

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

BAĞLAMA/SAZ İÇİN YAZILMIŞ EĞİTİM-ÖĞRETİM
MATERYALLERİNDE NÜANS VE DİNAMİK
İŞARETLERİNİN KULLANIMI ÜZERİNE BİR İÇERİK
ANALİZİ

İbrahim Şamil SUNGUR
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Attila ÖZDEK

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	İbrahim Şamil SUNGUR
	Numarası	138309021011
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Müzik Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Bağlama/Saz İçin Yazılmış Eğitim-Öğretim Materyallerinde Nüans ve Dinamik İşaretlerinin Kullanımı Üzerine Bir İçerik Analizi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

19/07/2019

İbrahim Şamil SUNGUR

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	İbrahim Şamil SUNGUR
	Numarası	138309021011
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Müzik Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Attila ÖZDEK
	Tezin Adı	Bağlama/Saz İçin Yazılmış Eğitim-Öğretim Materyallerinde Nüans ve Dinamik İşaretlerinin Kullanımı Üzerine Bir İçerik Analizi

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Bağlama/Saz İçin Yazılmış Eğitim-Öğretim Materyallerinde Nüans ve Dinamik İşaretlerinin Kullanımı Üzerine Bir İçerik Analizi” başlıklı bu çalışma 08/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Attila ÖZDEK	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Oğuz KARAKAYA	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Soner ALGI	

TEŞEKKÜR

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışmada; bağlama/saz eğitimi-öğretimi için hazırlanmış yazılı materyaller incelenerek nüans ve dinamik işaretlerinin kullanılma durumuna dair tespitler yapılmıştır.

Bu çalışmamın hazırlamasında birikimini, desteğini ve yardımlarını esirgemeyen, hem lisans eğitimimden bireysel bağlama/saz öğretmenim hem de yüksek lisans aşamasından tez danışmanım olan Sayın Doç. Dr. Attila ÖZDEK hocama sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca çalışmama katkı sağlayan; tezlerinden, makalelerinden, bağlama/saz eğitim-öğretim materyallerinden yaralandığım değerli hocalarıma ve müzik yazarlarına gönülden teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bu yaşa gelmemde sonsuz emekleri olan, manevi değerler doğrultusunda yetişmem konusunda oldukça ihtimam gösteren, her girişimimde beni destekleyen ve en önemlisi de bana sonsuz güvenen çok değerli ailem; babam Semih SUNGUR'a, annem Aysun SUNGUR'a ve kardeşim Fatma Nur SUNGUR'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca çalışmama bilgi paylaşımı yaparak önemli katkıda bulunan Orkestra şefi Mahmut YONTAR'a da teşekkür ediyorum.

İbrahim Şamil SUNGUR

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	İbrahim Şamil SUNGUR
	Numarası	138309021011
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Müzik Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Attila ÖZDEK
	Tezin Adı	Bağlama/Saz İçin Yazılmış Eğitim-Öğretim Materyallerinde Nüans ve Dinamik İşaretlerinin Kullanımı Üzerine Bir İçerik Analizi

ÖZET

İnsanların; üzüntü, coşku, neşe, heyecan vb. duygularının konuşmalarına yansımada olduğu gibi, müzikte de çeşitli ifadelerin müziğin oluşumuna/bestelenmesine ve dolayısıyla da icrasına yansıdığı bilinmektedir. Müziğin anlam kazanmasında büyük etki oluşturan bu yorumlama ifadelerinin müziğin yazınsal karşılığı olan nota üzerinde gösterimi için nüans ve dinamik işaretleri adı verilen çeşitli işaretler, semboller ve kelimeler kullanılmaktadır. Müziğin anlam yükünü oluşturan bu ifadelerin dinleyiciye doğru bir şekilde aktarılabilmesi için nüans ve dinamik işaretlerinin notasyonda doğru bir şekilde kullanılması, icracının da bunları bilmesi gerekmektedir. Bu denli önemli olan nüans ve dinamik işaretlerinin müzik eğitimine ve dolayısıyla da çalgı eğitimine yansıdığı ve bu alandaki yayınlarda doğru bir şekilde kullanılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada; ülkemiz müzik kültürünün en önemli çalgılarından birisi olan bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde, nüans ve dinamik işaretlerinin kullanılma durumu incelenerek çeşitli bulgulara ulaşılmış ve bu

bulgular doğrultusunda öneriler sunulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelli bir içerik analizi çalışmasıdır.

Araştırma kapsamında, bağlama/saz için yazılmış ve random yöntemiyle ulaşılan 30 adet eğitim-öğretim materyali niteliğindeki yayın incelenmiştir. Analiz sonucunda; bu yayınların içerisinde; tempo (hız) terimlerine kısmen(%46,66); nüans işaretlerine oldukça düşük oranda(%20) ve süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerine de oldukça büyük oranda(%89,91) yer verildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlama, Saz, Çalgı Eğitimi, Çalgı Öğretimi, Nüans İşaretleri, Dinamik İşaretleri, Metot, İçerik Analizi

Öğrencinin	Adı Soyadı	İbrahim Şamil SUNGUR
	Numarası	138309021011
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Müzik Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Attila ÖZDEK
	Tezin Adı	A Content Analysis on The Use of Nuance and Dynamic Signs in Educational Materials Written for Bağlama/Saz

SUMMARY

It is known that various expressions in music affect the composition and thus performance of it as people's emotions such as sadness, enthusiasm, joy and excitement influence their speeches. These interpretation expressions are very effective in music's meaning and various signs, symbols and words called nuance and dynamic signs are used for the representation of these expressions on the note. In order for these expressions, which constitute the meaning of music, to be accurately conveyed to the listener, the nuance and dynamic signs must be used correctly in the notation and the performer should know them. It is thought that the nuance and dynamic signs, which are so important, affect the music education and thus the instrument education and it should be used correctly in the publications in this field. In this study; The use of nuance and dynamic signs in educational materials written for bağlama/saz, one of the most important instruments of our country's music culture, has been examined, various findings have been reached and suggestions have

been made in line with these findings. The research is a content analysis which is one of the qualitative research methods.

Within the scope of the research, 30 publications which have the characteristics of educational materials and written for baglama/saz were examined. They were obtained by using random method. As a result of the analysis; in these publications; it was found that tempo (speed) terms were used partially (%46,66) and nuance signs were used in a very low rate (20%). In addition, it was found that ornament-articulation-accent-abbreviation marks were used in a very high rate (89.91%).

Keywords: Baglama, Saz, Instrument Education, Instrument Teaching, Nuance Signs, Dynamic Signs, Method, Content Analysis

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	viii
NOTALAR LİSTESİ	xii
GÖRSELLER LİSTESİ	xiii
TABLOLAR LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar (Sayılıtlar)	5
1.5. Sınırlılıklar	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1. Nüans (Gürlük-Yoğunluk) İşaretleri Ve Terimleri	6
2.1.1. Gürlük Derecelerindeki Değişiklikleri Gösteren İşaretler	8
2.1.2. Gürlüğün Aşamalı Değişimini (azaltmak-çoğaltmak) Gösteren İşaretler	9
2.1.2.1. Crescendo (Artırmak)	9
2.1.2.2. Decrescendo (Azaltmak)	10
2.1.3. Seslerle İlgili Aniden Değişim Bildiren Gürlük Terimleri	13
2.2. Dinamik İşaretleri	14
2.2.1. Hız (Tempo) Terimleri	14
2.2.1.1. Değişmeyen (Sabit) Hızı Gösteren Tempo Terimleri	16

2.2.1.2. Değişen Bir Hızı Gösteren Terimler	18
2.2.1.2.1. Esas Tempodan Ayrılıp Diğer Tempolara Geçit İçin Kullanılan Tempolar	18
2.2.1.2.2. Hızı Çabuklaştırmak İçin Kullanılan Başlıca Terimler.....	19
2.2.1.2.3. Hızı Ağırlandırmak İçin Kullanılan Başlıca Terimler.....	19
2.2.1.2.4. Müzik Parçasının Daha İfadeli Çalınması İçin Tempoyu Hızlandıran Veya Ağırlandıran Terimler	20
2.2.1.2.5. Tempoyu Eski Haline Getirmek İçin Kullanılan Terimler	20
2.3. Süsleme İşaretleri	21
2.3.1. Apojatür, Appogiatura (Abantı).....	21
2.3.2. Çarpma (Vorschlag).....	21
2.3.2.1. Vuruş Öncesi Süslemeler (Çarpma)	22
2.3.2.2. Vuruş Sonrası Süslemeler (Çarpma)	23
2.3.3. Mordan.....	23
2.3.3.1. Yukarı Mordan.....	24
2.3.3.2. Aşağı Mordan	24
2.3.4. Grupetto (Kümecik).....	25
2.3.5. Puandorg (Uzatki, Durak, Fermate, Durgu)	26
2.3.6. Tril	27
2.3.7. Arpeggiato (Arpej), (Kırık Akor)	31
2.3.8. Glissando	32
2.3.9. Tremolo ve Çeşitli Kısaltma İşaretleri.....	33
2.3.10. Okuma Kolaylaştırıcı İşaretler “8, 8va, 8vb”	37
2.3.10.1 Alt-Üst Oktav (8) Çizgisi (ek çizgi)	38
2.3.10.2. 8va (ek çizgi)	38
2.3.10.3. 8vb (ek çizgi)	39

2.4. Artikülasyon (İfadelendirme) İşaretleri.....	39
2.4.1. Legato (Bağ)	39
2.4.2. Uzatma (Legato) Bağı.....	40
2.4.3. Cümle (Deyim) Bağı.....	41
2.4.4. Tremolo (Heceleme, Kesik) Bağı	42
2.4.5. Açık Bağ	43
2.4.6. Akor Bağları	44
2.5. Vurgulama İşaretleri, İfade Bildiren (Artikülasyon) Terimler.....	45
2.5.1. Staccato	45
2.5.2. Çizgi (Detache)	46
2.5.3. Kopuk Çalış (Spiccato).....	46
2.5.4. Noktalı Çizgi.....	46
2.5.5. Aksan, Vurgu (Marcato).....	47
2.5.6. Noktalı Aksan	47
2.5.7. Yarı Belirgin (Portato)	47
2.5.8. İfade (Anlam) Bildiren Terimler.....	48
2.6. Müzikte Anlatım (Müzikal İfade)	48
2.7. İlgili Araştırmalar	50
3. YÖNTEM	54
3.1. Araştırmanın Modeli	54
3.2. Araştırma Verilerinin Toplanması	54
3.3. Evren	55
3.4. Örneklem.....	55
4. BULGULAR VE YORUM.....	58
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	58
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	59

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular	60
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	62
5.1. Sonuçlar.....	62
5.2. Öneriler	66
KAYNAKÇA.....	68
EKLER	73

NOTALAR LİSTESİ

Nota 1. Gürlük Terimlerinin Kullanıldığı Örnek Notasyon	6
Nota 2. Crescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon.....	9
Nota 3. Crescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon.....	10
Nota 4. Decrescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon.....	10
Nota 5. Decrescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon.....	11
Nota 6. Tempo Terimlerinin Kullanıldığı Örnek Notasyon	16
Nota 7. Tempo işareti	16
Nota 8. Puandorg İşareti	26

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. Gürlük Terimleri (pppp-ffff)	8
Görsel 2. Gürlük Terimleri ve İşaretleri Örnek Şarkı Notasyonu	12
Görsel 3. Gürlük Terimleri Örnek Şarkı Notasyonu	15
Görsel 4. Değişen İtalyanca Hız Terimleri	18
Görsel 5. Apojatür İşareti	21
Görsel 6. Vuruş Öncesi Çarpma İşaretleri	22
Görsel 7. Vuruş Sonrası Çarpma İşaretleri	23
Görsel 8. Yukarı Mordan İşareti	24
Görsel 9. Aşağı Mordan İşareti	24
Görsel 10. Yukarı, Aşağı ve Çift Mordan İşaretleri	24
Görsel 11. Kromatik Mordan Örneği	25
Görsel 12. Grupetto İşareti-1	25
Görsel 13. Üst Notayla Başlayan Grupetto Örneği (Üst Grupetto)	26
Görsel 14. Alt Notayla Başlayan Grupetto Örneği (alt grupetto)	26
Görsel 15. İki Ses Arasında Kullanılan Grupetto Örneği	26
Görsel 16. Tril İşareti-1	27
Görsel 17. Tril İşareti-2	28
Görsel 18. Tril İşareti-3	28
Görsel 19. Tril İşareti-4	28
Görsel 20. Tril İşareti-5	29
Görsel 21. Tril İşareti-6	29
Görsel 22. Tril İşareti-7	29
Görsel 23. Tril İşareti-8	30
Görsel 24. Tril İşareti-9	30
Görsel 25. Tril İşareti-10	31
Görsel 26. Tril İşareti-11	31
Görsel 27. Arpeggiato (arpej) İşareti	32
Görsel 28. Glissando İşareti	32
Görsel 29. Glissando İşareti Örneği	33
Görsel 30. Tremolo İşareti-1	33

Görsel 31. Tremolo İşareti-2	33
Görsel 32. Tremolo İşareti-3	34
Görsel 33. Kısaltma İşareti-1	34
Görsel 34. Kısaltma İşareti-2	35
Görsel 35. Kısaltma İşareti-3	36
Görsel 36. Kısaltma İşareti-4	37
Görsel 37. Oktav 8 İşareti	38
Görsel 38. 8va (ek çizgi) İşareti	39
Görsel 39. 8vb (ek çizgi) İşareti	39
Görsel 40. Legato (bağ) İşareti.....	40
Görsel 41. Uzatma (Legato) Bağ İşareti	41
Görsel 42. Uzatma (Legato) Bağ İşareti	41
Görsel 43. Cümle (Deyim) Bağ Örnek Notasyon-1.....	42
Görsel 44. Cümle (Deyim) Bağ Örnek Notasyon-2.....	42
Görsel 45. Sözlü Tremolo (Bağ) Örnek Notasyon.....	42
Görsel 46. Şan Partisyonu Hece Bağ İşareti Örnek Notasyon	43
Görsel 47. Çalgı Tremolo Örnek Notasyonu-1	43
Görsel 48. Çalgı Tremolo Örnek Notasyonu-2	43
Görsel 49. Açık Bağ Örnek Notasyon.....	44
Görsel 50. Akor Uzatma Bağları Örnek Notasyon-1	44
Görsel 51. Akor Bağları Örnek Notasyon-2	44
Görsel 52. İki Katmanlı Yazımlarda Akor Bağları Örnek Notasyon.....	45
Görsel 53. Akor Yazımlarında Farklı Seslerin Bağlanışları Örnek Notasyon	45
Görsel 54. Staccato İşareti.....	45
Görsel 55. Detache İşareti	46
Görsel 56. Kopuk Çalış (spiccato) İşareti	46
Görsel 57. Noktalı Çizgi İşareti	46
Görsel 58. Marcato İşareti.....	47
Görsel 59. Noktalı Aksan İşareti	47
Görsel 60. Portato İşareti.....	47

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. İncelenen eğitim-öğretim materyallerinin yıllara göre dağılımı.....	57
Tablo 2. Hız Terimlerinin Kullanılma Durumu	58
Tablo 3. Nüans İşaretlerinin Kullanılma Durumu.....	59
Tablo 4. Süsleme- Artikülasyon-Vurgu-Kısaltma İşaretlerinin Kullanılma Durumu....	60
Tablo 5. Bağlama/Saz Eğitim-Öğretim Materyallerinde Kullanılan Dinamik ve Nüans İşaretlerin Kullanılma Durumu.....	63

1. GİRİŞ

Müzik, evrensel bir dil olup, her dil gibi müziğin de kendine göre yazısı ve kuralları bulunmaktadır. Bu müzik yazısı kurallarının en çok kullanıldığı alan ise nota içerikli eğitim-öğretim materyalleri olarak bilinmektedir. Müzik eğitimi alanındaki eğitim-öğretim materyallerinde de yaygın olarak kullanılanların daha çok çalgı eğitimi ve öğretimiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Müzik eğitiminin en önemli boyutlarından birisini oluşturan çalgı eğitimine ve öğretimine dönük materyallerin, tarihsel süreç içerisinde nicelik olarak artıp çeşitlenirken nitelik olarak da geliştiği görülmektedir. Ülkemizde geleneksel müziklerimiz ve çalgılarımıza dönük metodolojik çalışmaların henüz yeterince çoğalmadığı/çoğalamadığı ve nitelik olarak da çeşitli zamanlarda tartışmalara yol açtığı bilinmektedir.

Müziğin kendi doğasında var olan nüanslar ve dinamikler vazgeçilmez unsurlar olarak müziğe hayat veren önemli alt başlıklardır. Müziğin vazgeçilmezleri olarak tanımladığımız nüans ve dinamik anlayışının müziğin kendine özgü yazısında gösterilmesi ve bu konuda izlenen yollar metodolojik yayınlar açısından da oldukça önemlidir. İnsanların konuşma dilinde; üzüntülü, coşkulu, neşeli ve heyecanlı duygularını anlatırken normal konuşmadan farklı bir ifadeye bürünmelerinde olduğu gibi, müzikte de notalarla anlatılan tüm duyguların notaların ötesine geçen bir anlatım biçimi olduğu bilinmektedir. Yazılı notanın ötesine geçen bu ifade biçimlerinin müziğe yansıtılabilmesi için icracının teknik yeterliliğe sahip olmasının yanında, esere ait tarihsel geri plan, anlatılmak istenilen konu, bestecinin karakteristikleri vb. bilgileri bilmesi de gereklidir. Bu bağlamda icra ve yorumlamada öne çıkan performansların teknik becerilerin ötesindeki çeşitli nüans ve dinamiklerle de ilgili olduğu düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Müziğin temel malzemesi sesler olmakla birlikte sessizliklerle harmanlanan bir anlamlı bütün olduğu bilinmektedir. Müziğin dili çeşitli kavram, durum, olay, duygu, kişi, yer ya da kurguları anlatabilmek için melodiyi işlemektedir. Ancak müziğin ifade gücü ses yüksekliklerine ait çeşitli frekans değişimleri veya zaman paylaşımındaki farklılıklar bir tarafa ifadeyi olgunlaştıran nüans ve dinamiklerle de doğrudan ilişkilidir.

Müziğin yazısı olarak isimlendirilen nota, geniş zaman dilimleri içerisinde sürekli gelişim ve değişim göstererek günümüzdeki haline ulaşmıştır. Başlangıçta çeşitli sembol ve işaretlerin daha çok müziğin melodi kısmına dönük birer araç olarak kullanıldığı ancak zamanla müzik yazısının müziğin ayrıntılarını bütünüyle ifade edebilmek için yeni sembol, kavram ve işaretler üretmek zorunda kaldığı görülmüştür. Müzik yazısının müziği bütün ayrıntılarıyla ifade edebileceğini düşünmek doğru olmaz. Çünkü notaları bilmeksizin de müzik yapmak mümkündür ve müziğin varlığı notadan çok çok öncesine dayanmaktadır.

Nota günümüzde bütünüyle olmasa bile müziği ifade etmek için kullanılan bir araçtır. Bu aracın en büyük kullanım alanı ise müzik eğitimi olarak bilinmektedir. Dolayısıyla müzik eğitimi ve öğretiminin en temel materyali yazılmış notalar olarak düşünülebilir. Bu temel malzemenin özellikleri ve niteliği öğretilecek ve ortaya çıkacak müziğin de koşullarını belirlemektedir.

Tür ayırt etmeksizin bütün müziklerde ifade gücünü ortaya koyan nüans ve dinamikler vardır. Bu sebeple de hangi türde müziğin eğitimi ve öğretimi söz konusu olursa olsun kullanılacak materyallerde müziğin ifadesini oluşturan nüans ve dinamiklerin de gösterilmesi gereklidir. Nüans ve dinamiklerden bağımsız bir müziği tatsız, tuzsuz bir yemek olarak tarif etmek yanlış olmaz. Nüans ve dinamiklerin müzik yazısında gösterimi çeşitli sembol ve işaretlerle yapılmakta ve böylece notayı kullanan kişinin müziğin ifade gücünü daha iyi yansıtabilmesi beklenilmektedir.

Güngör'e (2012: 25) göre "*Müziği oluşturan; sesin yüksekliği (frekans), sesin süresi (tartım-ritim), sesin şiddeti (gürlük) nin tümünü gösteren işaret, şekil ve terimler ne kadar iyi anlaşılmuş, özümsemiş ve genel kabul görmüş nota yazısıyla yazılırsa icranın da o oranda başarılı olacağı ve en geniş kitlelere ulaşacağı bir gerçektir*". Özçelik de (2002: 77) konuyla ilgili "*Müzik yazısında kullanılan süsleme notaları ve sembolleri, müziğe renk, zarafet katan, ifadesini güçlendiren unsurlar olmuşlardır*" ifadesini kullanmaktadır.

Müziğin notasyonu, eğitimi ve öğretimi ile ilgili faaliyetler çoğunlukla Avrupa merkezli olarak başlamış ve dünyaya yayılmıştır. Dolayısıyla Klasik Batı Müziğine ait notaların ve notalardan oluşan eğitim öğretim materyallerinin müziğe dair daha fazla ayrıntıyı ifade etmeye çalıştığı görülmektedir. Buna karşın bağlı bulunduğumuz

coğrafyada ve ülkemizde farklı müzik yazısı tercihleri (Ebced, Hamparsum vb.) dönem dönem ortaya çıkmış olsa da XX. yy.la birlikte geleneksel müziklerimizin ifadesi için dünyada yaygın olan birbirine paralel beş çizgi ve dört aralıktan oluşan porte/dizek kullanımlı notasyon tercih edilerek yaygınlaşmıştır.

Halk müziğimizin notasyonunda da porteli yazım tercih edilmektedir. Gerek halk müziği derlemeleri gerek repertuvar notaları gerekse de bu alanda üretilmiş eğitim-öğretim materyalleri porteli nota yazısını kullanmış ve kullanmaktadırlar. Halk müziğimizin eğitim-öğretiminde çeşitli kişi ve kurumlara ait repertuvar notaları ile bu alanda yazılmış nota içerikli eğitim-öğretim materyali niteliğindeki yayınlar en başta gelmektedir.

Halk müziğimizin başat bir çalgısı olarak bağlama/saz için yazılmış notaların veya eğitim-öğretim materyallerinin tarihsel süreç içerisinde XX. yy.ın ikinci yarısından itibaren yaygınlaşmaya başladığı düşünülebilir. Özellikle metodolojik özellikler taşıma iddiasında bulunan yayınların zaman içerisinde nicelik artışı dikkat çekmekte ancak bu yayınların niteliklerine dair çeşitli eleştiriler de dile getirilmektedir. Günümüze yaklaştıkça bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinin her geçen gün nitelik olarak gelişim gösterdiği de dikkat çekmektedir. Son yıllarda bu yayınları çeşitli açılardan inceleyen akademik çalışmaların da arttığı görülmektedir.

Bağlama/saz öğretimine dönük metodolojik yayınların, usta-çırak ilişkisine dayalı çoğunlukla ticari kaygılar taşıyan problemlerden sıyrılıp akademik çerçevede ele alınarak bilimsel niteliklere sahip olması gerektiği yönünde çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Ayşan, 1999: 27; Özbek, 2000: 459; Ekici, 2006: 4).

Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinin çeşitli açılardan analizi yapılmış olmakla birlikte (Asiltürk 2009, Akçalı 2012, Işıldar 2004, Özdek 2005) müziğin ifade gücünü oluşturan nüans ve dinamik işaretlerini kullanma durumlarına dair bir araştırma yapılmadığı da dikkat çekmektedir. Bu durum hem bağlama/saz alanındaki akademik ve metodolojik çalışmaların seyri ve bulunduğu/ulaştığı nokta açısından hem de bağlamanın/sazın müziği ifade edebilme gücü açısından önemli görülmektedir.

Bağlama/saz müziğinde günümüze doğru, bilinen nüans ve dinamik işaretlerinin dışında gerek bağlamanın/sazın tezeneli çalım geleneğinden, gerekse elle çalım (şelpe) tekniğinden kaynaklı olarak yeni türetilmiş nüans ve dinamik işaretlerine de ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bağlama/saz, Anadolu müzik geleneğimiz ve halk müziğimiz açısından başat bir çalgı olduğundan bağlama/saz için yazılmış olan eğitim ve öğretim materyallerinde nüans ve dinamik göstergesi işaret, sembol ve kavramların olup olmadığı önemli bir durum olarak tespit edilmiştir.

Bağlama/saz için yazılmış olan çeşitli metotların ve eğitim-öğretim materyallerinin daha nitelikli hale dönüştürülmesi, işlevselliğinin artırılması ve etkin bir hale getirilebilmesi için bu yayınların incelenmesinin bundan sonra yapılacak benzer yayınlar için önemli kazanımlar oluşturacağı düşünülmektedir. Bağlamaya/saza dönük eğitim-öğretim materyallerinde nitelik probleminin her geçen gün azalması sevindirici bir gelişme olarak düşünülebilir. Var olan problemlerin genel olarak geleneksel müziklerimizin akademik dünyaya geç girişi ile ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Halk müziği alanında faaliyet yürüten mesleki müzik eğitim kurumlarının ve ilgili akademisyenlerin zaman ilerledikçe sayıca artması bu alandaki yazınsal faaliyetlerinde nitelik olarak gelişimine imkân tanımıştır.

Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerindeki notasyonun çeşitli açılardan eleştirileri yapılmış olmakla birlikte araştırma hipotezimiz bu yayınlarda nüans ve dinamik işaretlerinin yeterince kullanılmadığı ya da kullanılmadığı üzerine kuruludur.

1.1.1. Problem Cümlesi

Yukarıda ortaya konulan veriler ışığında araştırmamızın problem cümlesi; *“Bağlama/saz çalgısı için yazılmış olan eğitim-öğretim materyallerinde nüans ve dinamik işaretlerinin kullanılma durumu nasıldır?”* şeklinde oluşmuştur.

1.1.2. Alt Problemler

1. “Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde hız terimlerinin kullanılma durumu nedir?”
2. “Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde nüans-gürlük terimlerinin kullanılma durumu nedir?”

3. “Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerinin kullanılma durumu nedir?”

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırma müzik dilinde ve yazısında kullanılan nüans ve dinamik işaretlerinin bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerindeki kullanımını inceleyerek çeşitli bulgulara ulaşmayı ve bu bulgular ışığında öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma; bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerindeki nüans ve dinamik işaretlerinin kullanımını inceleyip bu konuda yeni yapılacak metodolojik çalışmalara ışık tutması ve bu alanda daha önce benzer bir çalışma yapılmamış olması sebebiyle yön göstermesi açısından önemlidir.

1.4. Varsayımlar (Sayıtlar)

Araştırmada şu sayıtlara dayanılmıştır:

1. İncelenen örneklem grubu evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmacı araştırma sürecince tarafsız ve objektif davranmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Türkiye’de bağlama/saz eğitimi için hazırlanmış; 1991 ile 2019 yılları arasında yayınlanmış metodolojik yayınlar ile,
2. Eğitim-öğretim materyallerinin incelenmesinde dikkate alınan nüans ve dinamik işaretlerinden; hız terimleri, gürlük terimleri, anlatım nüansı terimleri ve kısaltma terimleri konuları ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Nüans (Gürlük-Yoğunluk) İşaretleri Ve Terimleri

Nüans (ayırıtı), müzik cümlelerinin ve motiflerinin güçlü ya da hafif duyulmasını belirten işaretlerdir.

“Bir müzik eserinin yorumlanması sırasında, seslere uygulanan hafiflik ya da kuvvet derecelerine nüans (ayırıtı) denir. Bunlar, gürlük terimlerini oluşturur.

Biz konuşurken de tekdüze değil, bazı hece ve sözcükleri hafif, bazılarını ise kuvvetli söyleriz. Bu farklılıklar, müzikal anlatımda önemli bir yer tutar.

Nüans terimleri İtalyancadır ve müzik yazısında kısaltmalar yoluyla belirtilir.”

(Say, 2001: 55).

Sesin kulağımızda meydana getirdiği hafiflik veya kuvvetlilik etkisine gürlük denir. Gürlükler bir takım harfler, kısaltmalar ve işaretler yoluyla belirtilir. Müzik eserleri içinde anlatılmak istenilen duyguların ifade edilmesinde kullanılan çok sayıda gürlük terimleri ve işaretleri vardır. Gürlük terimleri müzikte kullanılan diğer terimler gibi genelde İtalyanca terimlerdir. Gürlük, sesin hafif veya kuvvetli işitilmesi ile ilgili olup, sesin inceleşmesi veya kalınlaşmasına etki etmez. Gürlük terimleri ve işaretleri, parti yazımlarında dizeğin alt tarafına yazılır (Güngör, 2012: 107-108). (Bk. Nota 1)

Nota 1. Gürlük Terimlerinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Hacıev de (2012: 69), “Temel Müzik Teorisi” kitabında gürlük işaretlerini, şu şekilde ifade etmiştir;

“Müzik teorisinde seslerin gücüne gürlük (dinamik) denir. Seslerin gürlük derecesini ve bu derecelerdeki değişiklikleri belirleyen işaretlere gürlük işaretleri denir.

Gürlük işaretleri, İtalyancadan alınmış kelimelerin tamamı ve onların belirli kısaltmaları veya özel grafik işaretlerinden oluşur. 1750'lere kadar gürlüğün uç dereceleri (**ppp** ya da **fff**) müzik uygulamalarında kullanılmıyordu. **p** işareti ve **f** işareti barok konserlerde tutti (orkestra partisi) ve solonun değişimini belirliyordu. (tutti **f**, solo **p** ile ifade ediliyordu). Barok tarzında “eko dinamik” denilen yöntem, yani **f** olan bir bölümün akabinde **p** olarak tekrarlanması çok karakteristiktir.”

Feridunoğlu da (2014: 92), “Temel Müzik Teorisi” kitabında gürlük işaretlerinin iyi bir müzisyenin duyguları ile uyuşması gerektiğini belirterek, Barok dönemde piyanist ve besteci olan Bach’ın eserlerinde çağın yetersiz imkânları sebebi ile nüans işaretlerinden “forte” ve “piano” işaretleri harici nüans işaretlerinin kullanılmadığını dile getirmiştir.

<u>Terim</u>	<u>Kısaltması</u>	<u>Anlamı</u>
Pianissimo	pp , ppp	çok hafif
Piano	p	hafif
mezzo piano	mp	orta hafiflikte
mezzo forte	mf	orta kuvvette
forte	f	kuvvetli
fortissimo	ff	çok kuvvetli
molto fortissimo	fff	çok fazla kuvvetli
forzando, con forza	fz	çok kuvvetli, vurgulu
forte piano	fp	kuvvetliden sonra hafif
crescendo	cresc.	gittikçe kuvvetlenerek
decrescendo	decresc.	gittikçe hafifleyerek

(Say, 2001: 55)

<u>Okunuşu</u>	<u>İşareti</u>	<u>Anlamı</u>
Sotto voçe _____	<i>sotto voce</i> _____	yarım sesle
Medza _____	<i>voçemezza voce</i> _____	kısık sesle

(Hacıev, 2012: 70)

Gürlük terimlerinin etki alanları yazıldıkları notadan başlayarak devam eder ve yeni bir gürlük terimi, şekli veya işareti gelinceye kadar tüm sesler üzerinde etkisini sürdürür. Müzik eserlerinde yaygın olarak kullanılmamakla beraber dört piano ve dört forte de teorik olarak bilinmelidir. (Güngör, 2012: 109) (Bk. Görsel 1.)

Görsel 1. Gürlük Terimleri (pppp-ffff)

estinto olabildiğince hafif **pppp**
con tutta forza olabildiğince gür **ffff**

(Güngör, 2012: 109)

2.1.1. Gürlük Derecelerindeki Değişiklikleri Gösteren İşaretler

<u>Okunuşu</u>	<u>İşareti</u>	<u>Anlamı</u>
meno piyano _____	meno p _____	daha az hafif
mone forte _____	meno f _____	daha az gür
piyu forte _____	piu f _____	biraz daha gür
subito piyano _____	subito p _____	aniden hafif

(Hacıev, 2012: 70)

subito (sub.)---**p**---aniden (birdenbire) hafif

subito (sub.)---**f**---aniden (birdenbire) gür

(Güngör, 2012: 114)

<u>Okunuşu</u>	<u>İşareti</u>	<u>Anlamı</u>
piyu piano	<u>piu p</u>	biraz daha hafif
subito forte	<u>subitof</u>	aniden birdenbire gür

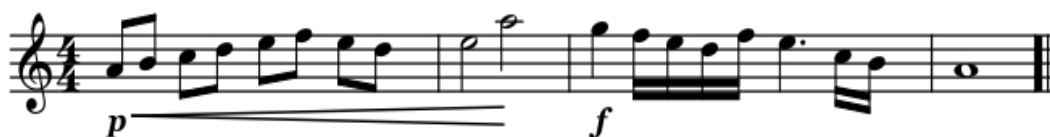
(Güngör, 2012: 114)

2.1.2. Gürlüğün Aşamalı Değişimini (azaltmak-çoğaltmak) Gösteren İşaretler

2.1.2.1. Crescendo (Artırmak)

Müzik eserlerinde ses gürlüğü yavaş yavaş artırılmak istenildiğinde, bunu anlatmak için kullanılan terim *crescendo*'dur. Küçük harfle başlar ve eğik olarak yazılır. Bu kelime aynen yazılacağı gibi kısaltılarak *cresc.* diye de yazılabilir. "*Crescendo*" kelimesi yerine aynı nüansı anlatan işaret de (\curvearrowright) kullanılmaktadır. Bu işarete *crescendo* işareti veya sadece *crescendo* da denir. *Crescendo*'ya gürlük derecelerinin herhangi birinden başlamak mümkündür. İşaretin veya yazının konulduğu yerde hangi gürlük derecesi bulunuyorsa oradan itibaren gürlüğün artırılması gerekir. (Güngör, 2012: 109). (Bk. Nota 2)

Nota 2. Crescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Crescendo'da dikkat edilmesi gereken nokta, gürlük derecesinin birden değil, yavaş yavaş artmasının önemidir. *Crescendo* işaretinin açık olan çizgilerinin birbirine mesafesi ne çok fazla ne de çok az olmalı yaklaşık dizeğin iki çizgisinin arası kadar açık olmasına dikkat edilmelidir. Bu çift çizginin kapalı ucunun bulunduğu yer çok önemlidir. Çünkü gürlüğün nerden artmaya başlayacağını bu uç göstermektedir (Güngör, 2012: 109).

Crescendo dizek sonuna geldiğinde alttaki dizeğe geçmesi gerekebilir. Müzik hareketinin kesintisiz olması gerektiğinden, *crescendo* alt dizeğe geçerken üstte *crescendo*'nun uçları dizeğin sonuna kadar devam eder alt dizekte başlangıç uçları ise birleşik değildir (Güngör, 2012: 110). (Bk. Nota 3)

Nota 3. Crescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Gürlüğün aşamalı değişimi için (crescendo-artarak) kullanılan diğer işaretleri ise Hacıev (2012: 70) “*Temel Müzik Teorisi*” kitabında şu şekilde açıklamıştır;

“*poco a poco cres.* (poko a poko kreşendo) azar azar gürleşerek
rinforzato (*rf* veya *rfz*) (rinfortsato) gürlüğü artarak
poco a poco piu forte (poko a poko piyu forte) giderek daha gür
sempre piu forte (sempre piyu forte) gitgide daha gür”

2.1.2.2. Decrescendo (Azaltmak)

Müzik eserinin ses gürlüğü kademeli azaltılmak istenildiğinde, bunu anlatmak için kullanılan terim *decrescendo*'dur. Bu kelime aynen yazılacağı gibi kısaltılarak *decresc.* diye de yazılabilir. *Decrescendo* kelimesi yerine aynı nüansı anlatan işaret de () kullanılır. Bu işarete *decrescendo* işareti veya sadece *decrescendo* da denir. Küçük harfle başlar ve eğik olarak yazılır. *Crescendo* işaretinin tam tersi olan bu çift çizginin açık tarafının, sesin tam hafifletilmeye başlanacağı yere gelmesi şarttır. Kapalı taraftaki ucun, yeni bir işarete veya terime kadar etkisi devam eder. (Güngör, 2012: 110) (Bk. Nota 4)

Nota 4. Decrescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Decrescendo dizik sonuna geldiğinde alttaki dizeğe geçmesi gerekebilir. Müzik hareketinin kesintisiz olması gerektiğinden, *decrescendo* alt dizeğe geçerken üstte uçları

kapanmadan alt dizeğe geçer, alt dizekte başlangıç uçları da çok açık değildir. (Güngör, 2012: 110) (Bk. Nota 5)

Gürlüğün aşamalı değişimi için (decrecendo-azaltmak) kullanılan diğer işaretleri ise Hacıev (2012: 70) “*Temel Müzik Teorisi*” kitabında şu şekilde açıklamıştır;

decrecendo (deces) (dekreşendo) gürlüğün giderek azalması

diminuendo (diminüendo) gittikçe hafifleyerek

poco a poco decresc. (poko a poko dekreşendo) gürlüğün azar azar yitirilmesi

poco apoco piu piano (poko a poko piyu piyano) giderek daha hafif

Nota 5. Decrescendo İşaretinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Aşağıda verilen terimler de zaman akışı içinde kademeli olarak sese hareket kazandıran gürlük terimleridir:

Terim-----Anlamı

“*morendo*-----gittikçe kaybolarak, yok olana dek

smorzando-----gittikçe kısarak, sönüp giderek

calando-----gürlüğü ve temposu azalarak

estintino-----gittikçe sönükleşerek” (Güngör, 2012: 111)

İşaret-----Türkçe okunuşu-----Anlamı

“*Incaldando* (incaltzando) ısrarlı ve burgulu” (Hacıev, 2012: 71)

2.1.3. Seslerle İlgili Aniden Değişim Bildiren Gürlük Terimleri

Gürlük terim ve işaretlerinden herhangi birinden diğerine aniden geçmek için kullanılan terim ve işaretlerdir.

Gürlük terimi -----	Anlamı -----	İşareti
Sforzando -----	Birdenbire kuvvetlenerek-----	<i>sfz, sffz</i>
Forte piano -----	Kuvvetli bir sestem, hemen zayıf bir sese geçiş----	<i>fp</i>
Piano forte-----	Hafif bir sestem, hemen kuvvetli bir sese geçiş-----	<i>pf</i>

(Güngör, 2012: 113)

Feridunoğlu (2014: 244-245) “Müziğe Giden Yol” adlı kitabında, *Ünlü Müzisyenlerden Aforizmalar* kısmında, müzisyenlerin nüans işaretleri için söylemiş olduğu cümlelere şu şekilde yer vermiştir;

“Dinamik, akustik kurallarına göre ses hacmi ve akıcılığıdır. Her piyanistin en önemli ödevlerinden biri de derin bir sonorite ile bütün nüansları sayısız kademelerde melodide (yatay) ve armonide (dikey) gerçekleştirebilmek için çaba göstermesidir. Deneyimli bir piyanist aynı anda 3-4 nüans yapabilir. Bunlar f, mp, p, pp olabilir. Ayrıca piyanonun olanakları ile daha fazlasını da elde etmek mümkündür. (H. Neuhaus)

İcranın bulanık oluşu çoğu zaman “tek renk” oluşundan kaynaklanır. Özellikle “nüans” eserin planını açıklığa kavuşturan bir araçtır. (M. Long)

Sıkça, eski ve bilinen bir gerçeği tekrarlamak zorunda kalırım. Crescendo yazan yerde piano, diminuendo yazan yerde forte başlamak gerekir. (H. Neuhaus)

Forte çalınması gereken yerde fortissimo çalmamalı, gücü ekonomik kullanmalıdır. (N. Medther)

Öğrenci kolayca ses gürlüğünü artırırken tempoyu hızlandırır, accelerando yapar. Diminuendo’da ise ağırlaşır ritardando yapar. Nüans ve tempo kavramlarını kesinlikle birbiriyle karıştırmamak gerekir. (H. Neuhaus)

İcra sırasında nüanslar öylesine tam yapılmalıdır ki, üstünde nüans işaretleri silinmiş bir notaya, çalışa göre aynı nüanslar yazılabilsin. (A. Goldenweiser)”.

2.2. Dinamik İşaretleri

Dinamik işaretleri bir müzik eserinde, eğitim-öğretim materyali ve nota yazımında gereken sınırlılık ve zorunlulukların dışına çıkmaksızın, icracı-icracıların kendi estetik beğenilerine göre değişken olarak yorumlayabilecekleri her türlü ses, simge, süsleme, tempo, gürlük vb. gibi öğelerin bütünüdür.

2.2.1. Hız (Tempo) Terimleri

İtalyanca bir terim olan temponun sözlük anlamı zamandır. Müzikte ise parçanın hız derecesini belirtmek için kullanılır. Tempo parça süresince notaların akış hızını ya da metrik vuruşların sık veya seyrek oluşunu düzenler. Ritim göreceli “*rölatif*” bir kavram olurken, tempo saatle ölçülebilen kesin “*absolü*” bir değer ifadesidir. Bir eserin temposu genelde İtalyanca bir terimle, sol üst başta belirtilir. Bunun yanında bir metronom verisi de bulunabilir. (Feridunoğlu, 2014: 11).

Metronom, dakika başına düşen vuruş sayısına göre tempo hızını sayılarla göstermektedir. M=60’da her vuruş 1 saniyeye eşittir. Müzikte parçanın hız derecesini belirlemeye yarayan metronom 1772-1838 yılları arasında yaşayan Alman J. Nepomuk Maelzel (Meltsel) tarafından icat edilmiştir. Bir org yapımcısının oğlu olan Maelzel, daha önce Hollandalı D. N. Winkel tarafından tasarlanan bu aleti geliştirerek patentini almış ve 1816’da Paris’te yapımına başlamıştır. Eski döneme ait müziklerde tempo tanımlaması yoktu. Ancak 1660 yılından sonra İtalya’da ortaya atıldı ve İtalyanca terimler kullanılarak yaygınlaştı. L. V. Beethoven’dan başlayarak J. Brahms ve R. Strauss eserlerinde Almanca terimlere yer verdiler. Böylece İtalyanca terimlerin yanı sıra Ravel, Debussy Fransızca, bazı Rus bestecileri Rusça, Türk bestecileri de Türkçe terimler kullandılar. (Feridunoğlu, 2014: 12).

Görsel 3. Gürlük Terimleri Örnek Şarkı Notasyonu

Sonata No. 2

Fryderyk Franciszek Chopin 1st Movement Frédéric François Chopin
Opus 35 (1810 - 1849)

Grave *Doppio movimento*

Piano

(Feridunoğlu. 2014: 12)

Tempo (İt., çoğulu *Tempi*) (Alm. Takt; Fr. Temps; İng. Time; İsp. Tiempo; Lat. Tempus) İt. *zaman* sözcüğünden, müzikte hız karşılığı kullanılan, nota değerlerinin kesin süresini, yani zaman-hız-ölçü birlikteliğini belirleyen terim olarak tanımlanmaktadır. Genellikle *Allegro*, *Andante* gibi İt. sözcüklerle ya da *metronom* sayısı ile saptanır veya parçanın tam süresi dakika ve saniye olarak verilir (Aktüze, 2010: 622).

Güngör de (2012: 103) “tempo” işaretlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Hız, bir müzik eserinin yapısına uygun bir çabuklukta veya bir ağırlıkta seslendirme derecesini kapsayan bir sözcüktür. Hız terimleri de müzik yazımında kullanılan diğer terimler gibi kendine özgü bir şekilde ifade edilir. Tüm hız terimleri müzik eserinin baş tarafında dizeğin üzerine ölçü rakamının tam hizasından başlayacak şekilde yazılır. Yazılan hız terimi herhangi bir hız değişikliği olana kadar aynı şekilde devam eder. Müzik eserinin bir kısmında hız değişikliği varsa orada yine dizeğin üzerine yeni hız terimi yazılır. Müzik eserinin içerisinde hız değişikliği olduğu zaman iki ince ölçü (ölçü ayırma) çizgisi kullanılır. Hız terimleri genelde İtalyan’ca terimlerdir ve ister dizeğin başında olsun isterse müzik eserinin içinde kullanılsın büyük harfle başlar dik ve kalın yazı ile yazılır.”(Bk. Nota 6)

Nota 6. Tempo Terimlerinin Kullanıldığı Örnek Notasyon

Bazen de istenilen tempoyu belirtmek için metronom değerleri, notasyonda eserin kaç kaçlık olduğunu belirten tartım yapısının üzerinde belirtilir. Örnekteki notada, dakika da 110 dörtlük çalınacağı belirtilmiştir. (Bk. Nota 7.)

Nota 7. Tempo işareti

2.2.1.1. Değişmeyen (Sabit) Hızı Gösteren Tempo Terimleri

Ağır tempolar

Largo..... geniş, ağır

Lento.....ağır, uzatarak

Adagio.....ağır

Graveçok ağır

Orta tempolar

Andante.....yürüme hızında, sakin

Andantino.....yavaşçacık

Moderato.....orta hızda

Sostenuto.....sabırlıca, tutarak

Comodo.....rahat

Allegretto.....hızlıca, neşeli

Hızlı tempolar

Allegro..... hızlı, neşeli

Vivo.....canlı

Vivace..... canlı

Presto.....çok hızlı

Prestissimo.....en hızlı, olabildiğince hızlı (Hacıev, 2012: 51-52).

19. yüzyılın ilk çeyreğindeki metronomun icadından sonra besteciler, diledikleri tempoyu kesin olarak belirtmek için metronom değerlerini de belirtmeye yönelmişlerdir. (Say, 2001: 41).

Feridunoğlu da (2014: 244), tempo terimlerini, ağırdan hızlıya doğru metronom hızlarıyla vererek aşağıdaki şekilde belirtmiştir;

Grave	40-42
Largo	44-50
Lento	52-56
Larghetto	58-66
Andante	66-72
Sostenuto	72-80
Comodo-Maestoso	80-88
Moderato	88-104
Allegretto	104-120
Animota	120-132
Allegro	132-144

Allegro assai	144-160
Allegro Vivace	160-168
Vivace	168-184
Presto	184-192
Prestissimo	192-208.

“Besteciler, diledikleri tempoyu ayrıntılı olarak anlatmak, seslendiriciyi aydınlatmak isterler. Çünkü tempo, eserin çok önemli bir niteliğidir. Tempo, müziğin nabız atışlarıdır. Bu nedenle yukarıda sıraladığımız tempo terimlerinin yanı sıra, açıklayıcı birçok terim kullanılır. Örneğin, *assai* ya da *molto*: çok; *con moto*: hareketli; *sostenuto*: tutarak; *ma non troppo*: ama çok değil; *giusto*: tam olarak (Feridunoğlu, 2014: 245).

2.2.1.2. Değişen Bir Hızı Gösteren Terimler

Değişen bir hızı gösteren terimler değişmeyen hız terimlerinden farklı olarak eğik olarak yazılırlar ve küçük harfle başlarlar. Çok çeşitli olarak kullanılan bu hız terimlerinin en çok kullanılanları açıklamalarıyla verilmiştir. Değişen bir hızı gösteren bu terimler dizeğin üstüne veya altına yazılabilirler (Güngör, 2012: 105).

Görsel 4. Değişen İtalyanca Hız Terimleri

(Güngör, 2012: 105)

2.2.1.2.1. Esas Tempodan Ayrılıp Diğer Tempolara Geçit İçin Kullanılan Tempolar

- *Molto* - çok
- *Assai* - oldukça

- *Con moto* - hareketli
- *Commodo* – rahat
- *Non troppo, non tando* – o kadar da değil
- *Sempre* – her yerde
- *Meno mosso* – daha az hareketli
- *Piu mosso* – daha hareketli (Elhankızı, 2008: 27)

Terim-----Anlamı

- Tempo I-----baştaki, birinci tempo
- a tempo-----değişimden önceki tempoya dönüş
- tempo giusto-----doğru tempo
- come prima-----önceki gibi
- l'istesso tempo-----aynı tempo
- molto-----çok
- assai-----oldukça, epey
- possibile-----mümkün
- con moto-----hareketli (Güngör, 2012: 106)

2.2.1.2.2. Hızı Çabuklaştırmak İçin Kullanılan Başlıca Terimler

Animato canlı

Accelerando çabuklaşarak

Piu mosso daha çabuk

Stretto sıkıştırma (Say, 2001: 42).

2.2.1.2.3. Hızı Ağırlandırmak İçin Kullanılan Başlıca Terimler

Rallentando ağırlaşarak

Ritardando gecikerek

Ritenuto tutarak

Slargando genişleterek (Say, 2001: 42)

2.2.1.2.4. Müzik Parçasının Daha İfadeli Çalınması İçin Tempoyu Hızlandıran Veya Ağırlaştırılan Terimler

İtalyanca yazılışı	Türkçe okunuşu	Türkçe karşılığı
• accelerando.....	• açelerando.....	• giderek hızlanma
• animando.....	• animando.....	• giderek canlanma
• stretto.....	• stretto.....	• daha hızlı bir şekilde
• stringendo.....	• strincendo.....	• hızlanarak
• precipitando.....	• preçipitando.....	• hareketin hızlandırıl
• piu mosso.....	• piyu mosso.....	• daha hareketli
• ritenuto.....	• ritenuto.....	• yavaşlamış
• ritadando.....	• ritardando.....	• ağırlaşarak
• rallentando.....	• ralentando.....	• ağırlaşarak
• allentando.....	• alentando.....	• ağırlaşarak
• allargando.....	• alargando.....	• ağırlaşarak
• meno mosso.....	• meno mosso.....	• daha ağır
• ad libitum.....	• ad bilitum.....	• serbest, istenildiği gibi
• a piacere.....	• a piyaçere.....	• isteğe göre
• tempo rubato.....	• tempo rubato.....	• serbest tempo (Hacıev,2012: 52)

2.2.1.2.5. Tempoyu Eski Haline Getirmek İçin Kullanılan Terimler

- *a tempo* – tempoda
- *tempo prima* – başlangıç tempoda
- *l'istesso tempo* – aynı tempo (Elhankızı, 2008: 27).

Feridunoğlu (2014: 246-247), “Müziğe Giden Yol” adlı kitabının *Ünlü Müzisyenlerden Aforizmalar* kısmında, müzisyenlerin Ritim ve Tempo işaretleri için söylemiş olduğu cümlelere şu şekilde yer vermiştir;

“Ölçü içinde her vuruşun eşit olduğu ölü ritim veya her vuruşun kendine özgü fonksiyonu ve zamanı olduğu canlı ritim vardır. Bedenimizde var olan, yaşayan ritmi örnek alın. (V. Margulis)

Müziğin içindeki ritim onu çalana bağlıdır. Her sözün telaffuzunun, sahibi olan akla bağlı olduğu gibi. (C. Debussy)

Ne kadar hızlı olursa olsun zor parçaları hemen ilk çalışta kendi temposunda çalarım. Onu özümseydikten sonra ağır tempoda çalışmaya başlarım. (W. Landowska)

E. Petri'nin bilgece kuralını unutmamalı: Hızlı bir pasajın sonunu ritenuto yapar gibi düşünün, o zaman koşmayı önleyerek tempoda çalarsınız. (A. Goldenweiser)

Dalların ve yaprakların nasıl sallandığına bakın, gövde ve kök sapasağlam yerinde kalır. İşte tempo rubato budur. (F. Liszt)

Telaşlı, aceleci çalmakla çabuk çalmak farklı şeydir. Presto tempoda çabuk ve telaşsız, adagio tempoda telaşlı olmak mümkündür. (A. Goldenweiser)''.

2.3. Süsleme İşaretleri

2.3.1. Apojatür, Appoggiatura (Abantı)

Çarpma ile karıştırılmaması gereken, armonik önemi olan müzikal bir öge olarak değerlendirilmektedir. Melodik bakımdan dayandığı nota kadar ifadeli çalınmakta ve dayandığı nota değerinin yarısını ele almaktadır (Feridunoğlu, 2014: 82).

Görsel 5. Apojatür İşareti

(Feridunoğlu, 2014: 82)

2.3.2. Çarpma (Vorschlag)

Asıl notadan daha küçük yazılan çarpma notasının çengelinde onu bölen küçük bir çizgi bulunmaktadır. Bu nota olabildiğince çabuk çalınır, zamansızdır. Vuruştan önce çok çabuk veya vuruş sırasında çalınır, böylece vurgu esas notada kalmaktadır. Bazen iki veya üç nota şeklinde olabilir. Tempoya bağlı olarak çabuk veya ağır olabilmektedir. Toplam süresi esas notayı aşmaz (Feridunoğlu, 2014: 81).

Çarpma; adından da anlaşılacağı üzere önceden çok kısa süre seslendirilen başka bir sesle asıl sesi belirginleştirmeyi amaçlamaktadır. Birinci ses, çarpıp kaçar; böylece asıl ses vurgulanmış olur (Say,2001: 53).

2.3.2.1. Vuruş Öncesi Süslemeler (Çarpma)

“Çarpma notalar süslenen sestem önce seslendirilen kısa notalardır. Çarpma notalar basamak (apojiyatür) anlamına da gelir. Süslenen notadan bir tam veya yarım ses yukarısında veya aşağısında bulunursa basamak, esas notaya bir tam sestem fazla uzakta bulunursa çarpma olarak adlandırılır. Çarpmalar gösterildiği süre değeri kadar esas notanın süre değerinden alır. Çarpma notalar genelde tek süslemelerde bir sekizli notayla, ikili süslemelerde onaltılık notayla, üçlü süslemelerde otuz ikilik notayla yazılır. Genelde çarpma notalar süslenen notaya bağ çizgisiyle bağlanır. Çarpma notalar süslenen notaya okumayı zorlaştırmayacak ve karışıklık yaratmayacak şekilde mümkün olduğu kadar yakın yazılır (Güngör, 2012: 120).

Görsel 6. Vuruş Öncesi Çarpma İşaretleri

(Güngör, 2012: 120)

2.3.2.2. Vuruş Sonrası Süslemeler (Çarpma)

Süslenen sestem sonra gelen ve onun zamanı içinde tınlayan bir veya daha fazla sestem olmaktadır. Süsleyen seslerin hepsi küçük değerli notalarla yazılır ve legato işareti ile süslenen sese bağlanır (Hacıev, 2012: 169).

Görsel 7. Vuruş Sonrası Çarpma İşaretleri

(Güngör, 2012: 120)

2.3.3. Mordan

Ek sesle oluşan süsleme olarak bilinmektedir. Ek ses, esas sesin yarım ya da bir ton yukarısı veya aşağısıdır. Dolayısıyla mordanın melodik şekli üç sestem oluşur: esas ses, ek ses ve tekrar esas ses. Onun süre değeri, genelde süslenen sesin süre değerine girmiş olur. İşaretlenmiş olan mordanlarda ek notanın yukarıdan alınması istenir. Mordan işareti üzerine alterasyon işareti eklendiğinde bu işaret ek notaya ait olur (Elhankızı, 2008: 141).

İng. *mordent*, Alm. *Pralltriller*, *Mordent*, İt. *mordente*, Fr. *mordant*. Latince *mordere*, ısırarak iğnelemek anlamındadır. Kuvvetli zaman üstünde çabuk ve sertçe çalınan bu süs işareti, notanın üstünde yer alır. Daha çok Barok müziğinde kullanılmıştır. Seri bir şekilde bir üst veya bir alt notaya gidip geliştirebilir. *Yukarı mordan* ve *aşağı mordan* şeklinde iki çeşittir. Vurgu ilk notadadır. Üst nota ile yapılan yukarı mordan, alt nota ile yapılan aşağı mordan adı verilir. Aşağı mordan işareti dikey bir çizgi keser. Her iki mordan türü için işaretin üstüne yazılan arıza, mordana aittir. Herhangi bir arıza bulunmadığı durumlarda ikili majör veya ikili minor yapılması tartışma konusudur. İkili minör tercih edilmelidir. İşaretin daha uzun olması halinde buna *doppio mordent* (çift mordan) denir (Feridunoğlu, 2014: 83).

2.3.3.1. Yukarı Mordan

Görsel 8. Yukarı Mordan İşareti

(Güngör, 2012: 123)

2.3.3.2. Aşağı Mordan

Görsel 9. Aşağı Mordan İşareti

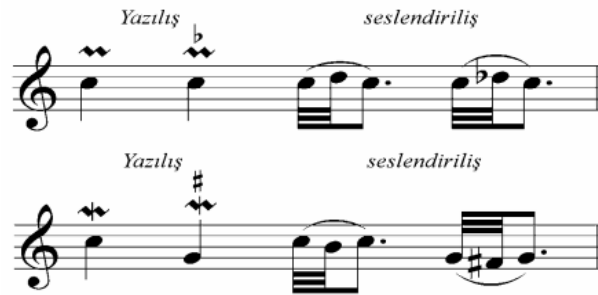
(Güngör, 2012: 124)

Görsel 10. Yukarı, Aşağı ve Çift Mordan İşaretleri

(Feridunoğlu, 2014: 83)

Kromatik seslerle yapılması istenilen mordanlarda mordan işaretinin üzerine diyez ya da bemol işareti yazılarak yapılması istenilen mordan gösterilmiş olur (Güngör, 2012: 124).

Görsel 11. Kromatik Mordan Örneği

(Güngör, 2012: 124)

2.3.4. Grupetto (Kümecik)

Dört veya beş sestten oluşan melodik süslemedir. Alt tarafına konulan alterasyon işareti, mordanda olduğu gibi ek sesi etkilemektedir. Grupetto, notanın üzerinde veya iki farklı nota arasında yazılır. Bu nedenle de onu icrası iki türe ayrılır. Tek nota üzerine konulur ve üst ek ses, esas ses, alt ek ses ve esas sesi kapsar (Elhankızı, 2008: 142).

Görsel 12. Grupetto İşareti-1

(Elhankızı, 2008: 142)

Güngör de (2012: 124-125-126) “grupetto” işaretini alt nota ve üst nota olarak şu şekilde açıklamıştır;

“Grupettolar üst notayla başlarken “” işaretiyle gösterilir.

Grupettolar alt notayla başlarken “” işaretiyle gösterilir.

Grupettolar notanın üzerine veya notadan sonra yazılış biçimlerine göre farklı şekilde seslendirilir”

Görsel 13. Üst Notayla Başlayan Grupetto Örneği (Üst Grupetto)

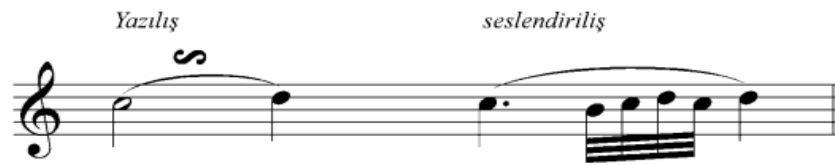
(Güngör, 2012: 125)

Görsel 14. Alt Notayla Başlayan Grupetto Örneği (alt grupetto)

(Güngör, 2012: 125)

Görsel 15. İki Ses Arasında Kullanılan Grupetto Örneği

(Güngör, 2012: 126)

2.3.5. Puandorg (Uzatkı, Durak, Fermate, Durgu)

Süregelen bir hareketin geçici olarak askıda bırakılmasına “durgu” adı verilmektedir. Durgu, notanın ve susmanın altına ya da üstüne konabilir. (Baran, 1988: 64).

Nota 8. Puandorg İşareti

Puandorg işareti üzerine veya altına konulduğu notanın (ya da susun) süre değerinin uzatılmasını gerektirir. Durgulu notalar, genellikle normal uzunluklarının yarısı kadar veya iki katı uzatılır, ama müzik eserinin yapısından kaynaklı daha uzun ya da daha kısa da kullanılabilir. Puandorg işaretinde süre kesin olarak belirlenmemiştir. Puandorgların nota süresini uzatmasının yanında notaların sürelerini kısaltma özelliği olarak da kullanıldığı farklı uygulamaları vardır. Puandorglar yazılırken genellikle öncelikle nota başı tarafına bu yerin uygun olmaması durumunda dizeğin üst tarafına konulmasına dikkat edilir (Güngör, 2012: 130).

2.3.6. Tril

“İt. *trillo*, Fr. *trille*, İng. *Shake*, Alm. *Triller*”. Notanın üstünde “*tr*” harfleriyle kısaltılan tril esas nota ile bir üst nota arasında gerçekleşen çok çabuk bir değişimdir. Değişimin süresi, üstünde bulunduğu notanın değerine eşittir. Esas notayı belirgin hale getirmesi bakımından ayrıca vurgu gerekmez. Herhangi bir kuralı olmamakla beraber trili önce ağır başlatıp *crescendo* veya *decrescendo* nüansı ile hızlandırarak bitirmek cazip bir etki yaratabilir. Trilin çalınışında üç önemli aşama vardır. a) başlangıç notası b) tril – iki nota arası değiş tokuş c) son, trilin kapanışı (Feridunoğlu: 2014: 84-85).

- a) Doğal olarak tril, tonalite içinde bir üst notaya, nota değeri süresince çok çabuk gidip gelmedir (Feridunoğlu: 2014: 85).

Görsel 16. Tril İşareti-1

(Feridunoğlu, 2014: 85).

Üst notanın arıza aldığını göstermek için *tr* üstüne istenilen arıza yazılabilir (Feridunoğlu: 2014: 84-85).

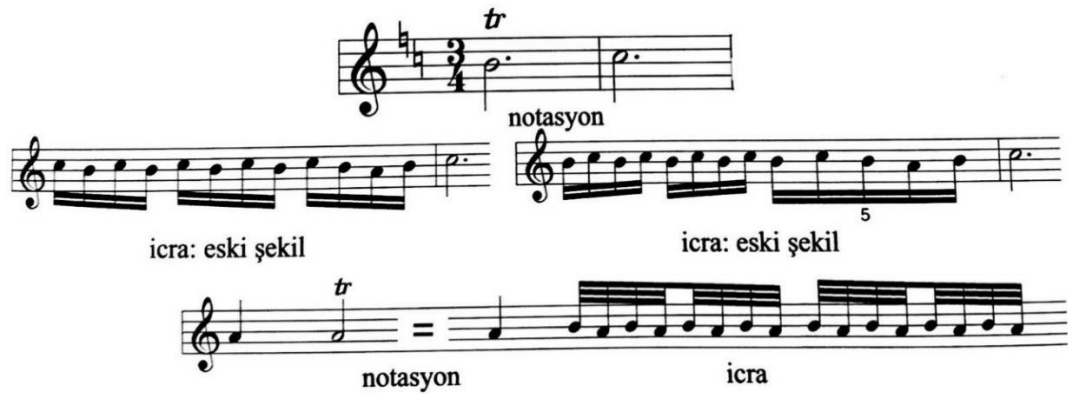
Görsel 17. Tril İşareti-2

(Feridunoğlu, 2014: 85)

Tril, noktalı nota üstünde olduğu zaman nokta değeri kadar uzar. Trilin başlangıç notası, eski eserlerden itibaren Haydn ve Mozart dâhil olmak üzere üst notadır. Daha sonraki eserlerde esas nota ile başlar. Herhangi bir döneme ait eserlerde tril notasından önce aynı nota bulunuyorsa fark yaratmak için tril üst notadan başlatılır (Feridunoğlu, 2014: 85).

Görsel 18. Tril İşareti-3

(Feridunoğlu, 2014: 85)

XVIII. yy.dan itibaren ve günümüzde başlangıç notasının açıklık kazanması için trilin üst notadan başladığını gösteren küçük bir çarpma notası eklenmiştir. Bazen de grupetto tipi bir başlangıç istenirse nota üstünde belirtilir (Feridunoğlu, 2014: 85-86).

Görsel 19. Tril İşareti-4

(Feridunoğlu, 2014: 86)

- b) Tril’de değiş tokuş yapılan notaların çabukluğu, icracının tekniği ve mzık zevkine kalmıştır. Eserin temposu önemli bir etkindir. Ağır tempolarda uzun bir nota üstündeki trilin istendiği gibi yapılmasına karşılık hızlı tempoda ve kısa değerli notalarda grupetto benzeri yapılabilir (Feridunoğlu, 2014: 86).

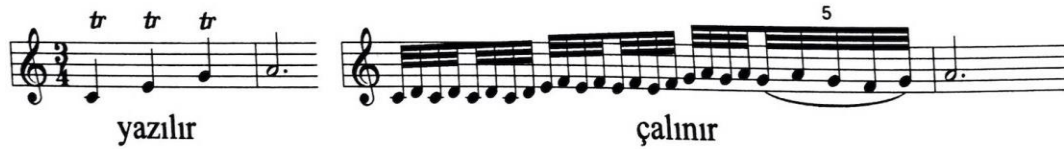
Görsel 20. Tril İşareti-5

(Feridunoğlu, 2014: 86).

- c) Tril bazen arka arkaya birkaç nota üstünde bulunarak bir zincir oluşturur. Zincirleme trilde kapanış notaları yalnız son notada yapılır (Feridunoğlu: 2014: 86).

Görsel 21. Tril İşareti-6

(Feridunoğlu, 2014: 86)

Eski baskılarda tril t veya tr harfleriyle yanında uzayan dalgalı bir çizgi veya + işaretiyle gösterilirdi. t harfi aynı zamanda *espressivo* anlamını da taşır. şancılarda tril bir yan notaya gidip gelme yerine aynı notanın tekrarı şeklinde yapılır (Feridunoğlu: 2014: 86).

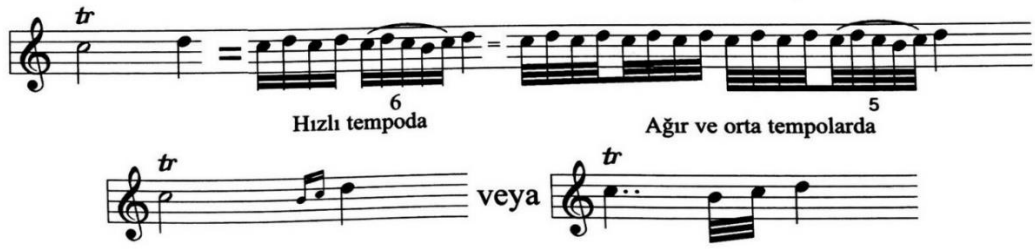
Görsel 22. Tril İşareti-7

(Feridunoğlu, 2014: 86)

Trilin değişik kapanış şekilleri notada belirtilebilir, yine de en geçerli kural asıl notayla sona ermesidir. Modern besteciler bunu notasyona ekledikleri notalarla açıklığa kavuşturmuşlardır (Feridunoğlu, 2014: 86).

Görsel 23. Tril İşareti-8

(Feridunoğlu, 2014: 87)

Süre değerleri aynı olan iki sesin sıralanmasından oluşan melodik süslemedir. Bu seslerden biri esas, diğeri yardımcıdır. Trilin süren değeri esas notanın süre değerine göre çalınır. Tril üst ek sesin yardımıyla icra edilirse şöyle gösterilir (Elhankızı, 2008: 143).

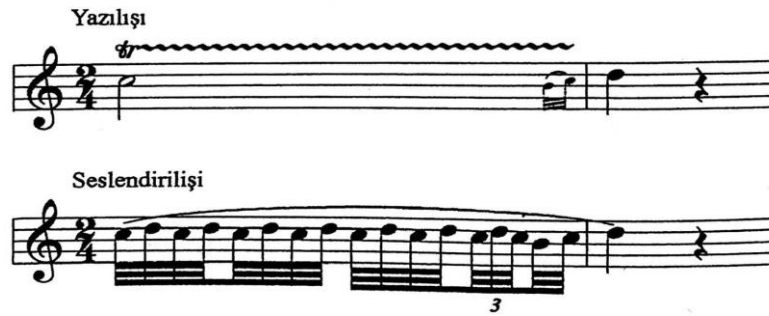
Görsel 24. Tril İşareti-9

(Elhankızı, 2008: 143)

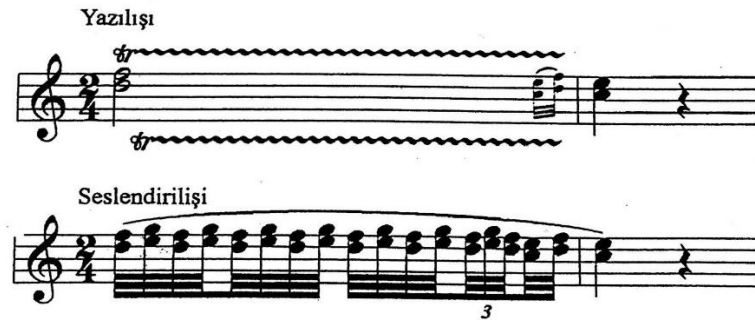
Asıl nota ile komşu notanın birbiri ardı sıra olabildiğince hızlı ve uzunca süren seslendirilmesidir (Say, 2001: 54). Tril'in çeşitleri vardır. Bunların işaretlenişi ve uygulaması şöyledir:

Görsel 25. Tril İşareti-10

(Say, 2001: 54)

Görsel 26. Tril İşareti-11

(Say, 2001: 54)

2.3.7. Arpeggiato (Arpej), (Kırık Akor)

Arpej (Fr. Arpege: İt. Apeggio) İt. Arpeggiare=Arp çalmak fiilinden gelmektedir. Sesleri kırık akorlar halinde art arda serpiştirerek çıkartmak anlamındadır. (Aktüze, 2010: 33).

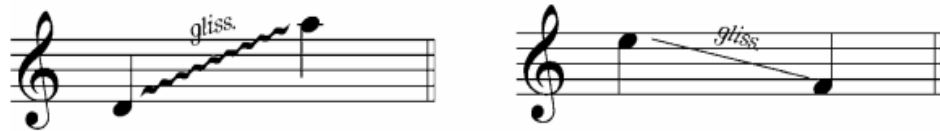
Piyanoda kırık akorlar İt. *Arpeggiato* arpta olduğu gibi arpej şeklinde çalınır. Kırık akorları çalarken ölçünün ritmini bozmamaya dikkat etmelidir (Feridunoğlu, 2014: 90).

Görsel 27. Arpeggiato (arpej) İşareti

(Güngör, 2012: 123)

2.3.8. Glissando

Müzik eserinde bir sestten farklı bir sese kaydırarak elde edilen ses hareketliliğine glissando denir. Kaydırmak anlamındadır. Başlangıç notasıyla bitiş notası arasında eğik düz veya kırık çizgi ve eğik yazı ile “*glissando*” yazılarak gösterilir. Başlangıç notasının değeri glissando'nun süresini gösterir. Glissando genelde *gliss.* olarak kısaltılmış şekliyle de kullanılır (Güngör, 2012: 128).

Görsel 28. Glissando İşareti

(Güngör, 2012: 129)

Aşağıdaki glissando örneğinde, otuz ikilik değer göstergesi hareketin süratle yapılacağını belirtmesi amacıyla yazılmaktadır.

Görsel 29. Glissando İşareti Örneği

(Güngör, 2012: 129)

2.3.9. Tremolo ve Çeşitli Kısaltma İşaretleri

Bir sesin komşu sesle değil, komşunun yanındaki sesle birbiri ardı sıra olabildiğince hızlı seslendirilmesi ile elde edilen bir süslemedir (Say, 2001: 55).

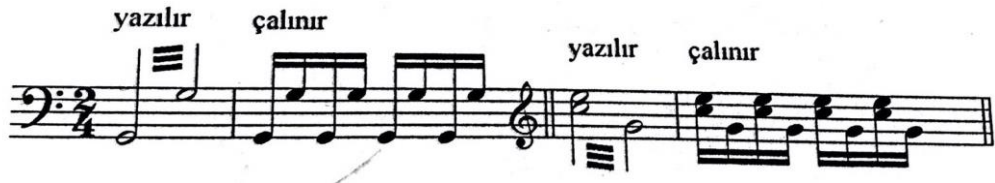
Görsel 30. Tremolo İşareti-1

(Say, 2001: 55)

İki ses veya ses birleşmesinin, arka arkaya aynı hızda tekrarı anlamındadır. (Elhankızı, 2008: 139).

Görsel 31. Tremolo İşareti-2

(Elhankızı, 2008: 139)

Tremolo işareti aynı zamanda, sesin ve akorun da aynı hızda tekrarlanması manasına da gelebilir.

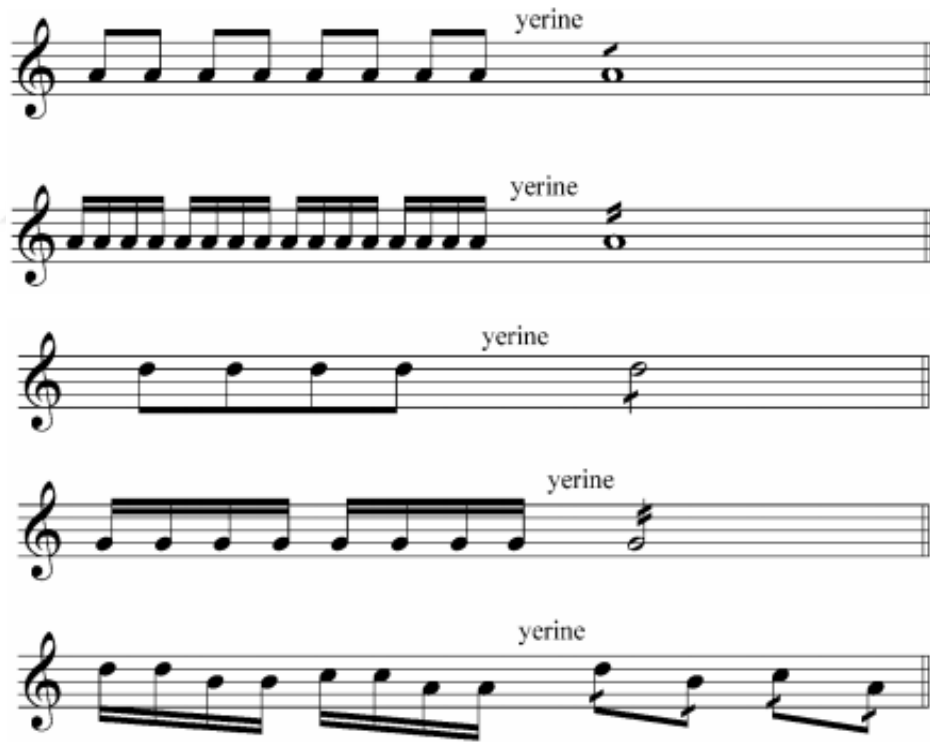
Görsel 32. Tremolo İşareti-3

(Elhankızı, 2008: 139)

Genellikle senfonik orkestra partitürlerinin not yazımında fazla nota kalabalıklarını basitleştirmek amacı ile ses ve ses gruplarını kısaltarak yazmak hem nota takibini, hem nota okuma kolaylığını ve de hızlı deşifre ile kolay icrayı sağlayan yazım şekilleridir. (Güngör, 2012: 78)

Görsel 33. Kısaltma İşareti-1

(Güngör, 2012: 78)

Görsel 34. Kısaltma İşareti-2

The image displays nine musical staves illustrating the use of the abbreviation sign 'yerine'. Each staff shows a sequence of notes followed by a double bar line and the word 'yerine'. The first staff shows a sequence of four quarter notes. The second staff shows a sequence of eight eighth notes. The third staff shows a sequence of four quarter notes. The fourth staff shows a sequence of four quarter notes followed by a half note. The fifth staff shows a sequence of eight eighth notes followed by a half note. The sixth staff shows a sequence of four quarter notes followed by a half note and a quarter note. The seventh staff shows a sequence of eight eighth notes followed by a half note and a quarter note. The eighth staff shows a sequence of four quarter notes followed by a half note and a quarter note. The ninth staff shows a sequence of four quarter notes followed by a half note and a quarter note.

(Güngör, 2012: 79)

Görsel 35. Kısaltma İşareti-3

The image displays seven musical staves, each illustrating a different application of the 'Kısaltma İşareti-3' (Shortening Sign-3) in music notation. The word 'yerine' is written above the notes in each staff, indicating a shortening or replacement of a note or phrase.

- Staff 1: A single note followed by a shortening sign (a vertical line with a horizontal bar) and the word 'yerine' above it.
- Staff 2: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.
- Staff 3: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.
- Staff 4: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.
- Staff 5: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.
- Staff 6: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.
- Staff 7: A sequence of notes followed by a shortening sign and the word 'yerine' above it.

(Güngör, 2012: 80)

Görsel 36. Kısaltma İşareti-4

(Güngör, 2012: 81)

2.3.10. Okuma Kolaylaştırıcı İşaretler “8, 8va, 8vb”

Çeşitli kaynaklarda dinamik işaretleri başlığında incelenen süsleme işaretleri kapsamında açıklanmaya çalışılmış işaretlere benzeyen bazı işaretlere rastlanılmıştır. Kısaltma işaretleri olarak tanımlanması daha çok çalınan ile yazılan arasındaki kısaltma tasarrufu ile ilgili görünmektedir. Okunma kolaylığını arttırmak için porte dışında kalan genellikle pes ya da tiz ses bölgelerini, okunma kolaylığı sağlamak amacıyla porte içerisinde “8, 8va, 8vb” şeklinde notaların altına ya da üst kısmına yazılan okuma kolaylığı sağlayan kısaltma işaretleridir. Nota yazısında kısaltma yapıldığı düşünülmesi de okuyucunun veya icracının notayı hızlı çözümlemesi ve çabuk davranış biçimine çevirmesi yönünde bir beklenti karşılanmaya çalışılmıştır.

2.3.10.1 Alt-Üst Oktav (8) Çizgisi (ek çizgi)

Bir sesin oktavlı tekrarı için notanın üstüne veya altına konulan **8 rakamı** ile gösterilir (Elhankızı, 2008: 139).

Görsel 37. Oktav 8 İşareti

(Elhankızı, 2008: 139).

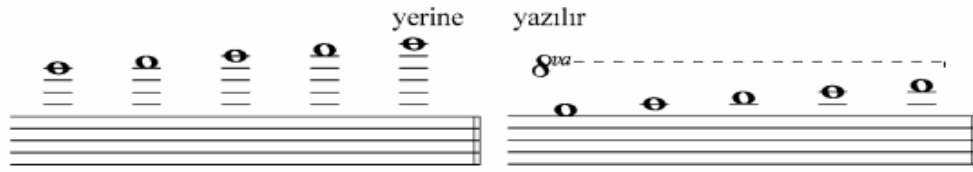
Müzik parçasının bir oktav yukarıya veya aşağıya geçirilmesi için kullanılan işarettir. Bu işaret nota yazımını üst veya alt oktavlarda yazılan fazla ek çizgilerden kurtarır (Elhankızı, 2008: 139).

Güngör (2012: 24), ek çizgileri şu şekilde belirtmiştir;

“Sesleri gösteren, dizeğin aşağısına ve yukarisına yazılan sınırlı nota sayısını çoğaltmak için küçük ek çizgiler kullanılır. Bu küçük çizgiler dizeğe paralel ve aralarındaki açıklık, dizek çizgilerinin açıklıkları kadar olmalıdır. Üst üste sıralı ek çizgiler hep aynı uzunlukta ve aynı hizada çizilmelidir. Müzik yazımında kullanılan ek çizgiler genelde okuma kolaylığı dikkate alınarak beşten fazla kullanılmayan çizgilerdir. Ek çizgileri okuma zorluğu olacak şekilde çoğalması durumunda okumayı ve müzik yazısını kolaylaştıracak 8va ve 8vbassa (8vb) terimler kullanılır. Ek çizgileri azaltmanın bir başka yolu da anahtar aktarımlarıdır”

2.3.10.2. 8va (ek çizgi)

Güngör (2012: 26), Ek çizgilere ait olan 8va işaretini şu şekilde ifade etmiştir. “Ek çizgiler yukarıya doğru fazla ise 8va terimi kullanılır, anlamı ise bir oktav yukarıdan seslendirilir demektir. Gösterimi aşağıda verilmiştir”.

Görsel 38. *8va* (ek çizgi) İşareti

Güngör (2012: 26)

2.3.10.3. *8vb* (ek çizgi)

Güngör (2012: 26), Ek çizgilere ait olan *8vb* işaretini şu şekilde ifade etmiştir. “Ek çizgiler aşağıya doğru fazla ise *8vb* terimi kullanılır, anlamı ise bir oktav aşağıdan seslendirilir demektir. Gösterimi aşağıda verilmiştir”

Görsel 39. *8vb* (ek çizgi) İşareti

Güngör (2012: 26)

2.4. Artikülasyon (İfadelendirme) İşaretleri

Süs notaları ezgi içindeki bazı notaları diğerlerinden ayırmak, öne çıkarmak, belirgin hale getirmek veya sadece süslemek amacıyla üstünde belirtilen kurallaşmış işaretlerdir. Kuvvetli veya zayıf vuruşlara rastlayabilir. Bunların çalınış biçimleri müziğin ait olduğu döneme, ülkeye ve bestecinin özelliklerine de bağlıdır. Bir kitap oluşturabilecek kadar geniş olan bu konuyu kısaca ele almak gerekir en sık rastlanan işaretleri şunlardır;

2.4.1. Legato (Bağ)

Güngör (2012: 63), bağ çeşitlerini şu şekilde açıklamıştır;

Müzik eserlerinde notaların bağlı çalınması gerektiğinde kullanılan şekillerdir.

Müzik yazımında kullanılan dört çeşit bağ vardır. Bunlar;

- Uzatma (legato) Bağı
- Deyim (cümle) Bağı
- Tremolo (heceleme) Bağı
- Açık Bağ

Notaların birbirine bağlanarak seslendirilmesine *legato* denir. Besteci, notaların bağlı olarak seslendirilmesini istiyorsa, “legato” sözcüğünü notada ayrıca yazarak belirtir. (Say. 2001: 51)

Değişik notaları birleştiren bağ çizgisi (*legato*) kesintisiz, bağlı çalış anlamını taşır. Seslendirmede ilk vurgudan sonra vurgu yapılmadan ya da nefes almadan çalınır (Feridunoğlu, 2014: 89)

Görsel 40. Legato (bağ) İşareti

(Feridunoğlu, 2014: 89)

2.4.2. Uzatma (Legato) Bağı

Aynı adı taşıyan ve aynı sesi çıkaran genelde iki komşu notayı bazen de daha fazla notayı birbirine bağlayan şekildir. Uzatma bağı ile bağlanan notaların süreleri birbirine eklenir. İkinci notanın süresi birincisine eklendiğinden, ikinci nota tekrar çalınmadan birinci notanın süresine birleştirilir. Uzatma bağı aynı şekilde ikiden fazla birçok notayı birbirine bağlayabilir ve ölçü çizgisi atlayabilir. Bağın şekli; hafifçe bükülmüş ortası bombeli çizgidir. Uzatma bağı nota başı tarafına yazılır bağın uçları nota başına değmez (Güngör, 2012: 63).

Feridunoğlu da (2014: 89), uzatma bağını şu şekilde belirtmiştir;

İki aynı nota bağ çizgisiyle bir nota haline gelir. İkinci nota birincinin devamı olup birinci notaya eklenerek toplam süre kadar uzatılır.

Görsel 41. Uzatma (Legato) Bağı İşareti

(Feridunoğlu, 2014: 89)

Görsel 42. Uzatma (Legato) Bağı İşareti

(Güngör, 2012: 63)

2.4.3. Cümle (Deyim) Bağı

Müzik eserlerinde en küçük ses grubundan cümleye kadar kullanılan anlam bildiren bağlardır. Cümle bağı genelde küçük ses gruplarında kullanıldığında vokal ve nefesli çalgı notalarında bağlı olan grubun tek bir nefeste seslendirileceğini, yaylı çalgılarda kullanıldığında tek bir arşe hareketiyle seslendirilmesini ifade eder. Deyim bağları nota başlarının yoğun olduğu taraftan yazılır. Deyim bağlarının içinde uzatma bağı da olabilir uzatma ve deyim bağı aynı müzik cümlesinde birlikte de kullanılabilirler (Güngör, 2012: 64).

Daha uzun bir bağ çizgisi bir grup notanın melodik cümle oluşturduğunu ifade eder (Feridunoğlu, 2014: 89).

Görsel 43. Cümle (Deyim) Bağı Örnek Notasyon-1

(Feridunoğlu, 2014: 89)

Görsel 44. Cümle (Deyim) Bağı Örnek Notasyon-2

(Güngör, 2012: 64)

2.4.4. Tremolo (Heceleme, Kesik) Bağı

Kesik çizgilerden oluşan bağıdır. Tremolo bağı vokal (sözlü) müzikte aynı ezginin tekrarında ezgisel değişiklikler ile sözlerinin heceleme yapılarının değişikliğinde kullanılır. Çalgı müziğinde birbirine bağlı nota gruplarının, tremolo yazım olarak kısaltılmış notalarla yazıldığında tremolo bağı kullanılır (Güngör, 2012: 64).

Görsel 45. Sözlü Tremolo (Bağ) Örnek Notasyon

SAZIMA

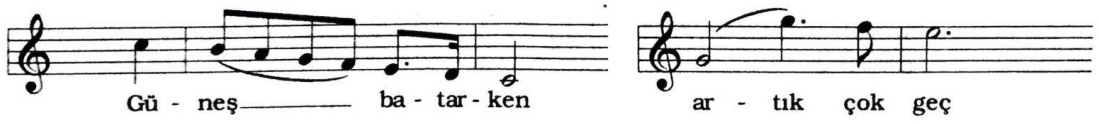
Orta hız Aşık Veysel Şatıroğlu

(ok) Sa_ zım ben_ gi_ der_ sem_ sen_ kal_ dün_ ya_ da hey
Giz_ li sır_ la_ rım_ a_ şı_ kâ_ ret_ me hey

(Akkaş, 2007: 85)

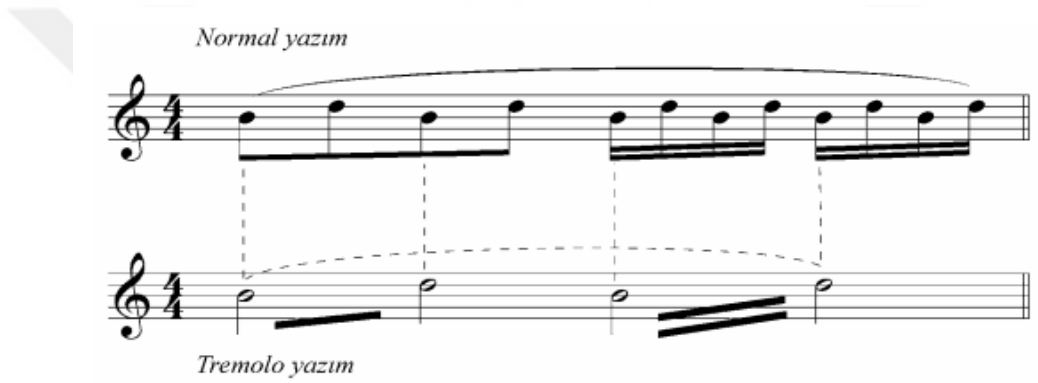
Şan partilerinde hece bağı birden fazla notanın tek hece ile söyleneceğini belirtir (Feridunoğlu, 2014: 89).

Görsel 46. Şan Partisyonu Hece Bağ İşareti Örnek Notasyon

(Feridunoğlu, 2014: 89)

Görsel 47. Çalgı Tremolo Örnek Notasyonu-1

(Güngör, 2012: 65)

Görsel 48. Çalgı Tremolo Örnek Notasyonu-2

(Güngör, 2012: 65)

2.4.5. Açık Bağ

Seslendirilen notanın ya da akor seslerinin kendisinden sonra gelen başka bir notaya bağlanmayan açık (uzatma) bağlarıdır. Açık bağlar notanın süresinin bitimine kadar sesin tınısının devamı için kullanılan bağlardır.

Örnekleri aşağıda verilmiş olan açık bağ, gitarda seslerin çalınmasından sonra sesin uzamasına izin verilmesini sağlar (Güngör, 2012: 65).

Görsel 49. Açık Bağ Örnek Notasyon

(Güngör, 2012: 65)

2.4.6. Akor Bağları

Akor yazımlarında peş peşe gelen akor sesleri aynı ses gruplarından oluşuyor ise iki akoru tek bağla bağlamamız yeterlidir (Güngör, 2012: 66).

Görsel 50. Akor Uzatma Bağları Örnek Notasyon-1

(Güngör, 2012: 66)

Peş peşe gelen iki akor ortak ve farklı seslerden oluşuyorsa ve seslendirmede ortak sesler uzatma bağı ile tutularak seslendirilecekse o seslere bağ çizilir, farklı olan seslere ise bağ çizilmez (Güngör, 2012: 66).

Görsel 51. Akor Bağları Örnek Notasyon-2

(Güngör, 2012: 66)

İki katmanlı nota yazımlarında akorların bağlantılarında her akorun bağı kendi kuyruk yönünde çekilir (Güngör, 2012: 66).

Görsel 52. İki Katmanlı Yazımlarda Akor Bağları Örnek Notasyon

(Güngör, 2012: 66)

Peş peşe gelen akor sesleri farklı ses gruplarından oluşuyorsa ve bağlı seslendirilmesi gerekiyorsa iki akorun tüm notalarının bağlanması gerekir (Güngör, 2012: 66).

Görsel 53. Akor Yazımlarında Farklı Seslerin Bağlanışları Örnek Notasyon

(Güngör, 2012: 66)

2.5. Vurgulama İşaretleri, İfade Bildiren (Artikülasyon) Terimler

2.5.1. Staccato

Seslerin veya akorların kısa çalınması için kullanılan işarettir. Notanın üzerine nokta şeklinde yazılmaktadır (Elhankızı, 2008: 144).

Notaların sıçrıtılarak seslendirilmesine *staccato* denir. Staccato seslendiriş, notanın altına bir nokta konarak gösterilir (Say, 2001: 51).

Nota başı tarafına konulan nokta, üzerine konulduğu notayı arkasından gelen notada ayırmak için kullanılır. Bu ayırmayı yapmak için staccato notasının süresi kısalmır, notanın kısa ve kesik çalınacağını belirtir (Güngör, 2012: 114).

Görsel 54. Staccato İşareti

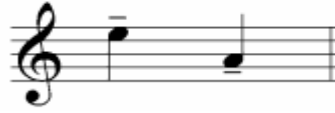

(Güngör, 2012: 115)

2.5.2. Çizgi (Detache)

Notabaşı tarafına konulan çizgi, üzerine konulduğu notanın yumuşak ataklı çalınıp tam değeri kadar tutulmasını, uzun ve kesintisiz çalınacağını belirtir (Güngör, 2012: 115)

Görsel 55. Detache İşareti

(Güngör, 2012: 115)

2.5.3. Kopuk Çalış (Spiccato)

Nota başı tarafına konulan işaret üst kısmı geniş alt kısmı dar uzun bir noktadır, notanın sert ve kesik çalınacağını belirtir (Güngör, 2012: 115).

Görsel 56. Kopuk Çalış (spiccato) İşareti

(Güngör, 2012: 115)

2.5.4. Noktalı Çizgi

Nota başı tarafına konulan noktalı çizgi, noktalı notaya göre daha az kesintili çalmayı belirtir (Güngör, 2012: 116).

Görsel 57. Noktalı Çizgi İşareti

(Güngör, 2012: 116)

2.5.5. Aksan, Vurgu (Marcato)

Nota başı tarafına konulan işaret (yatay veya dikey) olarak kullanılabilir, bulunduğu yerdeki notaların diğer notalara göre daha kuvvetli çalınacağını belirtir (Güngör, 2012: 116).

Görsel 58. Marcato İşareti

(Güngör, 2012: 116)

2.5.6. Noktalı Aksan

Nota başı tarafına konulan noktalı aksan, bulunduğu notaların vurgulu ve ayrık çalınmasını belirtir (Güngör, 2012: 116).

Görsel 59. Noktalı Aksan İşareti

(Güngör, 2012: 116)

2.5.7. Yarı Belirgin (Portato)

Yayı kaldırmaksızın bağlı-kesik arası notaların belirtilerek çalınmasıdır. İlgili tüm notalara nokta konularak, bağ çizgisiyle bağlanır (Güngör, 2012: 117).

Görsel 60. Portato İşareti

(Güngör, 2012: 117)

2.5.8. İfade (Anlam) Bildiren Terimler

Sesin veya ses gruplarının icrasında nasıl seslendirilmesi gerektiğini bildiren terimlerdir.

Terim	Kısaltması	Anlamı
Legato	Leg.	Bağlı çalma
Staccato	Stacc.	Kısa Kesik Çalma
Portato	Port.	Yarı kesik çalma
Marcato	Marc.	Ayırt Ederek Çalma
Spiccato	Spicc.	Kopuk Çalma
Satenuto	Saten.	Bağlı ve devamlı çalma
Leggiero	Legg.	Hafif ve zarif
Leggierissimo	Leggier.	Çok hafif
Pesante	Pes.	Ağır ve sıkıntılı çalma

(Güngör, 2012: 114)

2.6. Müzikte Anlatım (Müzikal İfade)

Müzik diliyle anlatılan duygular düşünceler, tasarımlar ve izlenimler vardır. Geniş bir yelpazesi olan bu ruhsal dışa vurumlara *anlatım (ifade)* denir. Notalar genelde sesleri süreleriyle birlikte saptamaya yarar. Oysa sesler, bir şey anlatmaya çalışır. Bu anlatım gizlidir ve müziğin ruhunda saklıdır. Öyleyse yorumcunun bu sırları çözüp dinleyiciye anlatması beklenir. Müzik işte o zaman anlam kazanacaktır. Müzik diliyle anlatılanlar asıl o zaman etkileyici bir yoruma dönüşecektir. 19. Yüzyıla kadar notalar, seslendiricinin etlendiren ruh vereceği bir iskelet olarak görülüyordu. Beethoven döneminden başlayarak müzikal anlatıma yol gösterecek terimler kullanılmıştır. (Say, 2001: 56).

amabile, sevimli

amoroso, aşkla

animato, heyecanlı

appassionata, ihtirash

cantabile, şarkı söyler gibi

deciso, kararlı

delicato, nazlı

dolce, tatlı

doloroso, hüznü

elegiaco, acılı, acıyla

espressivo, anlamı vurgulayarak

feroce, yırtıcı

furioso, öfkeli

giocososo, esprili

lontano, uzaktan

maestoso, görkemli

misterioso, gizemli

parlando, konuşur gibi

patetica, dokunaklı

risoluto, kararlı

scherzo, şakacı

serio, ciddi, ağırbaşlı

spiritoso, esprili

vigoroso, etkili” (Say, 2001: 57).

2.7. İlgili Araştırmalar

Konu ile ilgili ulaşılabilen araştırmalar incelenmiştir. Özellikle evrensel müzik ve nota yazım kuralları açısından önem arz eden dinamik ve nüans işaretlerinin, bağlama/saz eğitim-öğretim materyallerinde kullanılıp kullanılmadığı konusuna odaklanılmıştır.

Önal (1997: 259), “*Bağlamadan derlenmiş eserlerin çalınış-yazılış farklılıkları*” konulu bildirisinin içerisinde, T.R.T. repertuarına kayıtlı 2500 kadar T.H.M. notasını incelediğinde; hız işaretlerine, gürlük işaretlerine rastlanmadığını dile getirmiştir. Önal, bildirisinin devamında yazılış-çalınış farklılığı konusunda eksik olan kısımları maddeler halinde belirtip, bu maddelere de ek olarak, nüans ve dinamik işaretlerinin nota yazımındaki eksikliğinden bahsetmiş olup, çalınış-yazılış farklılığı konusunu bir bütün olarak görmek ve bağlama/saz ailesi grubundan herhangi birinden derlenmiş bir türkü notasında ne gibi terimlerin olması gerektiğini şu maddelerde açıklamıştır;

1. *Çalınış karakterleri(staccato, legato vb.)*
2. *Ses gürlükleri (p, pp, mf, f vb) belirtilmelidir.*
3. *Hız ile ilgili terimler (largo, andante vb)belirtilmelidir.*
4. *Yapışan süslemeler (çekme, çırpma vb.) gösterilmelidir (Önal; 1997: 263).*

Yukarıdaki açıklamalarına ek olarak ise;

Belki şu an unuttuğumuz bu ve benzeri terim-teknikler, T.H.M. nota sisteminde yer aldığında kültürümüzün doğru anlaşılıp, doğru aktarılmasında önemli katkılar sağlayacaktır” şeklinde dile getirmiştir (Önal; 1997: 263).

Koç (2000: 36), “*Bağlama eğitiminde görülen problemler ve bunların çözüm yolları*” adlı sanatta yeterlilik tezinde, Türk Halk Müziği notalarındaki yazılış-çalınış farklılığına sebep olan sorunlarla birlikte, özellikle, ifade ve nüans ile işaretlemelerin yetersizliğinden bahsedip, aynı notaya bakıp birbirinden çok farklı icraların/yorumların ortaya çıkabileceğinden bahsetmiştir.

Kaymak (2000: 366-376), “*Türkiye’de Nota Basım, Yayım ve Arşivleme Çalışmalarına Toplu Bakış*” adlı çalışmasında; nota yazıları, nota yazımı ve basımı,

nota yazım kuralları, nota yayımı ve müzik kütüphaneleri ve nota arşiv çalışmaları adlı beş adet konu başlığı hakkında bilgilere yer verip, sunumunun üçüncü başlığı olan “Nota Yazım Kuralları” ile ilgili bilgilerin yanında çalışmamızla bağlantılı olarak; nüans işaretlerinin ve diğer işaretlerin kullanılması gerektiğini belirtip, nota yazısında bu işaretlere yer verilmesini gerektiğini dile getirmiştir.

Aydın (2001), “*Geleneksel Türk Halk Müziğinde Derleme Teknikleri*” adlı çalışmasında, derleme ile bilgilere yer verip, bir derlemecide olması gereken özellikleri sıralamıştır. Geleneksel Türk halk müziği notasında tempo işaretinin olmayışından, bazı eserlerde de metronom değerinin verilip, tempoyu belirten; (largo, adagio, andante, moderato, vb), İtalyanca gürlük terimleri ve gürlük terimlerinin işaretlerinden olan (p, mf, f, vb) ve daha başka anlatım işaretlerine de yer verilmediğini dile getirmiştir. Eserin icrası bakımından önemli bir eksikliğin olduğunu vurgulayarak aynı zamanda halk müziği notalarında gürlük işaretlerinin kullanılmadığına değinmiştir.

Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinin çeşitli açılardan analizlerinin de yapılmış olduğu bilinmekle birlikte;

Işıldar (2004), “*Bağlama Metotlarının Çalgı Eğitimi Yönünden Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde, kullanımda olan bağlama/saz eğitim-öğretim materyallerinin geçerliği ve öğrenmede etkinliği araştırıldığı açıklanmıştır. Müzik Öğretmeni yetiştiren kurumlar içerisinde bağlama eğitimi veren; Selçuk Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin Öğretim elemanları anket uygulanmış ve veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel tekniklerle çözümlenip elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Tezde yer alan diğer bir yöntem se uzman öğreticilerle yapılan görüşmeler ve kaynak taramasıdır. Tezde görüşme ve kaynak tarama sonucunda elde edilen bulgular, diğer bulgular ile karşılaştırılmalı olarak değerlendirilip, araştırmanın sonucunda da bağlama/saz eğitiminin verildiği konservatuvar ve eğitim fakültelerinin öğretim elemanlarının bağlama derslerini gerçekleştirirken yazılmış olan bağlama/saz eğitim-öğretim materyallerinin yeterli düzeyde olmadıkları için eğitim-öğretim materyallerin kullanılmadığı açıklanmıştır. Öğretim elemanlarının kendi oluşturup hazırladığı ders

notlarının kullanıldığı açıklanmış ve araştırma açısından belirlenen olumsuzlukların giderilmesi için de çeşitli önerilerde bulunulduğu ifade edilmiştir.

Akçalı (2012), “*Bağlama Metotlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde, üniversitelerin müzik eğitimi veren güzel sanatlar fakülteleri ile eğitim fakültelerinin güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik eğitimi anabilim dallarında görev yapan bağlamayla ilgili öğretim elemanlarına anket uygulaması yaptırıp, anketi de üç bölümden oluşturmuştur. Anketin 1. Bölümde; ankete katılan öğretim elemanlarının demografik durumlarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuş, 2. bölümde; bağlama/saz metodunda olması gereken konularla ilgili 20 adet kapalı uçlu sorular sorulmuş ve 3. Bölümde ise; bir bağlama/saz metodunda eğitim-öğretim açısından gerekli olan durumlarla ilgili 11 kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Ankete katılan öğretim elemanlarının verdiği cevaplar doğrultusunda, bir bağlama/saz metodunda olması gerekenler tespit edilmiş, bağlama/saz metodu inceleme kriterleri oluşturulmuş ve oluşturulan kriterlerle birlikte ulaşılabilen bağlama/saz eğitim-öğretim materyalleri değerlendirilerek yorumlandığı açıklanmıştır.

Özdek (2014: 179-181), “*TRT Türk Halk Müziği Notaları ve Bağlama Eğitimi*” konulu bildirisinde, T.R.T halk müziği notalarında; tempo, nüans ve dinamik işaretlemelerinin neredeyse hiç kullanılmadığını ifade edip ayrıca, ’ezgilerin sol üst tarafında tempo ile bilgi verecek ‘Süre’ adlı bir başlık olmasına rağmen çoğu eserler bu bilgi boş bırakıldığını, tempo bilgisi verilen ezgilerde birim değer için ya da toplam ölçü için metronom değerleri gösterildiğini, ayriyeten hiçbir notada hız bildiren yabancı kökenli (largo, presto vb.) ya da Türkçe (ağırca, yürükçe vb.) bir terime rastlamak mümkün olamamıştır şeklinde belirtmiştir. Özdek, bu bilgilere ek olarak, yine TRT Türk Halk Müziği notasından örnek gösterip, açıklamasına ek olarak halk müziği ezgilerinin çok azında staccado, puandorg ve glisendoyu ifade etmeye çalışan işaretlemeler kullanıldığını ve yine çok az sayıda notada çarpma ve süsleme işaretlerinin gösterildiğini belirtmiştir.

Asiltürk (2009), “*Türkiye’de Bağlama Başlangıç Eğitimi İçin Hazırlanmış Metotların İçerik Açısından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde, bağlama/saz başlangıç eğitimi için hazırlanmış eğitim-öğretim materyallerinin belirlenen ölçek doğrultusunda incelenerek içerik bakımından analizin yapıldığı açıklanmış ve içerik

analizi için ölçütler belirlenirken bağlama/saz eğitimi veren öğretim elemanlarının görüşlerinin alındığı ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucunda da, eğitim-öğretim materyallerinde yer alan konuların belirlenmiş ölçütler doğrultusunda eğitim-öğretim materyallerinin içeriği incelenmiş ve bağlama/saz başlangıç eğitimi için hazırlanmış eğitim-öğretim materyallerin büyük bir çoğunluğunun yetersiz olduğu açıklanıp, araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak da ortaya konulan önerilere yer verildiği ifade edilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modellenli bir içerik analizi çalışmasıdır.

Nitel araştırmalar, kişilerin deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için tercih edilen araştırmalardır. Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" türü olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2006: 39).

Araştırma; bilginin geliştirilip eklendiği birikimli bir süreçtir denilebilir. Araştırmacı da araştırmasına başlarken o konuda yapılan önceki araştırmaları ve kavramsal literatürü bilmek durumundadır. Bu konuda kim, ne zaman, neyi araştırdı, hangi bulgulara ulaştı? Bu konuda araştırılmayan noktalar nelerdir? gibi soruların cevabının bilinmesi gerekir. Aksi halde ‘‘ aradığını bilmeyen, bulduğunun farkına varamaz’’ konumuna düşölür. Bu yüzden araştırmalarda önceki araştırmaları taramak veri toplamanın önemli bir aşamasıdır. Literatür taraması, veri toplama ve toplanan verinin öneminin tartışılması, toplanan verilerin problemle ilişkisinin kurulması ve bilginin sınıflandırılması aşamalarından oluşan bir süreçtir (Balcı, 2001: 63).

3.2. Araştırma Verilerinin Toplanması

Var olan kaynak ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya literatür tarama denir. Literatür taraması, araştırma probleminin seçilerek anlaşılmasına ve araştırmanın tarihsel bir perspektife oturtulmasına yardımcı olur (Karasar, 2002: 183).

Yararlanılan veri toplama araçlarına bakıldığında araştırmanın kuramsal olması nedeniyle yazılı kaynaklar kullanılmıştır. Yararlanılan bu kaynaklar kaynakçada belirtilmiştir. Bu nedenle yazılı kaynaklardan elde edilen bu verilerin gerçekliği konusunda bahsedilen kaynaklara başvurularak bilgi edinilebilir. Araştırmanın bu imkanı vermesi araştırmanın geçerliliği konusunda güven vermektedir.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan bağlama/saz eğitim-öğretim materyalleri, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır.

Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenleneceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular dikkate alınabilir. Bu tür analizde amaç bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve bir takım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım, Şimşek, 2013: 256).

Bu araştırmada, bağlama/saz eğitim-öğretim materyalleri açısından, bağlama/saz öğretimine dayalı ulaşılabilen yazılı yayınlardaki nüans ve dinamik işaretlerinin kullanılıp kullanılmadığını, ayrıntılı olarak ele almayı amaçlayan kaynak tarama modeli, betimsel bir nitel araştırmadır ve araştırmada literatür bilgilerine; kitaplar, makaleler aracılığı ile ulaşılmıştır. Nüans ve dinamik işaretlerine ait bilgilerin gösterilmesi ise incelenen kitaplardan alınan fotoğraflar eşliğinde verilmiştir.

Araştırmada kullanılmak üzere toplanan olan bu veriler alt problem sırasına göre içerik analizine tabi tutulmuştur.

3.3. Evren

Ülkemizde geçmişten günümüze kadar bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyalleri bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

3.4. Örneklem

Araştırmanın örnekleme, bağlama/saz eğitimine yönelik hazırlanmış ve 1991-2019 yılları arasında yayınlanmış eğitim-öğretim materyallerinden random yöntemiyle

seçilmiş 30 adet yayından oluşmaktadır. İncelenen yayınlar aşağıda yazarları, isimleri ve yayın yıllarını gösteren Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen eğitim-öğretim materyallerinin yıllara göre dağılımı

YAZAR ADI	YAYIN ADI	BASIM YILI
Sabri YENER	Bağlama Öğretim Metodu-III	1991
Nevzat ALTUĞ	Teknik Bağlama Eğitimi-Düzenler: Dağar III	1997
Nevzat ALTUĞ	Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi Dağar-I	1999
Nevzat ALTUĞ	Teknik Bağlama Eğitimi Usuller Dağar-II	1999
Nevzat ALTUĞ	Teknik Bağlama Eğitimi Yöresel Çalış Biçimleri Dağar-IV	1999
Mehmet SAÇAN	Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu (Uzun Saplı)	1999
Ahmet SAÇAN	Karadüzen’de Bağlama Eğitimi Metodu	2001
Hakan AKMAZ	Modern Bağlama Metodu	2001
Mustafa Aydın ATALAY- Yaşar Kemal ALİM	Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-I	2004
İsmet DOĞAN-Abdullah SÖZEN	Bağlama Metodu-1	2007
Zafir Arafat	Yeni Başlayanlar İçin Bağlama Düzeni Metodu	2008
Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN	Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1	2009
Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN	Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-2:	2009
Can KARAHAN	Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem	2010
Güven AYDEMİR	Bağlama Düzeni Metodu 1	2010
Erol PARLAK	Bağlama (Saz) Okulu Schule Method	2010
Hüseyin YÜKRÜK	Bağlamada Yöresel Tezene Tavırları	2011
Ali Kazım AKDAĞ	Bağlamada Düzenler Ve Tezene Tavırları	2012
Zeki ATAGÜR	Bağlama Egzersizleri	2013
Zeynel SÖNMEZ	Bozuk Düzeni (Uzun Kol) Metodu-1	2013
Zeynel SÖNMEZ	Bağlama Düzeni Metodu-1	2014
Mehmet Ali ÖZDEMİR	Bağlama (Tambura)Albümü	2014
Attila ÖZDEK	Bağlama İçin Etüt, Egzersiz Ve Eserler	2014
Servet YAŞAR	Temel Bağlama Öğretimi Yöntem Ve Teknikleri	2015
Savaş EKİCİ	Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri	2016
Doğan ELMALI	Kara Düzen Bağlama Metodu Temel Düzeyde Bağlama Eğitimi	2017
Kenan Mahmut DURUL	Bağlamada Bozuk Düzen	2018
Oğuzhan AÇIKGÖZ	Bağlama Egzersizleri	2018
Oğuzhan AÇIKGÖZ	Bağlama Esprileri	2018
Erdal ERZİNCAN	Bağlama İçin Besteler	2019

4. BULGULAR VE YORUM

Bulgular bölümünde alt problemlere dönük bulgular sırasıyla tablolar, açıklamalar ve yorumlarıyla verilmiştir. Araştırma kapsamında ayrıntılı incelenen yayınların her birine ait analizler ise ekler bölümünde ilgililerine sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

“Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde müzikte kullanılan hız terimlerinin kullanılma durumu nedir?”

Örneklem kümesindeki 30 adet bağlama/saz eğitim-öğretim materyali incelenmiş ve tempo (hız) terimlerinin kullanılma durumu aşağıda Tablo 2.’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Hız Terimlerinin Kullanılma Durumu

Bağlama/Saz Eğitim-Öğretim Materyallerinde Hız Terimlerinin Kullanılma Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hız Terimleri Kullanılanlar	14	46,66
Hız Terimleri Kullanılmayanlar	16	53,33
TOPLAM	30	100

Tablo 1’e göre bağlama/saz eğitimi-öğretimi için yazılmış ve örneklem kümesinde incelenen eğitim-öğretim materyallerinin 14 tanesinde (%46,66) tempo (hız) terimlerine rastlanılmış, 16 tanesinde (%53,33) ise rastlanmamıştır.

Elde edilen bu bulgu, müziğin doğasında yer alan ve ona anlam kazandıran farklı hız ve tempo durumlarının bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerindeki müzik yazısına yeteri kadar olmasa da belli bir oranda yansıtıldığı göstermektedir. Yeterlilik açısından elde edilen bulguların sonuçlarına bakıldığında düşündürücü ve dikkat çekici bir durum olarak değerlendirilebilir. Buradan yola çıkarak bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinin tempo (hız) işaretleri açısından henüz yeterli niteliğe ulaşamadığı söylenebilir.

Yayınların hız terimlerinin yıllara göre kullanılma durumu incelendiğinde; 1991’den 1999’a kadar olan yayınlarda, hız terimlerinin hiç kullanılmadığı görülmüştür.

1999-2009 yılları arasında ara ara kullanıldığı ve 2009 yılından günümüze doğru tamamında olmasa bile belli bir düzeyde kısmen kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu durumu yıllar ilerledikçe yayınlarda olumlu yönde bir gelişim göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

“Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde müzikte kullanılan nüans işaretlerinin kullanılma durumu nedir?”

Örneklem kümesindeki 30 adet bağlama/saz eğitim-öğretim materyali incelenmiş ve nüans terimlerinin kullanılma durumu aşağıda Tablo 3.’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Nüans İşaretlerinin Kullanılma Durumu

Bağlama/Saz Eğitim-Öğretim Materyallerinde Nüans Terimlerinin Kullanılma Durumları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Nüans Terimleri Kullanılanlar	6	20
Nüans Terimleri Kullanılmayanlar	24	80
TOPLAM	30	100

Tablo 3’e göre bağlama/saz eğitimi-öğretimi için yazılmış ve örneklem kümesinde incelenen eğitim-öğretim materyallerinin 6 tanesinde (%20) nüans terimlerine rastlanılmış, 24 tanesinde (%80) ise rastlanmamıştır.

Elde edilen bu bulgu, müziğin doğasında yer alan ve ona anlam kazandıran nüans terimlerinin bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerindeki müzik yazısına oldukça düşük bir oranda yansıtıldığını gösteren oldukça düşündürücü ve dikkat çekici bir durum olarak düşünülebilir. Buradan yola çıkarak bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinin notasyonlarında nüans işaretlerinin henüz yeterli oranda kullanılmadığı söylenebilir.

Yayınlarda nüans işaretlerinin yıllara göre kullanılma durumları incelendiğinde, nüans terimlerinin 1991’den 2010 yılına kadar sadece 2001 yılındaki bir yayında kullanıldığı diğer yıllara ait yayınlarda kullanılmadığı düşündürücü bir sonuç olarak

dikkat çekmektedir. Nüans terimlerinin 2010 yılından itibaren her yayında olmasa da günümüze yaklaştıkça ara ara kullanıldığı ancak bu durumun yeterli olmadığı değerlendirilebilir. Bağlama/saz ve ait olduğu halk müziğimizin kendi doğasında birçok nüans ve gürlük yer almaktadır. Özellikle geleneksel icra yapan âşıklarda, ozanlarda ve mahalli sanatçılarda bu durum açıkça gözlemlenebilmektedir. Buna karşın incelenen eğitim-öğretim materyallerinde nüans terimlerine yeterince yer verilmemesi geleneğin eğitim alanına yansıtılması açısından problemli olarak değerlendirilebilir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

“Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde müzikte kullanılan süsleme- artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerinin kullanılma durumu nedir?”

Örneklem kümesindeki 30 adet bağlama/saz eğitim-öğretim materyali incelenmiş ve süsleme- artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerinin kullanılma durumu aşağıda Tablo 4.'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Süsleme- Artikülasyon-Vurgu-Kısaltma İşaretlerinin Kullanılma Durumu

Bağlama/Saz Eğitim-Öğretim Materyallerinde Süsleme- Artikülasyon-Vurgu-Kısaltma Terimlerinin Kullanılma Durumları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Süsleme-Artikülasyon-Vurgu-Kısaltma Terimleri Kullanılanlar	27	90
Süsleme-Artikülasyon-Vurgu-Kısaltma Terimleri Kullanılmayanlar	3	10
TOPLAM	30	100

Tablo 4'e göre süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretleri, bağlama/saz eğitimi-öğretimi için yazılmış ve örneklem kümesinde incelenen yayınlardan 27 tanesinde (%90) kullanılmış, 3 tanesinde (%10) ise kullanılmamıştır.

Elde edilen bu bulgu, müziğin doğasında yer alan ve ona anlam kazandıran süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerinin bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde olumlu bir durum olarak büyük bir oranda kullanıldığını göstermektedir. Buradan yola çıkarak bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim

materyallerinin süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretlerinin kullanımı açısından kabul edilebilir bir nitelikte oldukları söylenebilir.

Bağlama/saz çalgısı kendi doğal çalım özellikleri içerisinde birçok artikülasyon ve süsleme tekniğini barındırmaktadır. Bu tekniklerin nota dışında çeşitli işaret, terim ve semboller olmadan ifadesi mümkün olamayacağından eğitim-öğretim materyallerine yansımaları doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma konusunun bulguları ve elde edilen bulgulara göre yorumlardan elde ettiğimiz sonuçlara dayanılarak sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Elde edilen bulgulara dayanılarak 1991-2019 yılları arasında yayınlanmış ve bağlama/saz için yazılmış 30 eğitim-öğretim materyalinin;

-Yarısına yakın bir oranında(%46,66) hız terimlerine yer verildiği,

-Çok azında(%20) nüans terimlerine yer verildiği,

-Oldukça büyük bir çoğunluğunda(%90) süsleme, artikülasyon, vurgu ve kısaltma işaret ve terimlerine yer verildiği,

-Neredeyse tamamının sol anahtarlı ve ikinci aralıktaki la sesini eksen alan bir notasyonu tercih ettiği; bir yayında ise do anahtarı ve bu anahtara göre ikinci aralık re sesinin eksen alındığı,

-İçeriklerinde en çok kullanılan süsleme, artikülasyon, vurgu ve kısaltma işaret ve terimlerinin; tril (*tr*), legato ve çarpma işaretleri olduğu, bunun yanında “staccato, mordan, ters mordan, puandorg, apojiyatür” gibi işaretlere de sınırlı sayıda yer verildiği,

-Çoğunluğunun mızraplı (tezeneli) çalım tekniğine dönük olmakla birlikte kendine has özellikleri olan şelpe (tezenesiz-mızrapsız) tekniği için yazılmış olanlarının da bulunduğu ve şelpe tekniğine dönük eğitim-öğretim materyallerinde nüans ve dinamik işaretleri açısından daha fazla ayrıntıya yer verildiği, hatta çeşitli çalım teknikleri için farklı özgün işaret ve sembollerin oluşturulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

İncelenen yayınların; yayın adı, yazar adı, basım yılı gibi ayrıntılarıyla birlikte nüans ve dinamik işaretlerinin kullanımına dair ayrıntılar aşağıda Tablo 5.'de verilmiştir.

Tablo 5. Bağlama/Saz Eğitim-Öğretim Materyallerinde Kullanılan Dinamik ve Nüans İşaretlerin Kullanılma Durumu

	HIZ TERİMLERİ	NÜANS- GÜRLÜK TERİMLERİ	SÜSLEME- ARTİKÜLASYON-VURGU TERİMLERİ-KISALTMA İŞARETLERİ
Bağlama Öğretim Metodu-III (Doç. Sabri YENER, 2. Baskı Şubat, 1991)			35 eserde “çarpma”, 7 eserde ”tril (<i>tr</i>)”, 4 eserde “uzatma bağı”, 27 eserde “legato (bağ)”, 11 eserde “hece bağı”, 6 eserde “staccato” ve 1 eserde “8va” işareti kullanılmıştır.
Teknik Bağlama Eğitimi Düzenler dağar-III (Nevzat ALTUĞ, 1. Baskı Aralık, 1997)			10 eserde “çarpma” işareti, 2 eserde “puandorg” işareti, 6 eserde “uzatma bağına”, 109 eserde “legato (bağ)”, 73 eserde “hece bağı” ve 2 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi Dağar-I (Nevzat ALTUĞ, 7. Baskı Aralık, 1999)			55 eserde “çarpma”, 7 eserde “uzatma bağı”, 70 eserde “legato (bağ)”, 37 eserde “hece bağı” ve 4 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Teknik Bağlama Eğitimi Usuller Dağar-II (Nevzat ALTUĞ, 3. Baskı Aralık, 1999)	1 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		55 eserde “çarpma”, 15 eserde “uzatma bağı”, 92 eserde “legato (bağ)”, ve 1 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Teknik Bağlama Eğitimi Yöresel Çalış Biçimleri Dağar-IV (Nevzat ALTUĞ, 1. Baskı Aralık, 1999)	2 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		30 eserde “çarpma”, 3 eserde “puandorg”, 2 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 2 eserde “mordan”, 1 eserde “grupetto”, 1 eserde “apojiyatür (abantı)”, 18 eserde “uzatma bağı”, 54 eserde “hece bağı”, 111 eserde “legato (bağ)” ve 2 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu (Uzun Saplı) (Mehmet SAÇAN, 2. Baskı Ocak,1999)			4 eserde “çarpma”, 2 eserde “puandorg”, 2 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 11 eserde “uzatma bağı”, 70 eserde “legato (bağ)”, 16 eserde “hece bağı” ve 13 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.

Karadüzen’de Bağlama Eğitimi Metodu (temel vuruşlar, tavırlar-düzenler, süslemeli çalış teknikleri) (Ahmet SAÇAN, Ocak, 2001)	2 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.	1 eser de nüans işaretleri kullanılmıştır.	46 eserde “çarpma”, 4 eserde “puandorg”, 10 eserde “tril <i>tr</i> ”, 2 eserde “glissando”, 49 eserde “mordan”, 45 eserde “uzatma bağı”, 143 eserde “legato (bağ)”, 62 eserde “hece bağı” ve 3 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Modern Bağlama Metodu; Ritim uygulamalı (metronom), Bağlama-Bona, Solfej Eğitimi Metodu (Hakan AKMAZ, Ocak, 2001)			1 eserde “çarpma”, 6 eserde “uzatma bağı”, 67 eserde “legato (bağ)” ve 27 eserde “hece bağı” işareti kullanılmıştır.
Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-I (Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aydın ATALAY – Yaşar Kemal ALİM, 1. Baskı Şubat, 2004)			
Bağlama Metodu-1 (İsmet DOĞAN-Abdullah SÖZEN, 1. Baskı Şubat, 2007)			
Yeni Başlayanlar için Bağlama Düzeni Metodu (Zafir Arafat, 1. Baskı Mayıs, 2008)			2 eserde “Legato (bağ)” kullanılmıştır.
Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırmalar ve Repertuvar (Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN, 1. Baskı Ekim, 2009)	138 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		3 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 1 eser de “puandorg”, 6 eser de “glissando”, 72 eser de “legato (bağ)” ve 10 eserde de “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-2: Diziler ve Pozisyonlar (Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN, 1. Baskı Ekim, 2009)			Uygulama notalarında; 35 eserde “legato (bağ)” ve 2 eserde de “uzatma bağı” kullanılmıştır.
Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem (Yrd. Doç. Dr. Can KARAHAN, 1. Baskı Şubat, 2010)			
Bağlama Düzeni Metodu 1 (Güven AYDEMİR, 1. Baskı, Şubat 2010)	2 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		128 eserde “çarpma”, 2 eserde “puandorg”, 3 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 31 eserde “uzatma bağı”, 148 eserde “legato (bağ)”, 53 eserde “hece bağı” ve 11 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama (Saz) Okulu Schule Method (Erol PARLAK, 2010)	29 eserde hız (tempo) terimleri kullanılmıştır.	12 eserde nüans işaretleri kullanılmıştır.	29 eserde “çarpma”, 1 eserde “puandorg”, 2 eserde “glissando”, 16 eserde “uzatma bağı”, 11 eserde “legato (bağ)”, 18 eserde “hece bağı”, 9 eserde “marcato” ve 1 eserde “noktalı aksan” işareti kullanılmıştır.

Bağlamada Yöresel Tezene Tavırları (Hüseyin YÜKRÜK, 2011)	51 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		1 eserde “puandorg”, 13 eserde “çarpma”, 1 eserde “glissando”, 1 eserde “tremolo”, 7 eserde “uzatma bağı”, 33 eserde “legato (bağ)”, 15 eserde “hece bağı” ve 1 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlamada Düzenler ve Tezene Tavırları (Ali Kazım AKDAĞ, 1. Baskı, 2012)	154 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		55 eserde “çarpma”, 7 eserde “puandorg”, 2 eserde “tril (tr)”, 14 eserde “glissando”, 2 eserde “tremolo”, 15 eserde “uzatma bağı”, 8 eserde “legato(bağ)”, ve 23 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Egzersizleri (Zeki ATAGÜR, 2013)	2 eserde hız (tempo) terimleri kullanılmıştır.		12 eserde “çarpma”, 5 eserde “puandorg”, 2 eserde “tril (tr)”, 1 eserde “glissando”, 16 eserde “legato (bağ)”, 3 eserde “uzatma bağı”, 1 eserde “8va” ve 2 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bozuk Düzeni (UZUN KOL) METODU-1 (Zeynel SÖNMEZ, 3. Baskı Şubat, 2013)			6 eserde “puandorg”, 66 eserde “uzatma bağı”, 128 eserde “legato (bağ)” ve 67 eserde “hece bağı” kullanılmıştır.
Bağlama Düzeni Metodu-1 (Zeynel SÖNMEZ, 7. Baskı Mayıs, 2014)			6 eserde “puandorg”, 77 eserde “uzatma bağı”, 117 eserde “legato (bağ)” ve 63 eserde “hece bağı” kullanılmıştır.
Bağlama (Tambura) Albümü (Mehmet Ali ÖZDEMİR, 1. Baskı Mayıs, 2014)	39 eserde hız (tempo) işareti kullanılmış.	36 eser de nüans işaretleri kullanılmıştır.	3 eserde “çarpma”, 2 eserde “puandorg”, 4 eserde “tril (tr)”, 4 eserde “uzatma bağı”, 12 eserde “legato(bağ)”, 7 eserde hece bağı, 7 eserde “marcato”, 4 eserde “staccato” işareti ve 1 eserde müzikte anlatım (müzikal ifade) işareti kullanılmıştır.
Bağlama İçin Etüt, Egzersiz Ve Eserler (Attila ÖZDEK, 1. Basım, 2014)	25 eserde hız (tempo) terimleri kullanılmış.	4 eserde nüans işaretleri kullanılmıştır.	10 eserde “legato (bağ)”, 3 eserde “puandorg”, 3 eserde “tril (tr)”, 3 eserde “müzikal ifade terimleri”, 8 eserde “staccato” ve 6 eserde “çarpma” işareti kullanılmıştır.

Temel Bağlama Öğretimi Yöntem Ve Teknikleri (Servet YAŞAR, Şubat 2015)	55 eserde hız (tempo) terimleri kullanılmıştır.		38 eserde “çarpma”, 2 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 21 eserde “glissando”, 32 eserde “uzatma bağı” ve 6 eserde “legato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri (Savaş EKİCİ, 2016)		1 eserde nüans işareti kullanılmıştır.	63 eserde “çarpma”, 4 eserde “puandorg”, 42 eser de “legato (bağ)”, 42 eserde “uzatma bağı” ve 1 eserde de “8 va” işareti kullanılmıştır.
Kara Düzen Bağlama Metodu Temel Düzeyde Bağlama Eğitimi (Doğan ELMALI, Mart 2017)			14 eserde “çarpma”, 1 eserde “glissando”, 9 eserde “tril (<i>tr</i>)”, 26 eser de “uzatma bağı” ve 32 eserde de “legato (bağ)” kullanılmıştır.
Bağlamada Bozuk Düzen (Kenan Mahmut DURUL, Mart 2018)	14 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.		1 eserde “çarpma”, 5 eser de “tril (<i>tr</i>)”, 3 eser de “uzatma bağı”, 24 eser de “legato(bağ)”, 4 eser de “hece bağı” ve 4 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Egzersizleri (Oğuzhan AÇIKGÖZ, Aralık 2018)			15 eserde “çarpma”, 5 eser de “tril (<i>tr</i>)”, 1 eser de “uzatma bağı”, 2 eser de “legato (bağ)”, 1 eser de “akor bağı” ve 4 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama Esprileri (Oğuzhan AÇIKGÖZ, Aralık, 2018)			70 eserde “çarpma”, 8 eserde “uzatma bağı” ve 2 eserde “staccato” işareti kullanılmıştır.
Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket ve Müstezat Düzenlerinde (Erdal ERZİNCAN, 2019)	20 eserde hız (tempo) terimi kullanılmıştır.	3 eserde nüans işaretleri kullanılmıştır.	1 eserde “çarpma”, 7 eser de “puandorg”, 3 eserde “glissando”, 20 eserde “uzatma bağı”, 19 eserde “legato (bağ)” ve 9 eserde de “staccato” işareti kullanılmıştır.

5. 2. Öneriler

Öncelikle notanın müziği aktarmada zaten hiçbir zaman bütünüyle yeterli olamayacağını, müziğin her şeyiyle notaya aktarımının mümkün olamayacağını dile getirerek araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sıralanabilir.

-Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde; mızrap vuruş yönleri, parmak numaraları, tel numaraları veya pozisyon bilgileri gibi ayrıntıların yanında,

nüans işaretleri ve süsleme-artikülasyon-vurgu-kısaltma işaretleri ilgili yerlerde mutlaka doğru bir şekilde gösterilmeli, seslendirilecek eserlerin ve alıştırımların hız-süre-tempo bilgileri verilmelidir.

-Bağlama/saz için eğitim-öğretim materyali hazırlayan; günümüz müzik eğitimcileri ve akademisyenler; geleneksel çalım içerisinde kullanılan ancak bilinen müzik yazısında henüz karşılığı olmayan tekniklere, nüanslara ve dinamiklere yönelik yeni işaretler ve terimler üreterek bunların yaygınlaşmasını sağlamalıdır.

-Bağlama/saz için yazılmış eğitim-öğretim materyallerinde kullanılan ve kullanılacak nüans ve dinamik işaretlerinde ortak bir standart belirlenerek bütün yayınlarda aynı amaç için aynı işaret ve terimlerin kullanılması sağlanmalıdır.

-Bağlama/saz için yazılacak eğitim-öğretim materyallerinin niteliğini arttırmaya dönük olarak, var olan yayınları çeşitli açılardan analiz eden akademik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, O. (2018), *Bağlama Egzersizleri*, 3. Baskı, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- Açıkgöz, O. (2018), *Bağlama Esprileri*, 3. Baskı, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- Akdağ, A. K.(2012). *Bağlamada Düzenler ve Tezene Tavırları*, Pan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul: Ayhan Matbaası.
- Akçalı, C. (2012), *Bağlama Metotlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Akkaş, S. (2007). *Orf Çalgıları ve Blokflüt ile Müzik Eğitimi*, Ankara: Bilge Ders Kitapları Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Ş.
- Akmaz, H. (2001). *Modern Bağlama Metodu*, Ankara: İnkansa Ofset.
- Aktüze, İ. (2010). *Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Altuğ, N. (1999). *Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi, Dağar I, Temel Müzik Bilgileri*, 7. Baskı, İzmir: Anadolu Matbaası.
- Altuğ, N. (1999). *Teknik Bağlama Eğitimi-Usuller, Dağar II, Genel Müzik Bilgileri Çokseslilik*, 3. Baskı, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Altuğ, N. (1997). *Teknik Bağlama Eğitimi-Düzenler, Dağar III*, 1. Baskı, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Altuğ, N. (1999). *Teknik Bağlama Eğitimi-Yöresel Çalış Biçimleri, Dağar IV*, 1. Baskı, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Arafat Z.(2008), *Yeni Başlayanlar İçin Bağlama Düzeni Metodu*, Nota Yayıncılık, Birinci Basım, Ankara: Berdan Matbaası.
- Asiltürk, O. (2009), “*Türkiye’de Bağlama Başlangıç Eğitimi İçin Hazırlanmış Metotların İçerik Açısından Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aydemir, G. (2010). *Bağlama Düzeni Metodu 1*, Birinci Baskı, İzmir: Birleşik Matbaa.
- Aydın, A. F. (2001). *Geleneksel Türk Halk Müziğinde Derleme Teknikleri*, 40. Yıl Anadolu Müziği Sempozyumu, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Türk Halk Bilimi Topluluğu
- Atalay, M. A. ve Alim, Y. K. (2004). *Pozisyonlarla Uzun Sap Bağlama Metodu-1*, Aktüel Basım Yayın, Bursa: Motif Matbaacılık.
- Atagür, Z. (2013). *Bağlama Egzersizleri*, Ankara: Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık.
- Ayşan, K. (1999), *Türkiye’de Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Bağlama Eğitimi Ve Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi, KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Baran, İ. (1988). *Temel Müzik Kuralları*, Ankara: Belgi Yayınları.
- Doğan, İ. ve Sözen, A. (2007). *Bağlama Metodu-1*, Birinci Baskı, Ankara: Aktüel Basım Yayın.
- Durul, K. M. (2018), *Bağlamada Bozuk Düzen*, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Yayınları: 13, Birinci Baskı, İstanbul: Cenkler Matbaacılık.
- Ekici, S. (2006). *Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Denizyıldızı Matbaacılık.
- Ekici, S. (2016). *Bağlama Eğitimi Yöntem ve Teknikleri*, Yurtrenkleri Yayınevi, Ankara: Öztepe Matbaası.
- Elhankızı, A. (2008). *Müziğin Temel Kuramları*, Eğitim Kitapevi Yayıncılık, Ankara: Pozitif Matbaa.
- Elmalı, D. (2017). *Kara Düzen Bağlama Metodu Temel Düzeyde Bağlama Eğitimi*, Beste Yayınları, Ankara: Sözkesen Matbaacılık.

Erzincan, E. (2019). *Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket ve Müstezat Düzenlerinde*, Birinci Baskı, Temkeş, İstanbul: Ayhan Matbaası.

Feridunoğlu, L. (2014), *Müziğe Giden Yol*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Güngör, K. (2012), *Uluslararası Müzik Yazısının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Işıközlü, Ç. (2008), *Türk Çocuklarından Dünya Çocuklarına Piyano Albümü*, Ankara: Önder Matbaa.

Işıldar, Z. (2004), “*Bağlama Metotlarının Çalgı Eğitimi Bakımından Değerlendirilmesi*”, Yüksek lisans tezi, ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Hacıev, P. (2012), *Temel Müzik teorisi*, Çev: Ahter Dönmez, İstanbul: Pan Yayıncılık.

Karahan, C. (2010), *Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, Okutman Yayıncılık, Ankara: Sözkese Matbaacılık.

Karasar, N. (2002), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, On Birinci Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

Kaymak, M. (2000), Türkiye’de Nota Basım, Yayım ve Arşivleme Çalışmalarına Toplu Bakış. (Ed.: Salih Turhan). *Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler*, (2. Baskı) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 366-376.

Koç, A. (2000), “*Bağlama Eğitiminde Görülen Problemler Ve Bunların Çözüm Yolları*”, Sanatta yeterlilik tezi, İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Önal, H. (1997), Bağlamadan Derlenmiş Eserlerin Çalınış-Yazılış Farklılıkları, V. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence, Seksiyon Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 262-263.

Özbek, M, A. (2000), Türkiye’de Çalgı Eğitiminde Metot İhtiyacı ve Bağlama Metodu, Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler, (Ed.: Salih Turhan). *Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler*, (2. Baskı) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,

- Özçelik, S. (2002), *Batı Müziği Yazısında Süslemeler (77-91)* GAZİ ÜNİVERSİTESİ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 3,
- Özdek, A. (2005), “*Bağlama'nın İlköğretim II. Kademe Sınıflarındaki Müzik Eğitiminde Kullanımına Yönelik Bir Çalışma*”, Yüksek Lisans Tezi, SELÇUK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdek, A. (2014), TRT Türk Halk Müziği Notaları Ve Bağlama Eğitimi, *Uluslararası Müzik ve Sahne Sanatları Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara: Buluş Tasarım ve Matbaacılık Hizmetleri.
- Özdek, A. (2014). *Bağlama İçin Etüt, Egzersiz ve Eserler*, Birinci Baskı, Ankara: Plaka Matbaacılık.
- Özdemir, M. A. (2014), *Bağlama (Tambura) Albümü*, Birinci Baskı, Gezegen Basım, İstanbul Marmara Üniversitesi Yayınevi.
- Parlak, E. (2010), *Bağlama (Saz) Okulu Schule Method*, , Germany Wilhelmshaven: Acoustic Music Books.
- Saçan, M. (1999), *Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu (Uzun saplı) Geliştirilmiş*, İkinci Baskı, İzmir: Ofis-Ser Matbaacılık.
- Saçan, A. (2001), *Kara Düzendeki Bağlama Eğitimi Metodu-Temel Vuruşlar, Tavırlar/Düzenler, Süslemeli Çalış Teknikleri*, İzmir: Can Ofset.
- Sağ, A. ve Erzincan E. (2009). *Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alışturmalar ve Repertuvar*, Pan Yayıncılık, Birinci Basım, İstanbul: Ayhan Matbaası.
- Sağ, A. ve Erzincan E. (2009), *Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-2: Diziler ve Pozisyonlar*, Pan Yayıncılık, Birinci Basım, İstanbul: Ayhan Matbaası.
- Say, A. (2001). *Müziğin Kitabı*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Yaşar, S. (2015), *Temel Bağlama Öğretimi Yöntem Ve Teknikleri*, Afyonkarahisar: Hazer Ofset.
- Yener, S. (1991). *Bağlama Öğretim Metodu-III*, İkinci Baskı, Trabzon: Karadeniz Gazetecilik ve Matbaa Sanayi.

Yıldırım, A. ve Şimşek. H, (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Dokuzuncu Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek. H, (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yükrük, H. (2011), *Bağlamada Yöresel Tezene Tavırları*, Ankara: Sarıyıldız Ofset.

Zeynel, S.(2013), *Bozuk Düzeni (Uzun Kol) Metodu-1*, 3. Baskı, Ankara: Kalkan Matbaacılık.

Zeynel, S.(2014), *Bağlama Düzeni Metodu-1*, 7. Baskı, Ankara: Dumat Ofset.

EKLER

EK-1

“Bağlama Öğretim Metodu-III” Doç. Sabri YENER, 2. Baskı Şubat, 1991

Yayın üç ciltten oluşup büyük boy eğitim-öğretim materyalleri olup, spiralsiz ciltlidir. Yazarın yazmış olduğu ve incelemesini yaptığımız cilt, 3. Cilttir. Kitapta notaların üstünde parmak numaralarına yer verilmiştir. Tek porteli nota yazımının yerine saz ve söz için ayrı porte kullanılıp, akademik açıdan önemli bir ivme kazandırılmıştır. Saz ve söz partisi için sol anahtarı kullanılıp, sol anahtarından vazgeçilmediği görülmektedir. Nüans ve dinamik işaretleri kullanılma açısından yayında “vibrato ve tril” kavramlarının yazar tarafından tanımı yapılmış, bu iki kavramın bağlama/saz açısından “bağlamaya/saza has bir vibrato” denilebilir, şeklinde cümle kullanmıştır. Yazar “tril (*tr*)” kavramını hem yazılı olarak, hem trilin bağlamada/sazda kullanılan vuruş hareketlerini (aşağı-yukarı) şeklinde görselini, kısa kısa notasyonlarla örneklere yer vermiş, hem de mutlaka tiril yapılması gereken yerlerde “*tr*” işareti konulur şeklinde bir kaniya varmış ve bu bilgileri okuyucuya aktarmaya çalışmıştır. Ayrıca eğitim-öğretim materyalinin içerisinde 2 ve 4 partisonlu olmak üzere bağlama/saz notasyonları yer almaktadır.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 35 eserde yer verilmiş olup, işaretin uluslararası literatürdeki şekli ile 7 eserde ve 28 eserde de yazar tarafından legato (bağ) ile notada belirtilmiştir. Dinamik işaretlerinden tril “*tr*” işaretine 7 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 4 eserde, legato (bağ) 27 eserde ve hece bağı da 11 eserde kullanılmıştır. Dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine 6 eserde yer verilmiş ve son olarak dinamik işaretlerinden kısaltma işaretlerine ait olan 8va işaretine 1 eserde kullanılmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

“Teknik Bağlama Eğitimi -Dağar 1-2-3-4” Nevzat ALTUĞ,1997-1999

Yayın dört ciltten oluşup büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir.

EK-2

“Teknik Bağlama Eğitimi-Düzenler: Dağar IIF”, Nevzat ALTUĞ, 1. Baskı Aralık, 1997

3. Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyali, 1.ve 2. eğitim-öğretim materyalinin devamı niteliğinde olup, giriş bölümünde eğitim-öğretim materyalinin yazılış amacından bahsedilmiş olup, çeşitli nota düzümleri ile ilgili; anlatıma, örneklere, ön çalışmalara ve repertuara yer verilmiştir. Yayının ilerleyen bölümlerinde, bağlamada/saz düzen ve akord ile ilgili bilgiler verilir, bu düzen ve akort yapısıyla ilgili repertuara yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyali dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 10 eserde, puandorg işaretine 2 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 6 eserde, legato (bağ) 109 eserde ve hece bağı da 73 eserde kullanılmıştır. Dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 2 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-3

“Uygulamalı Temel Bağlama Eğitimi: Dağar I, Temel Müzik Bilgileri”, Nevzat ALTUĞ, VII. Baskı Aralık, 1999

1. Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinin giriş bölümünde yazar, eğitim-öğretim materyalinin önemiyle ilgili kısa bilgiye yer vermiştir. Kitabın içinde yer verilen bilgiler; bağlamanın/sazın tarihçesi, yapısal özellikleri, bağlamanın/sazın akordu, düzeni, parmak numaraları, çeşitli nota düzümleri ile ilgili çalışmalara ve halk müziği türküleri dağarı yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde bağlamanın/sazın tutuşu görsellerle desteklenmiş olup, tezene tutuluşu ve parmak basılışlarına da görsel olarak yer verilmiştir. Yayının ilk kısmında tek porteli nota yazımının yerine saz ve söz için ayrı

porte kullanılıp, akademik açıdan önemli bir ivme kazandırılmıştır. Saz ve söz partisi için sol anahtar kullanılıp, sol anahtarından vazgeçilmediği görülmektedir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan çarpma işaretine 55 eser de yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 7 eserde, legato (bağ) 70 eserde ve hece bağı da 37 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 4 eser de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-4

“Teknik Bağlama Eğitimi-Usuller: Dağar II, Genel Müzik Bilgileri Çokseslilik”, Nevzat ALTUĞ, III. Baskı Aralık, 1999

2. Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsız ciltlidir. Eğitim-öğretim materyali, 1. eğitim-öğretim materyalinde bulunan bilgilere ek olarak, bağlamada/saz çokseslilik ve bağlamada/sazda iki parmağın birlikte kullanımı ile ilgili bilgiye yer verilmiş olup, ikili uyumsal aralık(armonik aralık) ile ilgili örnekler verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde, bağlamada/sazda iki parmağın birlikte kullanımı ile görsellere yer verilmiştir.

Görsel 61. Nevzat Altuğ'un "Teknik Bağlama Eğitimi-Usuller: Dağar II, Genel Müzik Bilgileri Çokseslilik" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Parmak Ve Tezene Vuruşu Yön İşaretleri

1. Parmak Numaraları İle İlgili İşaretler;

- + = Baş Parmak
- 1 = Birinci Parmak
- 2 = İkinci Parmak
- 3 = Üçüncü Parmak
- 4 = Dördüncü Parmak
- 0
- 2 = Baş parmakla ve ikinci parmak birlikte basacak, aynı zamanda boş tel kullanılacak (T)
- 4
- 3 = Dördüncü ve üçüncü parmak birlikte basacak
- T = Tüm tellere vurulacak

2. Tezene Vuruş Yönü İle İlgili İşaretler;

- ↓ = Üst tel gurubuna yukarıdan aşağıya doğru vurulacak
- ↑ = Üst tel gurubuna aşağıdan yukarıya doğru vurulacak
- ↓ = Alt tel gurubuna yukarıdan aşağıya doğru vurulacak
- ↑ = Alt tel gurubuna aşağıdan yukarıya doğru vurulacak
- ↓ = Orta tel gurubuna yukarıdan aşağıya doğru vurulacak
- ↑ = Orta tel gurubuna aşağıdan yukarıya doğru vurulacak

(Altuğ, 1999: 2)

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan tempo (hız) terimleri, yazar tarafından "oynatma (zahması)" ve "yeldirme (tezleme)" olarak natosyonun içerisinde Türkçe yazılan ve hızlanma manasında kullanılan tempo yazısı 1 eserde belirtilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 55 eserde, dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağına 15 eserde ve legato (bağ) bağı da 92 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 1 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-5

“Teknik Bağlama Eğitimi-Yöresel Çalış Biçimleri: Dağar IV”, Nevzat ALTUĞ, 1. Baskı Aralık, 1999

4. Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsız ciltlidir. Eğitim-öğretim materyali; 1. 2. ve 3. eğitim-öğretim materyalinde yer verilen genel bilgiler ile birlikte, yayının önsöz kısmında; *süslemeli çalma*, *çektirme* gibi bağlama/saz ile ilgili teknik sorunların yanı sıra, yöresel çalış biçimleri (Tavır), üçleme (Triole), bağlı çalma (legato) gibi teknik bilgilerin kullanıldığından bahsedilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde; Teke, Karadeniz, Ankara, Azeri ve Silifke yörelerinde bağlama/saz ile ilgili yöresel çalış biçimleri, yazılı ve basit görsellerle anlatılmıştır. Eğitim-öğretim materyalinde çeşitli nota düzümleri ile ilgili dağarada yer verilmiştir. Yazar, legatonun (bağlı çalma) tanımı ile birlikte, bağlama/saz notalarında nasıl seslendirileceği anlatıp, yön işaretleri ile çalınış şekline de yer verip bu bilgiler ışığında örnek eserler sunmuştur. Yayında tez konumuz açısından önem teşkil eden, 14. Bölümde “*Süsleme ve Süsleme Çeşitleri*” başlıklı kısımda, süslemenin tanımı yapıp, süsleme biçimleri için çeşitli terimler ve simgeler kullanılmıştır. Bunların başlıcaları; appoggiatura, acciaccatura, acciaccatura doppio, mordente, mordente doppio, grupetto, trillo vs.dir. Yazar tarafından, eğitim-öğretim materyalinin 18. bölümün de legato (bağ) kullanılarak “çektirme” adı verilen işaretin bilgilerine yer verilmiştir. Bu tekniğin anlamı tezene (mızrap) kullanmadan herhangi bir teli parmaklardan çekerek, istenilen sesin elde edilmesinden oluştuğu açıklanmıştır. Yazar aynı zaman da tekniğin bir tür çarpma olduğunu açıklamıştır. Eğitim-öğretim materyali, incelediğimiz diğer yayınlara nazaran süsleme işaretleri hakkında bilgilerin verildiği, görseller ve bağlamada/sazda çalınış şekillerine de yer verilmesiyle birlikte, akademik bir ivmenin kazandığı görülmektedir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan tempo (hız) terimleri 2 eser de yer verilip, yazar tarafından “hoplatma” kelmesi Türkçe yazılan ve hızlanma manasında kullanılan tempo yazısına 1 eserde ve yine Türkçe olarak eserin belli bir metronom aralığına ihtiyaç duyulmadan çalınacağını ifade eden “serbest” kelimesi Türkçe olarak belirtilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 30 eserde, puandorg işaretine 3 eserde, tril işaretine “tr” 2 eserde, mordan

işareti toplam 2 eserde olmak üzere yukarı mordan işaretine 1 ve aşağı mordan işaretine 1 eserde, grupetto işaretine 1 eserde ve apojiyatür (abantı) işaretinede 1 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 18 eserde, hece bağına 54 eserde, legato (bağ) bağı da 111 eserde kullanılmış ve yazar tarafından eğitim-öğretim materyalinde açıklanan çektirme tekniğine de 7 eserde yer verilmiştir. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 2 eser de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-6

*“Bağlama Öğrenim ve Eğitim Metodu (Uzun saplı) Geliştirilmiş 2. Baskı”,
Mehmet SAÇAN, 2. Baskı Ocak, 1999*

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayında başlangıç yani giriş kısmında eğitim-öğretim materyalinin hazırlanma amacı yazılmıştır. Yazar, türküler çoğunlukla söze göre notaya alınır, ben buradaki türküleri bağlamada/sazda çalındığı gibi notaya aldım. Bu eğitim-öğretim materyali duyulan türküyü doğruya en yakın şekilde çalabilmek, hangi halde hangi parmakların basılabileceği, hangi vuruş tekniklerini, bağlamada/sazda hangi tellere geçiş yapılabileceği vb. konulardan bahsetmiştir. Yayının devamında görsel anlatım olarak bağlamanın/sazın perde isimleri, tutuş şekilleri, ritim çalışmaları ve parmak numaralarından bahsedilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 4 eserde, puandorg işaretine 2 eserde ve tril işaretine “tr” 2 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 11 eserde, legato (bağ) 70 eserde ve hece bağı da 16 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 13 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-7

“Kara Düzen’de Bağlama Eğitimi Metodu Temel vuruşlar, Tavırlar-Düzenler, Süslemeli Çalış Teknikleri”, Ahmet SAÇAN, Ocak, 2001

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayında; nota okuma-yazma, temel vuruş tartım şekilleri, 3/8-5/8-9/8-10/8’lik basit ve bileşik tartımların tanımlarına ve bu yapılardaki eser dağına yer verilip, bol şekilde türkü notasına yer verildiği görülmektedir. Eğitim-öğretim materyalinin giriş kısmında, kitapta kullanılan terim ve işaretlerden bahsedilmiş olup, “*glissando*” işaretine değinilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde genel olarak, “*legato, senyo, çarpma, tr.*” işaretleri ve tel- parmak numaraları kullanılmıştır. Bazı etüd ve eser notalarında yer yer de olsa “*mordan*” işareti kullanılmıştır. Yayının, 184. Sayfasında bulunan “*Dolan Gel Sevdigim*” ve 185-186. Sayfasında yer alan “*Sabahınan Esen Seher Yeli mi?*” adlı türkü notasyonlarında artikülasyon işaretlerinden “*fermata(puandorg)*” işaretleri kullanılmıştır. Yayın açısından göze çarpan, 167. Sayfasındaki “*Helkemi Suya Daldırdım*” adlı türkü notasında; artikülasyon işaretlerinden “*staccado*”, Nüans İşaretlerinden “*p, pp, mp,f,mf, crescendo-decrescendo*”, işaretlerine yer verilmiştir. Yayın, incelediğimiz diğer yayınlara göre, nüans ve dinamik işaretleri açısından önem teşkil etmektedir.

Eğitim-öğretim materyalinde nüans işaretlerinden olan “*p, mf, pp, f, mp*” işaretlerine 1 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlere ait olan tempo (hız) terimlerine 2 eserde yer verilmiş olup, hız (tempo) terimlerinden gürlüğü aşamalı olarak değişimini (azaltmak-çoğaltmak) gösteren işaretlerden olan “*crescendo ve decrescendo*” işaretlerine 1 eser de ve sayısal olarak eserin tartım yapısının üstünde olacak şekilde yazılan tempoyu bildiren metronom bilgisine 1 eser de yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 46 eser de, puandorg işaretine 4 eser de, tril “*tr*” işaretine 10 eser de, glissando işaretine 2 eser ve mordan işaretine 49 yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 45 eser de, legato (bağ) 143 eserde ve hece bağı da 62 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 3 eser de yer verilmiştir.

EK-8

“Modern Bağlama Metodu: Ritim Uygulamalı(metronom), Bağlama-Bona-Solfej Eğitimi Metodu Düzeltilmiş 2. Baskı”, Hakan AKMAZ, 2. Baskı Ocak, 2001

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayında, giriş bölümünde bağlamanın/sazın tanımı, sağ-sol el ve parmakların kullanım şekli, mızrap vuruş şekilleri, akord düzeni ile ilgili tanımlar yapıp, görsellerle anlatım desteklenmiştir. Yayının dördüncü bölüm kısmında, ‘metronom’ başlığı altında nota değerleri, yazılı-görsellerle anlatılıp, mızrap hareketleri ile birlikte bağdaştırılıp, örnek notasyon ve eser dağarının alt kısmına, eserin mızrap hareketleri ile çalınacağı yön hareketleri gösterilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde; 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10 zamanlı usullerden derlenen ezgi ve türkü notalarına bol şekilde yer verilip, türkü albümü için hazırlanmış eğitim-öğretim materyallerine benzemektedir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan notasyonlar da tel-parmak numaraları, örnek ezgi ve türkü notaların da belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 1 eser de yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 6 eser de, legato (bağ) 67 eserde ve hece bağı da 27 eserde kullanılmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-9

“Pozisyonlarla uzun sap Bağlama Metodu-1”, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aydın ATALAY –Yaşar Kemal ALİM, 1. Baskı Şubat, 2004

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayında, giriş kısmında eğitim-öğretim materyalinin hazırlanma amacına yer verilip, bağlama/saz ve çeşitleri yazılı-görsel olarak anlatılmıştır. Bağlama/saz çalınırken; tutuş, oturuş bilgilerine yazılı- görsel olarak yer verilmiştir. Yayında diğer yayınlarda da olduğu gibi; 4’lük, 8’lik, 16’lık tartım kalıpları anlatılıp, örnek etütlere yer verilmiş, anlatım mızrap yön hareketleri ile pekiştirilmiştir. Bu tartım kalıplarının karışık halde örnek etüd notasyonlarına yazılı- görsel olarak yer verilip, bağlama/saz alt tel tel grubunda yer alan perde bilgilerine yer verilmiştir. Yayının yarısında, bu tarz bilgilere yer verilirken, diğer

yarı kısmı ise ilk kısımda yer verilen bilgiler eşliğinde örnek ezgi dağarına yer verilmiştir.

Yayında, nüans ve dinamik işaretleri kullanılmamıştır.

EK-10

“Bağlama Metodu-1”, İsmet DOĞAN-Abdullah SÖZEN, 1. Baskı Şubat, 2007

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayının “önsöz” bölümünde yazar, ülkemizde en yaygın olan bağlama/saz ailesini küçükten büyüğe doğru; cura, cura bağlama/saz, çöğür, tambura, bağlama/saz, abdal sazı, divan sazı, meydan sazı olarak sıralamış ve günümüzün kültür dinamiklerinden ulusallıktan evrenselliğe giden yolda bilimsel altyapıyla donanmış metotlaşma sürecinin yaşandığını bildirmiştir.

Bağlama/saz ailesinin Anadolu’da kurumsallaşmış müzik toplulukları (TRT ve Kültür Bakanlığı THM koroları vb.) benzeri eğitim kurumlarında olduğu gibi, “LA” kararda çalınmadığını, uzun saplı bağlamada/sazda özellikle erkek sesine uygun olsun diye “Re” kararla da yaygın biçimde çalındığını ifade etmiştir. Yazar her iki tarafa da hitap etmek istediğini belirtip, ezgileri hem “La” karar hem de “Re” karar notalarını ile sunduklarını ifade etmiştir. Bağlamanın/sazın, “La” karar olarak adlandırılan telini diyapozona göre “Do”, “Re” karar olarak adlandıran orta telini de diyapozona göre “Fa” seslerini akortladığını açıklayıp, günümüzde de akort sisteminin aynı şekilde devam ettiğini yazmıştır. Fakat bu durumun da uluslararası nota yazım tekniği açısından bir uyum probleminin ortaya çıktığını ve uzun saplı bağlamalarda/sazlarda alt tel genellikle piyanoya göre, “Do” sesine çekildikten sonra alt tel “La”, orta tel “Re” ve üst tel “Sol” olarak kabul edildiğini belirtip örnek notasyona yer verilmiştir. Fakat bu seslerin piyanoya göre; alt telin “Do”, orta telin “Fa” ve üst telin “B” bemol seslerine karşılık geldiğini belirtip örnek notasyon ile açıklamasını pekiştirmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin devamında “bazı temel müzik bilgileri” başlığının altında; nota değerleri tablosu, porte, notaların porte üzerindeki yerleri ve türkçe adları, müzik yazısında kullanılan “Fa, Do, Sol” anahtarlarının açıklamaları, dolap işaretleri ve ses değiştirici işaretleri (diyez, bemol, natürel), tekrar işaretleri ve senyö işaretine yer verilmiştir. Devamında insan ses gruplarını, erkek seslerinin; tenor, bariton, bass

bariton, bas, kadın seslerin de; soprano, mezzo soprano, alto, kontralto olduğu açıklanmıştır.

Yazar devamında; ritim, triole (üçleme), decapo (DC) Fine ve coda işaretlerinin açıklamasını yapıp örnek notasyonlara yer vermiştir. Coda işaretinin devamında, tez konusu açısından önemli olan, müziği yorumlamada müzik yazısında kullanılan, dinamik işaretlere ait olan ve vurgulama anlamında kullanılan “*staccato*” işaretine, yine dinamik işaretlere ait olan ve süsleme işaretlerinde bulunan “*tril*” işaretine, nüans işaretlerine ve müzikal ifade terimlerine yer verip bu işaretlerinin açıklamaları ile birlikte örnek notasyonlarını da eklemiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin devamında yazar; bağlamada/sazda doğru tutuş tekniğini, bağlama/saz tutuşunda genel görünüş, gövde üzerinde sağ el sap, (tuşe) üzerinde ise sol el olmak üzere iki bölüme ayırarak incelenebileceğini belirtmiştir. Bağlama/saz tuşesi üzerinde kullanılan parmak numaralarına yer verip, bağlamanın/sazın doğru tutuş pozisyonunu, tezene tutuşunun ve mızrabın tellere yukarı-aşağı vuracak şekilde bağlamanın/sazın tutuşunun doğru sağlanıp, tezenenin sazın tekne boyunun yaklaşık olarak orta kısmı veya eşiğe biraz yakın kısmına doğru çalınması gerektiğini belirtmiştir. Sağ ve sol elin doğru kullanımı ile ilgili açıklamaları yapıp, bu açıkları fotoğraflar ile gösterip, doğru bağlama/saz çalışırken aynı keman eğitiminde olduğu gibi ayna karşısında çalışılmasını ve iyi bir öğretici eşliğinde yüz-yüze eğitimin çok daha faydalı olacağını açıklamıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde Türkiye’de kullanılan bağlama/saz ailesinin ad ve tekne ölçüleri bilgisine, bağlama/saz ailesinde kullanılan teller ve ölçü bilgilerine yer verilmiştir. Bağlamada/sazda kullanılan akort düzenlerine de yer verilmiş olup alt tel, orta tel ve üst tellerin hangi sesle adlandırıldığını ve diyapozona göre de hangi seslere çekileceğini sol anahtarında nota üzerinde belirtmiştir.

Yazar; parmak numaralarını şu şekilde açıklamıştır;

0---boş teller

1. Parmak (işaret parmağı)
2. Parmak (orta parmak)
3. Parmak (yüzük parmağı)

4. Parmak (serçe parmağı)

5. Parmak (başparmak)

Olduğunu açıklandıktan sonra devamında tel numaralarına ve tezene(mızrap) vuruşlarına yer vermiştir.

Yazar, alıştırma notasyonlarını “La” ve “Re” karar seslerinden yazmıştır. Parmakları geliştirmek için; “1.2.”, “1.3.”, “1.2.3.”, “1.2.3.5.”, “5.” parmağı geliştirecek örnek notasyonlara yer verip, gerek aynı tel grubu gerekse de farklı tel gruplarında alıştırma notasyonlarına yer vermiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer alan;

- “İKİ DÖRTLÜK VE ÇEŞİTLİ USUL AÇILIMLARI”,
- “ÜÇ SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “DÖRT DÖRTLÜK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “BEŞ SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “ALTI SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “ALTI DÖRTLÜK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “YEDİ DÖRTLÜK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “SEKİZ SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “DOKUZ SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “DOKUZ DÖRTLÜK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”, “ON SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”,
- “ON İKİ SEKİZLİK USUL VE ÇEŞİTLİ AÇILIMLARI”

başlıklarının altında, usul ve çeşitli nota açılımları örnekler üzerinden belirtilmiştir. Türk Halk Müziği nota örnekleri üzerinde de “çekme”, “itme” işareti ve tel grup numaraları ile birlikte, notaların altında parmak numaralarına yer vermiştir. Başlıklar altında belirtilen Türk halk müziği nota örneklerindeki karar sesleri “LA”, ve “RE” dir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans ve dinamik işaretleri kullanılmamıştır.

EK-11

“Yeni Başlayanlar için Bağlama Düzeni Metodu”, Zafir Arafat, 1. Baskı Mayıs, 2008

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinin başlangıcında; Sol Anahtarında notaların yerleri gösterilmiş, nota değerleri ve sus değerleri yazılmış, nota kümeleri tezene (mızrap) vuruş yönleri ile yazılmış, parmak numaraları açıklanmış, bağlamada/sazda yer alan tel grup numaraları yazılmıştır. Takmalı Tezene başlığında sağ elin takmalı tezene, sol elinde; çarpma, çekme, legato, çift çarpma ve çift çekmeyi çalacağı belirtilmiştir. Yazar takmalı tezene örneklemesini görseller üzerinden tezene (mızrap) vuruş yönlerini ile hangi tel grubunun kullanılacağı şeklinde belirtmiştir. Çarpma (\vee) ve Çekme (\wedge) işaretini örnek notasyon üzerinden gösterip, notaların üstüne tel grup numarası, tezene (mızrap) yön şekilleri çarpma ya da çekme işaretlerini yazıp, notaların altına da parmak numaralarını yazmıştır. Bağlamanın bölümleri başlığında da görseller eşliğinde; tekne, alt eşik, orta eşik, kapak, teller, üst eşik, eyme bölümü, kulak veya burgu ile birlikte sap ve klavye kısımları belirtilmiştir. Ayriyeten bağlamada/sazda çalarken dikkat edilmesi gereken noktalar da yine görseller eşliğinde açıklanmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde; ölçü, ölçü çizgisi, sus (es), röpriz (dönüş işareti), bitirme çizgisi, usüller, anahtar ve anahtar çeşitleri ile ilgili teorik bilgilere de yer verilmiştir. Boş telleri tanıtmak için örnek notasyonlara yer verilip; gam (dizi), çıkıcı gam (dizi), inici gam (dizi), aralık, tam ses, yarım ses, yarım sesin özellikleri ve yapısı, parmak numaraları, bağlamada/sazda düzeninde alt-ortal-üst tel gruplarında bulunan ilk on perde de natürel seslerin açıklaması yapılmıştır. Sib-Sib2nin koma tarifi ve klavye üzerindeki yer bilgisi ile klavye ve perde tanıtıcı etütlere yer verilmiştir. Devamın da; noktalı nota, ikilik, dörtlük, onaltılık, sekizlik nota ve senkop ile ilgili bilgileri açıklanıp, noktalı nota ve senkoplu nota yazımı ile klavye ve perde tanıtıcı etütlere yer verilmiştir. Bu bilgiler ile birlikte, takmalı tezene ile ilgili açıklama yapılarak, takmalı tezene örnek notasyonu ile pekiştirilmiştir. Takmalı tezene ile birlikte, çarpma ve çekme işaretleri açıklanıp, çarpma etütlerine ve çekme etütlerine örnek notasyonlar ile Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir. El teknikleri başlığında da, bağlı çalış yani Legatonun tanımı yapılarak, örnek notasyon ile belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde açıklaması yapılan diğer konular biri de Birleşik Usullere ait olan; beş, altı, yedi, sekiz, dokuz zamanlı tartım yapılarının açıklaması ve üçlülerin yer değiştirilmesi ile tartım yapısının el hareketleri ile vuruş yönleri açıklamıştır. Bu tartım yapılarına ait Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde, örnek notasyon ve Türk Halk Müziği notasyonları ile birlikte parmak geliştirici etütlere de yer verilmiştir. Birleşik Usuller ile birlikte Karma Usullere ait olan; on, on bir, on iki, on beş, on altı, on sekiz, yirmi ve yirmi bir zamanlı tartım yapılarının açıklaması ile tartım yapısına ait olan farklı varyasyonlara yer verilmiştir. Meotta yer alan son teorik açıklama ise çift çarpma (♯) ve çift çekme (♭) işaretleridir. Bu işaretlerin anlamı da parmakla tele vurma ve teli çekme anlamına gelmektedir ve bu işlem hangi parmak ile yapılacaksa parmak numarası notanın üzerindeki çarpma (♯) işareti ile çekme işareti de (♭) ile gösterilmiştir. Bu bilgiler ışığında çift çekme-çift çarpma etütlerine yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan, legatoya (bağ) 2 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretlerine yer verilmemiştir.

“Bağlama Metodu 1-2” Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN, 1. Baskı Ekim, 2009

Yayın iki ciltten oluşu, büyük boy eğitim-öğretim materyali ve spiralsiz ciltlidir.

EK-12

“Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırmalar ve Repertuvar”, Arif SAĞ/Erdal ERZİNCAN, 1. Baskı Ekim, 2009

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan; önsöz, içindekiler ile birlikte kitapta yer alan başlıkların tümü, hem Türkçe hem de İngilizce olarak açıklanmıştır. Eğitim-öğretim materyali, tezeneli ve tezenesiz (şelpe), tekniklere göre yazılıp, çalışma, Türk Halk eğitimi ve icrasında kullanılan ve kabul gören *“la ekseni”* nota yazım sistemi ile yazılmıştır. Kolaydan zora yöntemiyle, hazırlanmış özel alıştırmalar ve ilgili konular için yazılmış repertuara verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde kullanılan diziler, halk ezgilerinin melodilerinden çıkan, ancak bağlamanın/sazın klavye ve akortlama biçimine bağlı

teknik nedenlerle birlikte, klavyeyi daha verimli kullanma ve pozisyon üretme, amacına göre hazırlanmıştır. Yazarlar, kitaptaki metodik imgeler için; gitar, piyano, tar, vb. metotların incelendiğini, bağlama/saz çalımında kullanılan sağ ve sol elin özgünlüğünü de göz önünde bulundurup, yeni imgeler üretme yoluna gittiklerini belirtmişlerdir.

Yazarlar, eğitim-öğretim materyalinde kullanılan imgelerin, hem tezeneli hem de tezenesiz (şelpe), çalım tekniği ile uyum gösterecek şekilde hazırlandığını, metodik imgelerin, “tarama”, çarpma”, “kıstırma” ve “takma tezene” diye tabir edilen, geleneksel tekniklerin yanı sıra yeni gelişmelere ilişkin, tekniklerin anlatımını da içerecek şekilde hazırlandığını belirtmişler.

Yazarlar 1. Cildi şu şekilde açıklamışlardır;

Tezeneli icra tekniği ve tezenesiz (şelpe) icra tekniği başlıklarıyla iki bölüm şeklinde sunulan kitabın, 1. cildinde hazırlanan programın zorluk dereceleri; 1. bölümde dört, 2. bölümde ise iki aşamalı olarak verilmiştir. Birince bölüme; bağlama düzeninde üçüncü telin tonik ses olarak kabul edilip ve bu ekseninde ortaya çıkan dizilerin icrasında en çok kullanılan temel pozisyon özelliğindeki 2. pozisyon ile başlanmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan programın zorluk dereceleri dört aşamalı olarak belirlenmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü aşamada belli bir yetkinlik hedefine yönelik alıştırmalar yer almaktadır. Birinci bölümün son aşamasında ise yöre, tavır, dizi gibi geleneksel müziğimizin önemli kıstaslarının değerlendirildiği müzikal düzeyi oldukça yüksek bir repertuvar yer almaktadır (Sağ ve Erzincan 2009: 11).

Kitabın ikinci bölümünde “şelpe” tekniğine ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Üç aşamadan oluşan bölümün birinci aşaması; şelpe tekniği bünyesindeki “**pençe vurma**”, “**tel çekme**” ve “**parmak vurma**” tekniklerine ilişkin başlangıç düzeyindeki alıştırmaları kapsamaktadır. İkinci aşamada da bu üç tekniğin birlikte kullanıldığı araştırmalara yer verilmiştir. Son aşamada ise geleneksel icra teknikleri ve bu temeldeki yeni gelişmelerin dikkate alındığı bir repertuvar sunulmuştur” (Sağ ve Erzincan, 2009: 11).

Eğitim-öğretim materyalinin uygulaması, tel boyu 83 cm. olan üç tel gruplu orta bir boy bağlama/saz (tambura) ile uygulanacağı belirtilmiştir.

Yazarlar tarafından “bağlama düzeni” ile ilgili, kitapta kullanılan metodik imgeler ise şunlardır;

Görsel 62. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan’ın “Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırmalar Ve Repertuvar” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Bağlama Düzeni İşaretleri-1

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni

Metodik İmgeler

Parmak İmgeleri:

Sol el parmakları rakamlarla, sağ el parmakları ise harflerle belirtilmiştir.
Sol elle ilgili imgeler kırmızı, sağ elle ilgili imgeler ise mavi renklerle gösterilmiştir.

Pozisyonlar: *1p - 14p*
Sol elin klavye (sap) üzerindeki konumunu belirlemek için 14 adet pozisyon tespit edilmiştir.

Teller: ①②③
Tel numaraları 1 (alt tel), 2 (orta tel), 3 (üst tel) olarak numaralandırılmıştır.

Tezene Vuruş Yönleri: ↓ ↑
Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya doğru vuruş yönünü ifade eder.

Sıyırma Tezene:
Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya sıyırarak (hafif yan tutarak) yapılan vuruş biçimlerini ifade eder.

Pençeli Tezene:
(s-a-m) parmaklarının aynı anda tezene ile birlikte vuruş biçimini ifade eder.

017

(Sağ ve Erzincan, 2009: 17)

Görsel 63. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırımlar Ve Repertuvar" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Bağlama Düzeni İşaretleri-2

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni

Tarama Tezene:
Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya tarayarak yapılan vuruş biçimlerini ifade eder.

Bütün teller üzerinde yapılan bu hareketle bir geciktirme hissiyatı yaratılır. Bu yolla da belirtilen seslerin eşit bir şekilde duyurulması amaçlanır.

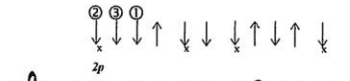
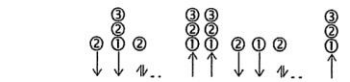
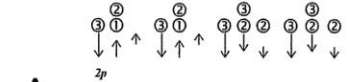
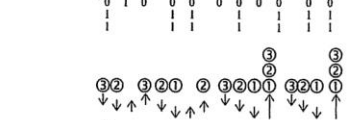
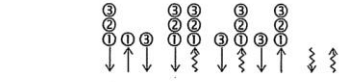
Takma Tezene 1:
Tezeneyi tele yaslayarak aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya takarak ses çıkarma eylemini ifade eder.

Takma Tezene 2:
Tezeneyi tele yaslayarak aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya takarak, bir hamlede iki telden ses çıkarma eylemini ifade eder.

Çırpma Tezene 1:
Vuruş mesafesini dar kullanarak işaret edilen notanın ikiye bölünmesini sağlar.

Çırpma Tezene 2:
Vuruş mesafesini dar kullanarak hareketin iki nota üzerinde oluşumunu sağlar.

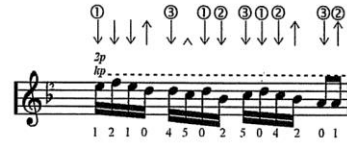
Göğüse Vurma:
(m) parmağının uç kısmıyla göğüse ritmik amaçlı vuruşu ifade eder.

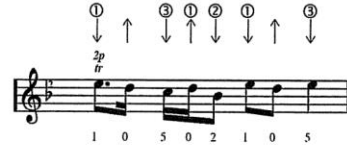
Görsel 64. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırılmalar Ve Repertuvar" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Bağlama Düzeni İşaretleri-3

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni

Kapama İmgesi: *fp*
Sağ elin tabanı ile alt eşşğin üzeri hafifçe kapatılarak sesin matlaşması sağlanır.

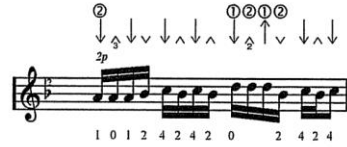
Tezene Trili: *tr*
Tezenenin tellerin üzerinde çok hızlı olarak aşağı-yukarı hareketlerle titretilmesini ifade eder.

Kıştırma Trili: *kt*
Aynı tel kümesini belirtilen perdelerle ikiye bölerek yapılan tezene trilini ifade eder.

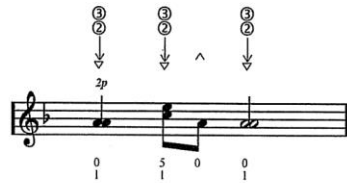
Vurma-Çekme: *v* *^* *^*
Vurma: Üzerine geldiği sesin, tezene kullanmadan parmakla vurarak elde edileceğini ifade eder.

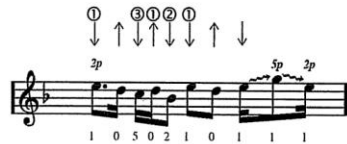
Çekme 1: Belirtilen sesin üzerinde basılı olan parmağımızı çekerek ikinci sesi elde etmeyi ifade eder.

Çekme 2: Bir önceki sestem bağımsız olarak belirtilen parmakla teli çekerek ses elde etmeyi ifade eder.

Basma-Kaldırma: *Δ* *∇*
Ses çıkarmadan yapılan basma-kaldırma hareketlerini ifade eder.

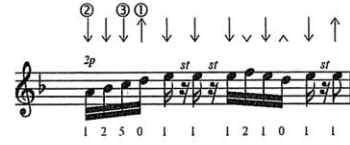
Kaydırma İmgesi: *~*
Bir sestem diğer bir sese geçerken, aynı parmakla yapılan kaydırma hareketini ifade eder.

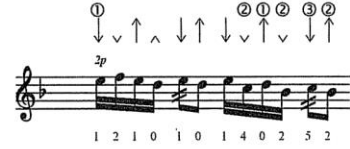
Görsel 65. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırmalar Ve Repertuvar" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Bağlama Düzeni İşaretleri-4

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni

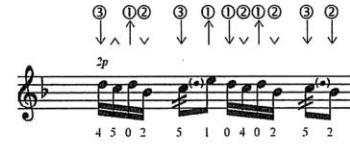
Susturma İmgesi: *st*
Boşta kalan sol el parmaklarını tellerin üzerine değdirerek sesin uzamasını durdurmayı ifade eder.

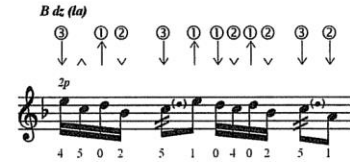
Parmak Trili 1: \equiv
Belirtilen sese aynı teldeki en yakın birinci ya da ikinci perde (tize doğru) üzerinden parmakla yapılan tril hareketini ifade eder.

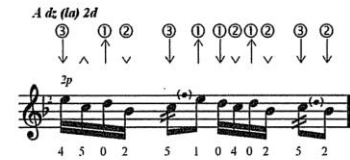
Parmak Trili 2: $\equiv^{(*)}$
Parantez içinde belirtilen ses yardımı ile yapılan parmakla tril hareketini ifade eder.

Dizi İmgesi: *dz*
A Dizisi (1a), B Dizisi (1a) gibi dizilerin adlandırılmasında kısaltma amacıyla, "dz" imgesi kullanılmıştır.

Durak İmgesi: *2d, 3d, 4d, 5d*
Belirtilen dizinin hangi derecesinin tonik sesi olarak kullanılabileceğini ifade eder.

Yazarlar tarafından “bağlama düzeni şelpe” ile ilgili kitapta kullanılan metodik imgeler ise şunlardır;

Görsel 66. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan’ın “Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırımlar Ve Repertuvar” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Şelpe Düzeni İşaretleri-1

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni
Şelpe

Metodik İmgeler

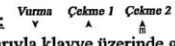
Parmak imgeleri:
Sol el parmakları rakamlarla, sağ el parmakları ise harflerle belirtilmiştir.

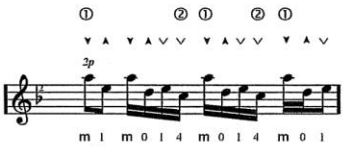
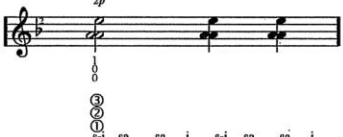
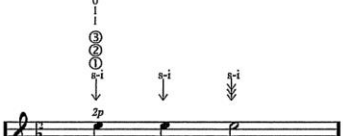

Pençe Vuruşu:
Ok üzerinde belirtilmiş olan sağ el parmaklarıyla ok yönünde yapılan vuruşu ifade eder.
Pençe vuruşunun ikiden daha fazla parmak ile uygulandığı durumlar, baştaki ve sondaki parmak sembollerinin arasına konulan (-) imgesiyle ifade edilmiştir. Örnek: s-i, i-a gibi.

Tarama Pençe:
Ok üzerinde belirtilmiş olan sağ el parmaklarıyla ok yönünde yapılan taramalı pençe vuruşunu ifade eder.

Sıyırma Pençe:
Ok yönünde belirtilen sağ el parmakları ile (parmakların birbirini çok hızlı bir şekilde takip etmesiyle) yapılan vuruş biçimini ifade eder.

Pençe Trili:
Belirtilen sağ el parmaklarıyla yapılan tril hareketini ifade eder.

Vurma Çekme (sağ el):
Vurma: Sağ el parmaklarıyla klavye üzerinde gösterilen sesin çıktığı perdeye vurarak ses elde etmeyi ifade eder.
Çekme 1: Bir önceki sesin üzerindeki parmağı çekerek ses elde etmeyi ifade eder.
Çekme 2: Bir önceki sestten bağımsız olarak belirtilen parmakla teli çekerek ses elde etmeyi ifade eder.

Görsel 67. Arif Sağ Ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-1: Alıştırmalar Ve Repertuvar" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Metodik İmgeler Şelpe Düzeni İşaretleri-2

Bağlama Metodu
Bağlama Düzeni
Şelpe

Tel Çekme: p-i-m-a-s
Portenin üst kısmında belirtilen sağ el parmakları ile teli çekerek ses çıkarmayı ifade eder.

Fiske Vurma: x.
Sağ el parmaklarının turnak yönüyle belirtilen sesle birlikte göğüs sesini de duyurma amacıyla yapılan vuruşu ifade eder.

Uzatma İmgesi: ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡
Bir perdeye basıldıktan sonra elde edilen sesin belirtilen değer kadar uzatılması gerektiğini ifade eder.
Üç sıra biçiminde belirtilen kesik ve düz çizgiler; yukarıdan aşağıya doğru 3., 2. ve 1. teldeki sesleri ifade etmek için kullanılacaktır.
Buradaki düz çizgi ya da çizgiler de uzayan sesin hangi telde olduğuna açıklık getirecektir.

The image shows three musical exercises. The first, 'Tel Çekme', is on a treble clef staff with a key signature of one flat. It features a sequence of notes with fingerings 3 1, 2, 3 1, 1, 3 1 and a dynamic marking of *2p*. The second, 'Fiske Vurma', is on a treble clef staff with a key signature of one flat, showing chords with fingerings 3, 3, 3 and a dynamic marking of *2p*. The third, 'Uzatma İmgesi', is on a treble clef staff with a key signature of one flat, showing a sequence of notes with fingerings 3 1 3 1 3, 3 1 3, 3 1 3, 3 1 3, 3 1 3 and a dynamic marking of *2p*. Below the staff are symbols for string extension: ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ and a sequence of notes with stems: | 5 4 | m 5 4 | 5 4 | 5 4 | 5 4 | 5 4 |.

Metodik imgeler başlığında yer alan “tezene trili” imgesinde kullanılan işaret “tr”, dinamik işaretlere ait olan süsleme işaretlerinden, trill “tr” işareti ile aynıdır.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer alan alıştırma ve türkü notasyonlarına, dinamik işaretlere ait olan hız (tempo) işaretleri açısından bakıldığı zaman, istenilen tempoyu belirtmek için metronom değerleri, eserin kaç kaçlık olduğunu belirten tartım yapısının üst kısmında İtalyanca olarak değil, nota değerleri ile birlikte sayısal olarak yazılmıştır. Yayında, nota değerleri ile yazılmış 138 adet hız (tempo) işaretine yer verilmiştir. Dinamik işaretlere ait olan süsleme işaretlerinden; trill “tr” işaretine 3 eser de, puandorg işaretine 1 eser de, glissando işaretine 6 eser de, Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan legatoya (bağ) 72 eserde ve yine dinamik işaretlere ait olan vurgulama işaretlerinden staccato işaretine 10 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerine yer verilmemiştir.

EK-13

“Bağlama Metodu, Bağlama Düzeni Cilt-2: Diziler ve Pozisyonlar”, Arif SAĞ/ERDAL ERZİNCAN, 1. Baskı Ekim, 2009

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsız ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan önsöz, içindekiler başlıkları ile birlikte kitapta yer alan başlıkların tümü, hem Türkçe hem de İngilizce olarak açıklanmıştır. *“Diziler ve Pozisyonlar”* başlıklı ikinci cildin, Türk Halk Müziği repertuarından yararlanılarak hazırlanan dizilerle ilgili alışırmalar ve kullanılan pozisyonların teknik resimlerine yer verildiğini, ikinci cildin, birinci ciltte yapılan yönlendirmeler doğrultusunda kullanıldığını belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin devamında verilen teorik bilgiler 1. Ciltteki bilgiler ile aynıdır. Metodik imgeler başlığında yer alan “tezene trili” imgesinde kullanılan işaret “tr”, dinamik işaretlere ait olan süsleme işaretlerinden, trill “tr” işareti ile aynıdır. 2. Ciltte yer alan, “metodik imgeler-bağlama düzeni” ve “metodik imgeler-bağlama düzeni şelpe” başlığında yer alan tanımlar ile görseller, 1. ciltteki “metodik imgeler-bağlama düzeni” ve “metodik imgeler-bağlama düzeni şelpe” kısımları aynıdır.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde “*Pozisyonların klavye üzerindeki görünümleri*” başlığı altında, görsel olarak 14 pozisyonun olduğu belirtilmiştir. Devamında da “*dizi ve pozisyon*” sıralaması şu şekildedir;

- A Dizisi (1a) Pozisyonları
- B Dizisi (1a) Pozisyonları
- C Dizisi (1a) Pozisyonları
- D Dizisi (1a) Pozisyonları
- E Dizisi (1a) Pozisyonları
- F Dizisi (1a) Pozisyonları
- G Dizisi (1a) Pozisyonları
- H Dizisi (si) Pozisyonları
- I Dizisi (si) Pozisyonları
- J Dizisi (1a) Pozisyonları
- K Dizisi (do) Pozisyonları
- L Dizisi (1a) Pozisyonları
- M Dizisi (1a) Pozisyonları
- N Dizisi (si) Pozisyonları
- A Dizisi (re) Pozisyonları
- E Dizisi (re) Pozisyonları
- I Dizisi (1a) Pozisyonları

Diziler ve pozisyonlarla ilgili eğitim-öğretim materyalinde; dizi bilgisinin yazılı olduğu notasyonlara, dizinin farklı derecelerinde karar veren türevler dizi notasyonlarına, dizi bilgisinin verildiği ve kullanılan pozisyon numaraları ile önemli pozisyon numaralarına yer verilmiştir.

Bu bilgiler ile birlikte;

- Pozisyonların ve dizilerin bağlama sapı üzerinde bulunan tel grupları bilgisine (1.2.3. tel grupları),
- Perde numaralarına,
- 3 tel grubunda geçerli olmak üzere hangi perde aralıklarında hangi pozisyonlar geçerli olduğuna,

- Hangi dizi ve hangi pozisyona aitse, şekil olarak görsellere yer verilip, uygulama nota örneklerine, notalarının tümünün üzerinde de “metodik imgelere” yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde uygulama notasyonları hariç, türk halk müziği repertuarına ait türkü notasyonu yoktur. Uygulama notalarının yazıldığı tartım yapıları; “4/4”, “6/4”, “9/4”, “5/8”, “6/8”, “7/8”, “9/8”, “10/8” ve “12/8”lik tartım yapılarında uygulama notasyonlarına yer verilmiştir.

Dinamik işaretlere ait olan artikülasyon işaretlerinden legato (bağ) 35 eserde ve uzatma bağına da 2 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-14

“Bağlama Öğretiminde Yeni Bir Yöntem”, Yrd. Doç. Dr. Can KARAHAN, 1. Baskı Şubat, 2010

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayının giriş bölümünde, genel olarak bağlama/saz öğretimine dair uygulamalarının hangi düzeyde olursa olsun “bağlamayı sesleyebilme” şeklinde ifade bulan bir genel hedefe ulaşmada çözüm olarak “belli bir dağarın seslendirilmesi” görüşünün temel alındığı ifade etmiştir yazar. Yayının başlığından da anlaşılacağı gibi “*bağlama öğretiminde yeni bir yöntem*” olarak yazar, farklı bir bakış açısı ile bağlama/saz için kullanılan notasyonun, tablatur nota yazımı sisteminde gösterilip, yazılabileceğinden bahsetmiştir. Yayında bağlama/saz ailesi yazımsal olarak okuyucuya aktarılıp, anlatım görsellerle desteklenmiştir. Yayının devamın da; duruş şekilleri, oturak ve kullanımı, bağlamanın/sazın tutulması, parmakların tuşe de konumlandırılması, tezenenin tutulması gibi temel kavram anlatımlarına yer verilmiştir. Yayında yer verilen bir diğer başlıkta “*notalamada kullanılan temel işaretler*” tablatur nota yazımından bahsedilip, bu sistemin bağlama/saz ailesine yazılı ve uygulamalı olarak nasıl aktarılacağından yazılı ve görsellerle anlatılmıştır. Yayında bol şekilde konuyla ilgili, örnek notasyonlara yer verilip, tel değişimlerini ve parmak numaraları ile ilgili bilgilerde yer almaktadır. Yayın net, anlaşılır bir akademik dil ile yazıya alınmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans ve dinamik işaretleri kullanılmamıştır.

EK-15

“Bağlama Düzeni Metodu I” Güven AYDEMİR, 1. Baskı, Şubat 2010

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralli ciltlidir. Bağlama/saz eğitim-öğretim materyali 4 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde; tarih sahnesinde müziğin yeri, kent kültürü ve müzik, halk müziği, geçmişten günümüze bağlama türü çalgılar, bağlama ailesi ve bağlamanın kısımları, bağlamada düzenler, makam ve ayak kavramları, bağlamada tutuş pozisyonları ve çalım bilgileri, teknik ve nüanslar, parmak numaraları, 1. 2. ve 3. Tel ile ilgili egzersizlerle birlikte çoğür bağlamada temel pozisyonlar başlıklarında teorik bilgilere yer verilmiş, anlatım gerek tablolar gerekse görseller ile desteklenmiştir.

Yazar tarafından eğitim-öğretim materyali içerisinde beş tane mızrap (tezene) vuruşu yön şekillerine yer verilmiştir. Bunlar;

: Ok işaretinin tek olarak aşağı ve yukarı olması, sadece tek grup tele aşağı veya yukarı vurulacak anlamına gelmektedir. Tezene diğer tel gruplarına değmeden sadece 1. grup, 2. grup veya 3. gruptan birine aşağı veya yukarı vuracaktır.

: Ok işaretinin çift olarak aşağı ve yukarı olması, iki grup tele aynı anda yani tek grupmuş gibi vurulması gerektiğini gösterir. Tezene ya 1. ve 2. gruba aynı anda ya da 2. ve 3. gruba aynı anda aşağı veya yukarı vuracaktır.

: Ok işaretinin üçlü olarak aşağı ve yukarı olması, üç grup tele de aynı anda aşağı veya yukarı vurulması gerektiğini gösterir.

: Küçük ok işaretleri çırpma, süpürme, karşılama ve diğer yöresel tartımlarının çok kısa süreli olan nota süreleri için kullanılacaktır. Bunlar içinde sadece süpürme notaları kısa süreli olmayabilir.

: Ok işaretinin kesik olarak noktalar halinde aşağı veya yukarı olması halinde, istenilen yöne doğru tellere dokunmadan (tezene vurmada) sadece bileği hareket ettir anlamı kastedilmektedir” (Aydemir, 2010: 30).

Eğitim-öğretim materyali; çarpma, çekme, takma, tarama, süpürme, titretme-vibrato (süsleme) ve çarpma ile ilgili alım bilgilerime ve süsleme işaretleri ile birlikte 3 tel grubunda da egzersiz notasyonlarına yer verilmiştir. Birinci bölümün sonunda ise çöğür bağlamada temel pozisyonlar ve egzersizler başlığı yer almaktadır. Bu başlıkta çöğür bağlamada yer alan pozisyon bilgilerine yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin 2. Bölümünde türk halk müziğine notalarına yer verilmiştir. Bazı türk halk müziği notaları bağlama/saz için yazılmış tek partiyon iken, bazı türk halk müziği notaları da çift dizek şeklinde yazılmıştır. Üst dizek bağlama/saz pastiyonu, alt dizek ise söz partiyonudur.

Eğitim-öğretim materyalinin 3. Bölümünde türk halk müziğine notalarına yer verilmiştir. Türk halk müziği notaları da çift dizek şeklinde yazılmıştır. Üst dizek bağlama/saz pastiyonu, alt dizek ise söz pastiyonudur.

Eğitim-öğretim materyalinin 4. Bölümü yani son bölümünde, bağlama/saz için türk halk müziği notalarına yer verilmiş ve son olarak kitapta bulunan bazı türkülerin 2. ve diğer kıtalarının sözleri yazılmıştır.

Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 128 eserde, puandorg işaretine 2 eserde ve tril “tr” işaretine 3 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 31 eserde, legato (bağ) 148 eserde ve hece bağı da 53 eserde kullanılmıştır. Dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine 11 eser de kullanılmıştır. Son olarak yine dinamik işaretlerinden olan tempo (hız) terimine 2 eserde ver verilip, eser notasının ortasın da Türkçe olarak “hızlanarak” kelimesi kullanılmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-16

“Bağlama (Saz) Okulu Schule Method” Erol PARLAK, 2010

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltli ve DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinin her sayfası “Türkçe-Almanca-İngilizce” olacak şekilde, konu başlıkları ve açıklamalara yer verilmiştir. Türk halk müziği örnek notasyonlarında da eserin künye bilgileri “Türkçe-Almanca-İngilizce” olarak yazılmıştır. DVD ekinin

içerisinde eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer alan belli başlı türk halk müziği örnek notasyonları ile alıştırma notasyonlarının stüdyo ortamında kayıtları yapılmış ve görsel kayıt ile desteklenmiştir.

Eğitim-öğretim materyali toplam 3 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, eğitim-öğretim materyalinin özellikleri, notasyon sistemi ile transkripsiyon işaretleri hakkında genel anlamda bilgiler açıklanmıştır. Yazar notasyon sisteminin kendi tarafından geliştirildiğini açıklayıp, yaklaşık 5 yıllık süreç içinde; dutar, dombra, ud, piyano, gitar ve keman gibi çalgılara ait metotları incelediğini ve incelemeleri sonucu bağlamanın/sazın yapısına uygun bir şekilde nitelikli bir gösterim ve notasyon sistemi geliştirdiğini ifade etmiştir. Yazar; TRT, müzik okulları ve benzeri kurumlarda bilindiği üzere nota yazımında Sol Anahtarında “La” tonu eksenli nota yazımı gerçekleştirildiğini belirtip, geçmişten günümüze genel anlayıştan kopmadan ve hem de yeni bir olguyu öğrencilere öğretmek köklü sıkıntılardan uzak kalmak amacı ile böyle bir yol izlediğini ifade etmiştir. Parmak tekniği (şelpe) notalarının çözümlenmesi bakıldığında, dikey (paralel) bakış ve yatay (seri) olmak üzere iki yol vardır. Notaların analizinde de dikey bakış açısının temel alınması gerektiği belirtilmiştir. Notaya yukarıdan aşağıya bakıldığı zaman her bir nota değerine ait tel numarası, vuruş işareti (ilgili teknik, yön, nitelik, parmak numarası), nota değeri, sol el/ sağ el ile ilgili pozisyon belirteçlerinin bulunduğu açıklanmıştır. Yazar ilk başlarda zor olan, ancak zaman içerisinde gelişen bu bakış açısının notanın önce dikey (paralel, sonra da yatay bir şekilde algılamının gerçekleştiğini ifade etmiştir.

İkinci bölümde de, parmak tekniği öğrenimi başlığında, birinci aşamaya ait olan pençe tekniğinin; sağ el parmaklarının tellere bütün bir halde farklı biçimlerde vurulmasını ifade eden bir teknik olduğu, ayrıca göğüs ve sap olmak üzere iki pozisyonda uygulanan bu tekniğin tutuş ve vuruş formları görseller ile açıklanmıştır. Yazar, kendi içerisinde çok çeşitli şekilleri ve değişik özellikleri bulunan pençe tekniğinin, parmakların bütün tellere yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı yönde vurulması gibi iki temel fonksiyonunun olduğunu açıklamıştır. Vuruş şeklinin ise, ifade ve tını olarak farklı karakterde olan bu iki fonksiyonun kendi içerisinde de çeşitli özellikler gösterdiği ifade edilmiştir. Teknik bilgiler ile alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yazarın belirttiği simgeler eşliğinde yer verilmiştir.

Parmak tekniği öğrenimi başlığında ikinci aşamaya ait olan tel çekme tekniğinin; bağlamada/sazda sağ elin parmakları ile teli çekerek ses çıkarmayı ifade eden bir teknik olduğunu ifade edilmiş ve görseller ile açıklanmıştır. Teknik bilgi ile alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yer verilmiştir. Teknik bilgiler ile alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yazarın belirttiği simgeler eşliğinde yer verilmiştir.

Parmak tekniği öğrenimi başlığında üçüncü aşamaya ait olan parmak vurma tekniğinin; bağlamada/sazda sağ elin parmakları ile perdeye vurulup çekilmesini ifade eden bir ses çıkarma tekniği olduğu ve parmaklar ile çalmanın temel tekniklerinden birisi olduğu belirtilmiş ve görseller ile açıklanmıştır. Teknik bilgiler ile alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yazarın belirttiği simgeler eşliğinde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin devamında ikinci ve üçüncü başlıklarda da; pençe tekniği, tel çekme tekniği ve parmak vurma tekniği ile ilgili bilgilere yer verilip, bilgilerin görsellerine tekniklerin de alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin 3. Bölümü yani son bölümün de ise, içerisinde yer verilen bilgiler ışığında; algılama, çözümlenme ve uygulamaya yönelik düzenlemeli türk halk müziği notasyonlarını içermektedir.

Görsel 68. Erol Parlak'ın "Bağlama (Saz) Okulu Schule Method" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Parmak Tekniğinde Kullanılan Temel Transkripsiyon İşaretleri

Parmak Tekniğinde Kullanılan Temel Transkripsiyon İşaretleri

0 : Açık tel (sol el parmakları ile basmadan teli tınlatma)	∨ : Sol el ile parmak vurma	ı : Telleri peş peşe tarama
① : 1. (alt) tel	∧ : Sol el ile tel çekme	□ : Sağ el serçe parmağından baş layarak sırasıyla serçe, yüzük, orta ve işaret parmakları ile bütün tellere aşağı taramalı vuruş
② : 2. (orta) tel	∨ : Sağ el işaret parmağı ile vurma	□ : Sağ el işaret, orta, yüzük, serçe parmakları ile bütün tellere aşağı taramalı vuruş
③ : 3. (üst) tel	∨ : Sağ el orta parmağı ile vurma	□ : Sağ el işaret parmağı ile aşağı-yukarı taramalı vuruş
① Sol el pozisyon belirteci (pozisyon; sol el birinci / işaret parmağının bulunduğu yere göre belirlenir). Bağlamanın en pest / birinci perdesinden başlayıp kromatik olarak birbirini takip eden perdelerin her biri ayrı birer pozisyonudur. Bu belirlemede çeyrek sesleri oluşturan perdeler uygulama dışındadır. Örneğin; işaret parmağı 1. perde üzerindeyse, sol el 1. pozisyon durumundadır. İşaret parmağı 3. perde üzerindeyse sol el 3. değil, 2. pozisyon durumundadır, çünkü 2. perde bir çeyrek sestir. Bunun gibi çeyrek sesler atlanıp yalnızca kromatik sesler esas alınarak pozisyonlar belirlenir.	∨ : Sağ el yüzük parmağı ile vurma	□ : Sağ el orta parmağı ile aşağı-yukarı taramalı vuruş
1 : Sol el işaret parmağı	∨ : Sağ el serçe parmağı ile vurma	□ : Sağ el yüzük parmağı ile aşağı-yukarı taramalı vuruş
2 : Sol el orta parmağı	∨ : Sağ el baş parmağı ile vurma	□ : Sağ el serçe parmağı ile aşağı-yukarı taramalı vuruş
3 : Sol el yüzük parmağı	∧ : Sağ el işaret parmağı ile tel çekme	□ : Sağ el baş parmağı ile aşağı-yukarı taramalı vuruş
4 : Sol el serçe parmağı	∧ : Sağ el orta parmağı ile tel çekme	⋈ : Tele değmeden yapılan sağ el hareketi
5 : Sol el baş parmağı	∧ : Sağ el yüzük parmağı ile tel çekme	↘ : Sol veya sağ el parmakları ile aşağı veya yukarı tek yönlü tel gerdirme (Bending)
⊙ : Sağ el pozisyon belirteci (göğüs üzeri)	∧ : Sağ el serçe parmağı ile tel çekme	↗ : Sol veya sağ el parmakları ile aşağı-yukarı çoklu tel gerdirme/ Vibrato (Bending)
⊙ : Sağ el pozisyon belirteci (sap üzeri)	∧ : Sağ el baş parmağı ile tel çekme	× : Sağ el orta, yüzük veya serçe parmağın ucu ya da içi ile göğşe darp vurma
⊙ : Sağ el pozisyon belirteci (orta eşiğin üzerine bastırarak ve sesi kısarak çalma / kapalı)	□ : Sağ elin dört parmağı (işaret, orta, yüzük, serçe) ile tellere yukarı yönde bütün halinde vuruş	⊙ : Sağ el parmakları ile fiske (darp) vurma
⊙ : Sağ el pozisyon belirteci (orta eşiğin arkasına dayayarak çalma)	□ : Sağ elin dört parmağı (işaret, orta, yüzük, serçe) ile tellere yukarı yönde bütün halinde vuruş	⊙ : Sağ el parmakları veya elin iç kısmı ile tellere aşağı-yukarı sürtmeye
□ : Sol veya sağ el ile teli tutarak tınlatmayı durdurma	□ : Sağ elin dört parmağı (işaret, orta, yüzük, serçe) ile tellere yukarı yönde bütün halinde vuruş	
	□ : Sağ el yüzük parmağı ile tellere aşağı-yukarı bütün halinde vuruş	
	□ : Sağ el serçe parmağı ile tellere aşağı-yukarı bütün halinde vuruş	
	□ : Sağ el baş parmağı ile tellere aşağı-yukarı bütün halinde vuruş	

(Parlak, 2010: 159)

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan hız (tempo) terimlerine 29 eser de, ilk tempoya dönüş anlamı taşıyan "A tempo" işaretine de 1 eserde yer

verilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 29 eserde, puandorg işaretine 1 eserde ve glissando işaretine de 2 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 16 eserde, legatoya (bağ) 11 eserde ve hece bağı da 18 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan marcato işaretine 9 eser de ve noktalı aksan işaretine de 1 eser de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerine 12 eser de yer verilmiş, gürlüğün aşamalı değişimini (azaltmak-çoğaltmak) gösteren işaretlerden olan “*Crescendo ve Decrescendo*” işaretlerine de 5 eserde yer verilmiştir.

EK-17

“*Bağlamada Yöresel Tezene Tavrı*” Hüseyin YÜKRÜK, 2011

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralli ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde; zeybek tavrı, silifke-taşeli tavrı, azeri tavrı, teke tavrı, karadeniz tavrı, kayseri tavrı, deyiş tavrı, konya tavrı ve yozgat-sürmeli tavrı işlenmiştir. Tavrılarla ilgili genel olarak; tavrın temel tartımları, tezene (mızrap) numaraları ile tezene vuruş yön ve şekillerine yer verilmiş, Tartım eşlemeleri başlıklarında tavrın eşlenerek uygulanabileceği tartım grupları ve karşılık gelen tezene numaraları yazılmıştır. Elde bulunan notaların işaretleme yöntemi ile değerlendirilmesi başlığında da anlatılmak istenen ise şudur; üstteki dizek TRT repertuarında yer alan örnek türk halk müziği notasyonundan olup, alttaki dizeğinde duyulan yani çalınma şekli notaya alınmıştır. Yazar burada TRT repertuarında bulunan ve nota da ne yazıyorsa tavrısız direk notaya bağlı kalınarak çalınacak nota kısmının üzerine “X” yazmış ve aynı grubun alt dizeğine de tavrılı çalınacağını belirtmek için nota üzerine “W” yazmıştır. Yazar bu bilgiler ışığında da TRT repertuarına kayıtlı olan örnek Türk Halk Müziği notasyonlarına, eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer alan tavrı bilgilerinin verildiği her bölümde örneklere yer vermiştir. Yazarın açıkladığı diğer bir konu da aksatımlı (senkoplu) çalım başlığıdır. Burada anlatılmak istenen durum ise nota yazımında senkoplu notasyon varsa 3 dizek halinde alt alta olacak şekilde; notanın kâğıt üzerin de yazılan şekli (ölçüde senkop var), zihnimize düşünmemiz gereken senkoplu şekli ve hangi tavra aitse o tavrı şekliyle çalınması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin sonunda ise, eğitim-öğretim materyali içerisinde yer alan TRT

repertuarına kayıtlı olan türk halk müziği notaları “EKLER” kısmında belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan tavır bilgilerinin açıklandığı başlıklar da, tartım eşlemelerin de yer alan tavır ve tezene bilgileri ile alıştırma notasyonlarına ve Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Görsel 69. Hüseyin Yükrük’ün “Bağlamada Yöresel Tezene Tavırları” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Şekiller

Kitapta Kullanılan Şekiller

- ↓ Üstten tezene vuruşu
- ↑ Alttan tezene vuruşu
- ↑ Alttan tele takılarak tezene vuruşu
- ↓ Süzülerek inen tezene vuruşu (ikinci ok süzülmenin başladığı yeri gösterir)
- X Tavır atılacak nota gurubu (tavırlı çalınacak nota gurubu)
- W Tavır atılmayacak nota gurubu
- ① Alt tel gurubu (1. tel)
- ② Orta tel gurubu (2. tel)
- ③ Üst tel gurubu (3. tel)
- 0 Boş tel (hiç parmak basmadan)
- 1 İşaret parmağı
- 2 Orta parmak
- 3 Yüzük parmağı
- 4 Serçe parmak
- 5 Başparmak

(Yükrük, 2011: viii)

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan puandorg işaretine 1 eserde, çarpma işaretine 13 eserde, glissando işaretine 1 eserde, tremolo işaretine 1 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikulasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 7 eser de, legatoya (bağ) 33 eserde ve hece bağı da 15 eserde kullanılmıştır. Vurgulama işaretlerinden staccato işaretine de 1 eserde kullanılmıştır. Dinamik işaretlerinden metronom (hız) değerleri, notasyonda eserin kaç kaçlık olduğunu belirten tartım yapısının üzerinde belirtilip, 51 eserde hız (tempo) işareti kullanılmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-18

“Bağlamada Düzenler ve Tezene Tavırları” Ali Kazım AKDAĞ, 1. Baskı, 2012

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yazara göre kitabın eğitim kurgusu, her konu için ayrı ayrı olmak üzere 3 maddede belirtilmiştir. Bu maddeler;

1. Tezene tavırlarının ve düzenlerin uygulanış biçimleri
2. Konunun kavratılmasına yönelik alıştırmalar ve etütler
3. Öğrenilen tekniklerin eserlere uygulanması, maddeleridir.

Görsel 70. Ali Kazım Akdağ'ın "Bağlamada Düzenler Ve Tezene Tavırları" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Teknik İşaretler

KİTAPTA KULLANILAN TEKNİK İŞARETLER

- ↓ : Aşağı doğru tezene vuruşu
- ↑ : Yukarı doğru tezene vuruşu
- 1 : İşaret parmağı (Portenin alt kısmına ait olduğu notanın altına yazılır.)
- 2 : Orta parmak (Portenin alt kısmına ait olduğu notanın altına yazılır.)
- 3 : Yüzük parmağı (Portenin alt kısmına ait olduğu notanın altına yazılır.)
- 4 : Serçe parmak (Portenin alt kısmına ait olduğu notanın altına yazılır.)
- 5 : Baş parmak (Portenin alt kısmına ait olduğu notanın altına yazılır.)
- ① : Alt tel (Portenin üst kısmına yazılır.)
- ② : Orta tel (Portenin üst kısmına yazılır.)
- ③ : Üst tel (Portenin üst kısmına yazılır.)

I. - II. - IV. - VII. : Pozisyon işaretleri (Pozisyon sıralaması birinci perdeden başlar, yarım ses aralıkla kromatik olarak ilerler ve her perde bir konumu temsil eder. Örnek: Birinci perde I. konum, ikinci perde II. konum vb. Komalı perdeler yeni bir konum olarak gösterilmez, bir önceki konumun yani perdenin devamı olarak değerlendirilir ve 'I.a - I.b' şeklinde gösterilir. Yöresel çalış biçimlerine göre ilave edilen perdeler bir önceki pozisyonun eki olarak değerlendirilir ve 'IV.a - IV.b - IV.c' şeklinde gösterilir.)

(Akdağ, 2012: 6)

Eğitim-öğretim materyalinin içerik sıralaması; bağlamada düzenler ve bağlamada tezene tavırları başlıklarını içermektedir.

Görsel 71. Ali Kazım Akdağ'ın "Bağlamada Düzenler Ve Tezene Tavırları" Adlı Eğitim-
Öğretim Materyalinde Yer Alan Düzenlerin Akort Şeması

Çeşitli yörelerde bağlamada kullanılan çok sayıda düzen vardır. Düzen isimleri bölgelere göre farklılık göstermektedir. Bilinen bazı düzenler ve seslerin tellere uyumlanması aşağıdaki tabloda örnek olarak verilmiştir.

Düzenlerin İsmi	Alt Tel	Orta Tel	Üst Tel	Karar Sesi
Bağlama Düzeni	Re	Sol	La	La
Acemaşiran Düzeni	La	La	Fa	Fa
Bozlak Düzeni	La	La	Sol	La
Bozuk (Kara) Düzen	La	Re	Sol	La
Sürmeli Düzeni	La	Re	La	La
Hüseyni Düzeni	La	La	Mi	La
Hüzzam Düzeni	La	La	Fa#	Fa#
Kayseri Düzeni	La	Mi	La	La
Fidayda Düzeni	La	Re	Re	Re
Misget Düzeni	La	Re	Fa#	Fa#
Fa Müstezat Düzeni	La	Re	Fa	Fa
Do Müstezat Düzeni	La	Do	Sol	Do
Sabahi Düzeni	La	Do	La	La
Segâh Düzeni	La	Si	Sol	Si
Şur Düzeni	La	Re	Si	Si
Kemençe Düzeni	La - Mi	Re	Sol	La - Mi

(Akdağ, 2012: 11)

Bağlamada düzenler başlığında yer alan düzenler; akort şeması, bozuk düzen, do müstezat düzeni, fa müstezat düzeni, segâh düzeni, bozlak (abdal) düzeni, fidayda düzeni, misket (misget) düzeni, sürmeli düzeni, kemençe düzeni ve bağlama düzenidir. Bütün düzenlerle ilgili akort şeması ve perde sıralanışı bilgisi verilip, görsel olarak bağlama/saz sapı üzerinde alt tel, orta tel ve üst tel olmak üzere, tellerin hangi nota ile adlandırıldığı ile birlikte varsa düzende karar pozisyonları notasyon ve görseller ile desteklenmiştir. Düzenler ile ilgili bu bilgilere ek olarak alıştırma notaları ile Türk Halk Müziği örnek eser notalarına yer verilip, notaların üstünde tel grup numaralarına ve tezene (mızrap) yön hareketlerine, notaların altında da parmak numaralarına ve pozisyon rakamlarına yer verilmiştir.

Bağlamada tezene tavrı başlığında yer alan tavrılar; teke tavrı, karadeniz tavrı, ankara tavrı, silifke tavrı, azeri tavrı, zeybek tavrı, konya tavrı ve sürmeli (yozgat) tavrıdır. eğitim-öğretim materyalinde yer alan tavrıların anlatıldığı ve her tavrın ayrı ayrı açıklandığı başlıklarda, tavrıların karakteristik mızrap vuruşları ile varsa tavra özgü ritim kalıpları ve tezene vuruş bilgilerine yer verilip, notasyon üzerinde de tezene (mızrap) yön bilgileri ile birlikte açıklanmıştır. Tavrılar ile ilgili bu bilgilere ek olarak alıştırma notaları ile türk halk müziği örnek eser notalarına yer verilip, notaların üstünde tel grup numaralarına ve tezene (mızrap) yön hareketlerine, notaların altında da parmak numaralarına ve pozisyon rakamlarına yer verilmiştir. Bütün tavrılarla ilgili gerekli açıklamalar, alıştırma notaları ve türk halk müziği örnek eser notasyonlarına yer verilmekle birlikte her tavrı başlığının en sonunda çift dizekli olmak üzere alıştırma notalarına yer verilmiştir. Eserlerin üst dizeye asıl ezgisinin yazılıp, alt dizeye de tavrın özelliklerini göz önünde bulundurarak doğru yazılış biçiminin öğrenen kişi açısından yazılması yazar tarafından belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan tempo (hız) terimleri, notaların tartım yapısının üzerinde sayısal olarak 154 eserde belirtilip, hızı ağırlaştırmak veya geciktirerek anlamına gelen İtalyanca olarak da “*ritardando (rit.)*” işaretine 4 eserde yer verilmiştir. Ayrıca, ne İtalyanca terim ne de sayısal olarak belirtilmeyip yazar tarafından “*yeldirme (hareketli)*” olarak Türkçe yazılan ve hızlanma manasında kullanılan tempo yazısı 1 eserde belirtilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 55 eserde, puandorg işaretine 7 eserde, tril “*tr*” işaretine 2 eserde, glissando işaretine 14 eserde ve tremolo işaretine de 2 eserde yer

verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerinden olan; uzatma bağı 15 eserde ve legato (bağ) 8 eserde kullanılmıştır. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 23 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-19

“BAĞLAMA EGZERSİZLERİ”, Zeki ATAGÜR, 2013

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinde; parmak numaraları, tel numaraları, mızrap vuruşları notasyonlar üzerinde belirtilmiştir. Uyarılar kısmında tel numarasının belirtilmediği sürece, alt tel'in anlaşılacağı (1. tel), mızrap vuruşları belirtilmediği sürece notasyonun aşağı-yukarı şeklinde devam edeceği ve üst telin özellikle bir oktav aşağıdan yazıldığı açıklamıştır yazar (tellerin kolaylıkla seçilebilmesi için).

Egzersizlerin her birini, farklı tonlarda (transpoze) ve makamsal dizilere uygulanabileceğinin belirtilip, genel anlamda parmak egzersizleri için yazılmış bir eğitim-öğretim materyalidir. Kromatik inici-çıkıcı etütlere, aynı perde de farklı parmak numaralı etütlere, bağlama/saz açısından geniş perdelerden olan (do-re) aralığı “büyük2-b2” ve (do-mi bemol-do mi b) aralığı “büyük3-b3” etütler yazılmıştır. Bağlama/saz açısından çalımı güçleştiren “si bemol majör-si b maj.” egzersizinin, orta tel de “mi bemol-mi b” ve alt tel de “la bemol-la b” majör dizilerine transpoze yapılarak çalışılması belirtilmiştir. Yazarın, etütlerinde yazmış olduğu notasyon örneklerine bakıldığı zaman, aynı melodiye ve tartım yapısına sahip 2 aynı etüdün, farklı parmak numaraları ile de notaya alındığı görülmektedir.

Eğitim-öğretim materyalinde, tartım yapıları olarak; “2/4”, “3/4”, “4/4”, “5/4”, “6/4”, “2/8”, “3/8”, “5/8”, “6/8”, “7/8”, “8/8”, “9/8” “12/8”, “17/8” lik tartım yapıları notasyonlarda kullanılmıştır. Majör ve minör yapıda egzersizlere yer verilip, eğitim-öğretim materyalinin sonunda majör ve minör akor yapıları, notasyon üzerinde belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde belirtilen farklı akor yapısı bilgileri ise; Sus4 (suspended), Dominant 7, Minör 7 ve Diminished (eksiltilmiş) akor yapıları ile bilgileri de açıklanmıştır. Bunlara ilaveten; majör, minör, sus4, dominant 7, majör 7, diminished 7 (eksiltilmiş) akorlarını temel ses alt tel, temel ses orta tel ve temel ses üst tel olacak

şekilde ayrıntılı bir biçimde eğitim-öğretim materyalinde belirtilmiştir. Bu bilgiler ile birlikte boş tel ile kullanılan akor yapılarına da yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin sonunda, iki bağlama/saz için egzersiz yazılmış, bir eserde ise notasyonun üzerine basılması gereken akor bilgisini yazıp açılımı da belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, dinamik işaretlerden, artikülasyon işaretlerine ait olan süsleme işaretlerinden çarpma işaretine 12 eserde, puandorg işaretine 5 eserde, tril “tr” işaretine 2 eserde ve glissando işaretine 1 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerden hız (tempo) terimlerinden, Türkçe olarak 1 eserde “tempo” kelimesi kullanılmıştır. 1 eserde de, temponun hızlanıp ya da artırılması amacı ile kullanılan “ağırca” terimi kullanılmıştır. Dinamik işaretlerden, artikülasyon işaretlerinden olan; legato (bağ) işaretine 16 eserde ve 3 eserde de uzatma bağı işaretine yer verilmiştir. Dinamik işaretlerden, okuma kolaylaştırıcı (ek çizgi) işaretlerinden olan “8va” işaretine 1 eserde yer verilip, yine dinamik işaretler ailesinden olan vurgulama işaretlerinden staccato işaretine 2 eserde kullanılmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, herhangi bir nüans işareti kullanılmamıştır.

EK-20

“Bozuk Düzeni (UZUN KOL) METODU-1”, Zeynel SÖNMEZ, 3. Baskı Şubat, 2013

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsız ciltli ve DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinin başlangıcında, temel müzik bilgilerine ait olan; müzik, müzik yazımı, nota, porte (dizek), ilave (ek) çizgisi, anahtar ve çeşitleri, koma, tam ses, yarım ses ile birlikte ses değiştirici işaretler olan diyez işareti, bemol işareti, natürel işareti, nota süre bilgisi, nota değerleri, 4'lük notanın açılımı, vuruş, basit vuruş, bileşik vuruş ve zaman gibi tanımların açıklamalarına yer verilmiştir. Basit vuruş küme tartımları 1, basit vuruş küme tartımları 2, bileşik vuruş küme tartımları 1, bileşik vuruş küme tartımları 2 başlıklarında, ilgili vuruş kümelerinin zamansal süre olarak notasyon üzerinde açıklamaları yapılmıştır. Devamında ise ölçünün tanımı, ölçü gösteren tartım yapılarından; 2/8, 2/4, 3/4, 4/4, 4/8, 5/4, 5/8, 6/4, 6/8, 7/4, 7/8 gibi ölçü çeşitleri olarak da; basit, bileşik ve aksak ölçü ile birlikte açıklanmıştır. Halk müziği usulleri olan; ana usuller ve üçerli şekilleri, birleşik usuller ve karma usuller ile ilgili bilgilere yer verilip,

Türk Musikisindeki usul sözcük bilgileri açıklanmıştır. Yazar bağlama/saz ve bölümlerini görseller ile açıklamıştır. Devamında, Bozuk Düzen de; perdeler ve o perdelerle karşılık gelen notaları şekil halinde belirtip, parmak numaraları, tel numaraları, tezene (mızrap) yönleri, kesik tezene (mızrap) yönleri ve bare gibi açıklamalara yer verip, alıştırma notasyonları eklenmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer alan diğer başlıkta "Müzik Yazısındaki Kısaltmalar, Nota Değerlerinin Değişmesi ve Bağlı Çalış" başlığıdır. Bu başlıkta; Bir vuruş ve iki vuruş tekrar işareti, bir ölçü ve iki ölçü tekrar işareti, tekrar işareti (röpriz), dolap işareti, senyö işareti, DA CAPO AL Fine (D.C), Coda gibi terimlerin açıklamaları ile birlikte işaretlerin şekillerine, dizeler ve uygulama notasyonları üzerinde yer verilmiştir. Devamında ise, "nota değerlerinin değişmesi ve bağlı çalış" başlığında; notaların sağ tarafına yazılan çoğaltma noktası, çift çoğaltma noktası, uzamta bağı, hece bağı, legato (bağ) ve durgu (puandorg) işareti bilgilerine yer verilip, dizeler üzerinde örnek gösterimleri belirtilmiştir. Klavye üzerinde alt tel, orta tel ve üst telin numaraları örnek notasyonlar üzerinde gösterilmiştir ve Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde yer alan diziler ve dizilere ait makamlar şunlardır;

- Kerem (hüseyni) dizisi, la sesiyle biten diziler-1. dize de bulunan makamlar; uşak, neva, hüseyni, gerdaniye, tahir ve muhayyer makamlarıdır.
- Bozlak dizisi, la sesiyle biten diziler-2. dize de bulunan makamlar; kürdi, acem, acem kürdi ve muhayyer kürdi makamlarıdır.
- Garip dizisi, la sesiyle biten diziler-3. dize de bulunan makamlar; hicaz, hicaz hümayun, uzzal ve zirgüleli hicaz makamlarıdır.
- Derbederi dizisi, la sesiyle biten diziler-4. dize de bulunan makamlar; saba makamıdır.
- Buselik dizisi, la sesiyle biten diziler-5. dize bilgisi şu şekilde açıklanmıştır; sanat müziği'nde si sesinin natürel haline buselik nedir.
- Rast Dizisi, sol sesiyle biten diziler-1. dize de bulunan makam rast makamıdır.
- mahur dizisi, sol sesiyle biten diziler-2. dize de bulunan makam mahur makamı olup, do müstezat (çargâh) dizisinin sol perdesine göçürülmesiyle elde edildiği

açıklanıp, sanat müziğinde fa sesine 5 koma diyez haline mahur denilir olarak açıklamıştır.

- Nihavend makamı, sol sesiyle biten diziler-3. dize makam bilgisi şu şekildedir. bu dize de nihavend makamı icra edilir. Nihavend dizisi, buselik dizisinin sol perdesine göçürülmesiyle elde edilir şeklinde açıklanmıştır.
- Nikriz dizisi, sol sesiyle biten diziler-4. dize de kullanılan makam nikriz makamıdır.
- Hicazkâr dizisi, sol sesiyle biten diziler-5. dize bilgisi, sanat müziğinde si sesi 1 koma bemoldür, olarak açıklanmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde yer verilen dizilere ait, alıştırmaya ve türk halk müziği notasyonları ile birlikte, notaların altında parmak numaralarına, üzerinde de tel numarası ve tezene (mızrap) yön işaretlerine yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin sonlarında ise bileşik vuruş küme çeşitlerinden; 1-2-3-4 ve 7 başlıklarında, 3/8 tartım yapısına ait, farklı nota küme yazımlarına notasyon olarak yer verilip, süre değerleri ile tezene (mızrap) yönleri de belirtilmiştir. Devamında da, “ölçülerin matematiksel gösteri” başlığında “2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 27 ve 28” zamanlı nota yazım ve varyasyonlarına yer verilmiştir. Son olarak ise “Halk Müziğimizin Günümüze Kadar Gelmesinde Emegi Geçenler” başlığında aşık ve ozanlarımızın isim-soyisim bilgileri açıklanmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan, puandorg işaretine 6 eser de yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma bağına 66 eser de, legato (bağ) bağına 128 eser de ve hece bağına da 67 eser de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerine yer verilmemiştir.

EK-21

“Bağlama Düzeni Metodu-1” Zeynel SÖNMEZ, 7. Baskı Mayıs, 2014

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltli ve DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde “temel müzik bilgileri” başlığı altında; müzik, müzik yazımı, nota, perde (dizek), dizek üzerinde yer alan ilave (ek) çizgisi, anahtar, sol

anahtarı, fa anahtarı, do anahtarı gibi teorik bilgilerin açıklaması yapılmış ve bazı maddeler için geçerli olmak üzere dizek üzerinde belirtilmiştir. Devamında; koma, tam ses, yarım ses gibi bilgilerin açıklaması yapılarak, ses değiştirici olan işaretlere yer verilmiştir. Bu işaretler; diyez işaretleri, bemol işaretleri, natürel işaretleri ve Türk halk müziği'nde diyez işaretinde kullanılan diyez 3 (#3), yine Türk halk müziği'nde kullanılan bemol 2 (b2) işaretleridir. Eğitim-öğretim materyalinin devamında bu bilgiler ile birlikte, notaların süre değerlerine yer verilip, “sesli ve sessiz süre” olmak üzere 2 çeşit süre tanımı yapılmış, “1’lik, 2’lik, 4’lik, 8’lik, 16’lık, 32’lik, 64’lük” değerlere sahip sus işaretlerine de yer verilmiştir. Nota süresi vuruş yönleri belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde “nota değerleri” tablo halinde açıklanmış olup; birlik, ikilik, dördlük, sekizlik ve onaltılık notaların açıkları belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde açıklanan diğer bir konu da “basit ve bileşik” zamanlar konusudur. Basit ve bileşik zamanlara ait notasyonlara yer verilmiş ve süre değerleri, vuruş yönleri ok işareti ile belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde ölçü gösteren rakamlar ile bilgiler verilip ölçü çeşitleri de; basit ölçü, bileşik ölçü ve aksak ölçü olarak açıklanmıştır. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan diğer bir konu da “halk müziği'nde usuller” başlığıdır. Bu başlıkta yazar, usulleri 3 bölümde değerlendirmiştir. Bu usuller;

- 1-) Ana usuller ve üçerli şekiller,
- 2-) Birleşik usuller,
- 3-) Karma usuller

Olarak açıklayıp, ana usuller de; iki vuruşlu ana usuller, üç vuruşlu ana usuller ve dört vuruşlu ana usuller olarak açıklamıştır. Usuller de vuruş başlığında da, Türk Musikisinde usullerin vuruşlarla belirtildiği, el hareketleri ile yapılan bu vuruşların, muntazam bir tempo ile aksamadan eserin bitene kadar icra edileceği belirtilmiştir. Türk Musikisinde usuller şu sözcüklerle ifade edilmiştir; DÜM, TEK, TE-KE, DÜ-ÜM, TE-EK, TE-KA ve TA-HEK olarak yazılıp, Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde bağlamanın bölümleri olan; bağlama düzeninde perdeler ve perdelere karşılık gelen notalar, parmak numaraları, tel numaraları, tezene yönleri, kesik tezene okları ve bare bilgilerine yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan egzersizler için yazılmış notasyonların altında parmak numaralarına, notaların üstünde de tel numaraları ile süre değerlerine yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyali “teori ve uygulama” başlığında; müzik yazısındaki tekrar işaretlerine, dolap işaretine, senyö işaretine, DA CAPO A Fine (D.C) işaretine ve coda işaretine yer verilmiş, işaretlerin şekilleri de belirtilmiştir. Ayrıca müzik yazısındaki tekrar işaretleri ile ilgili örnek egzersiz notasyonları yer almıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde “nota değerlerinin değişmesi ve bağlı ağış” başlığında, çoğaltma noktası (.) ve çift çoğaltma noktası (..) açıklanıp notalar üzerinde belirtilmiştir. Bu bilgilerin devamında, tez konumuzu ilgilendiren uzatma bağı, hece bağı, legato (bağ) ve durg (puandorg) işaretlerinin açıklamaları yapılmış, örnek notasyonlar üzerinde gösterilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin devamında yer alan diziler ve dizilere ait makamlar şunlardır;

- Kerem (hüseyini) dizisi, la sesiyle biten diziler-1. dizede bulunan makamlar; uşak, neva, hüseyini, gerdaniye, tahir ve muhayyer makamlarıdır.
- Bozlak dizisi, la sesiyle biten diziler-2. dizede bulunan makamlar; kürdi, acem, acem kürdi ve muhayyer kürdi makamlarıdır.
- Garip dizisi, la sesiyle biten diziler-3. dizede bulunan makamlar; hicaz, hicaz hümayun, uzzal ve zirgüleli hicaz makamlarıdır.
- Derbederi dizisi, la sesiyle biten diziler-4. dizede bulunan makamlar; saba makamıdır.
- Buselik dizisi, la sesiyle biten diziler-5. dize bilgisi şu şekilde ağıklanmıştır; sanat müziği’nde si sesinin natürel haline buselik denir.
- Segâh dizisi, (si karar). si ve do sesiyle biten diziler. dizi bilgisi şu şekilde ağıklanmıştır; sanat müziği’nde segâh “si” sesi natürel alınır. dizi de örnek notasyonlardan “ben ağlarım yane yane (ilahi) notasyonuna 2 farklı karar sesinde yer verilmiştir.
- Çargâh dizisi (do karar). dize de yer alan makam çargâh makamıdır.
- Rast dizisi, sol sesiyle biten diziler-1. dizede bulunan makam rast makamıdır.
- Mahur dizisi, sol sesiyle biten diziler-2. dizede bulunan makam mahur makamı olup, do müstezat (çargâh) dizisinin sol perdesine göçürülmesiyle elde edildiği açıklanıp, sanat müziğinde fa sesine 5 koma diyez haline mahur denilir olarak ağıklamıştır.

- Nihavend makamı, sol sesiyle biten diziler-3. dize makam bilgisi şu şekildedir. bu dizede nihavend makamı icra edilir. nihavend dizisi, buselik dizisinin sol perdesine göçürülmesiyle elde edilir şeklinde açıklanmıştır.
- Nikriz dizisi, sol sesiyle biten diziler-4. dizede kullanılan makam nikriz makamıdır.
- Hicazkâr dizisi, sol sesiyle biten diziler-5. dize bilgisi, sanat müziğinde si sesi 1 koma bemoldür, olarak açıklanmıştır.
- Misket dizisi. dizede kullanılan makam ferahnak makamıdır.

Diziler makamlar üzerinden açıklanıp, klasik türk müziğinden makam ile bilgilere yer verilmiştir. Diziler ile ilgili alıştırma ve türk halk müziği notasyonlarına yer verilip, notasyonların altında parmak numaralarına, notasyonların üstünde de tek grup bilgilerine ve mızrap (tezene) yönlerine yer verilmiştir. Ayrıca türk müziği makamlarına göre diziler de yer alan; karar sesi, seyri, güçlü sesi, yeden sesi ve donanım bilgilerine de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin sonlarında ise 3/8'lik tartım yapısına göre, bileşik vuruş küme çeşitleri 1-2-3-4 ve 5 numaralı başlıklarda nota yazımlarına, mızrap yönlerine ve nota süre değerleri ile ilgili bilgiler açıklanmıştır. Ölçülerin matematiksel gösterimi olan; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 27 ve 28 zamanlı örnek notasyonlara yer verilmiştir. Son olarak da halk müziğimizin günümüze kadar gelmesinde emeği geçen; Aşık, ozan ve sanatçıların isim-soyisim bilgileri açıklanmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan, puandorg işaretine 6 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma bağına 77 eserde, legato (bağ) bağına 117 eserde ve hece bağına da 63 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerine yer verilmemiştir.

EK-22

“BAĞLAMA (TAMBURA) ALBÜMÜ” Mehmet Ali ÖZDEMİR, 1. Baskı Mayıs, 2014

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralli ciltli ve DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinde azeri halk çalgısı olan tar enstrümanın nota yazımında kullanılan, 5 dizekli porte üzerinde aşağıdan ikinci çizgi üzerine yazılan “Do Anahtarı” kullanılmıştır.

Özdemir (2014: IX) eğitim-öğretim materyalinde “Do” anahtarını kullanma sebebini şu şekilde açıklamıştır. “Yazılı ve basılmış olan halk ezgileri “La” sesi merkezlidir. (Özellikle TRT Repertuarı) Bu ezgiler de “İkinci Çizgi Do Anahtarı” düşünülerek bağlama/saz ile çalındığında hiçbir sorun çıkmamaktadır. Şöyle ki; bağlamada/sazda geleneksel akort sistemi ile “Sol” anahtarında “La” referans olarak alındığında basılan perdeler ile “İkinci Çizgi Do” anahtarında “Re” sesi referans alındığında basılan perdeler aynıdır. Her iki anahtarda da sesler aynı perdeleri göstermektedir”.

Eğitim-öğretim materyalinde yer alan solo eserler başlığında, yazarın kendisine ait besteler ile klasik türk müziği formunda eserlere, türk halk oyunu ezgilerine, azerbaycan halk oyunu ezgilerine ve türk halk ezgilerine tek sesli notasyon halinde yer verilmiştir. Duo (iki) eserler başlığında, yazarın kendisine ait besteler ile dünyaca ünlü bestecilerin eserlerine, Türk Halk Müziği ezgilerine, Türk Halk Oyunu Ezgilerine yazar taraf tarafından bağlama/saz için uyarlanmış notasyonlarına yer verilmiştir. Eserler de, iki bağlama/saz için notasyonlara, üst dizekte bağlama/saz notasyonları ile alt iki dizekte sağ ve sol el olmak üzere piyano notasyonlarına ve üst dizekte bağlama/saz notasyonları ile alt dizekte gitar notasyonlarına yer verilmiştir. Ayrıca notasyonların ilk satırında tezene (mızrap) yön şekillerine yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan tempo (hız) terimlerine İtalyanca ve Türkçe olacak şekilde aynı anda yer verilip notaların tartım yapısının üzerinde de sayısal olarak 39 eserde belirtilmiştir. Bu 39 eserin içerisinde de; hızı ağırlaştırmak veya geciktirerek anlamına gelen İtalyanca olarak “*ritardando (rit.)*” işaretine 2 eserde, yine hızı yavaşlatmak için kullanılan rallentando “*rall.*” İşaretine 1

eserde, biraz gecikerek manasında kullanılan “*poco rit.*” İşaretine de 1 eserde ve ilk tempoya dönüşü ifade eden “*A tempo*” işaretine de 1 eserde yer verilmiştir.

Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 3 eserde, puandorg işaretine 2 eserde ve tril “*tr*” işaretine 4 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma bağına 4 eserde, legato (bağ) 12 eserde ve hece bağına 7 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan marcato işaretine 7 eserde ve staccato işaretine de 4 eserde ve yine dinamik işaretlerinden olan müzikte anlatım (müzikal ifade) işaretlerine de 1 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerinden olan “*p, pp, mp, f, mf, ff*” simgelerine 36 eserde yer verilmiştir. Seslere aniden değişim bildiren gümrük terimlerinden olan Sforzando “*sfz*” (birdenbire kuvvetlenerek) simgesine 3 eserde, gürlüğü aşamalı olarak değişimini gösteren işaretlerden olan Crescendo ve Decrescendo işaretlerine 37 eserde yer verilmiştir.

EK-23

“*BAĞLAMA İÇİN ETÜT, EGZERSİZ ve ESERLER*”, Attila ÖZDEK, 1. Basım 2014

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralli ciltlidir. Yazar, kitabın çeşitli basamaklardaki mesleki müzik eğitimi kurumlarında ve amatör müzik eğitimi merkezlerinde yürütülen bağlama/saz eğitimine katkı sağlamak amacıyla hazırladığını belirtip, diğer çalgılarda olduğu gibi bağlama/saz eğitiminde etüt ve egzersizlerden çoğu zaman faydalanılmasının gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin çoğu zaman sadece eser odaklı çalıştıklarını, ön çalışmaların ve teknik becerilerini geliştirmeye dönük etüt ve egzersizlerin önemine karşı yeterli bilinç düzeyine erişemediklerini belirtmiştir. Ayrıca bu tür çalışmaların çoğunlukla sıkıcılığın ve monotonluğundan söz edilmekle beraber öğrencilerde; özellikle tempo, bütünlük ve metronom kullanma alışkanlığı konusunda büyük problemlerin olduğunu da açıklamıştır.

Yazar, müzikte yorum gücünün etkileyicilik kısmının notada olmayan kavramlar olduğunu belirtip, icracıların ve sanatçıların duyguları ile birlikte, teknik düzey ve becerilerini kullanabildikleri ölçüde iyi birer yorumcu olabileceğini dile getirmiştir. Ek

olarak müzik türlerinin bir öneminin olmadığını klasik batı müziği ait birçok bestenin aynı notayı kullanan farklı yorumcu ve topluluklar tarafından farklı şekillerde yorumlandığını eleştirmenlerden farklı dönütler alındığını özellikle ifade etmiştir.

Geçmişten günümüze gelen çeşitli sanatçı ve akademisyenler tarafından hazırlanan eğitime yönelik yazılı materyallerin etüt ve egzersizler açısından sınırlı kaldığını, çoğunlukla türkölere yer verildiğini, son yıllarda çoğalan bazı çalışmalarla birlikte etüt ve egzersizlerden oluşan çalışmaların umut verici şekilde arttığını açıklamıştır.

Eğitim-öğretim materyalinin 1. bölümünde kitabın genelini ilgilendiren bazı kuramsal temel bilgiler ve hatırlatmalara yer verilmiştir. Bağlama/saz ailesinin; tını, boyut, düzen, tel sayısı, çalınış şekli, üretim şekli vb. açılardan çok zengin aile olması ile birlikte, bağlama/saz ailesinin tezeneli ve tezenesiz (şelpe) çalma ile ilgili temel tekniğe ve tercihe dayalı olduğu açıklanmıştır. Bağlamanın/sazın boyut açısından 3 temel boyutta sınırlandırıldığı ve yaygın olarak çalındığı düzenlerden, yaygın olarak altı-yedi telli ile olmakta birlikte üç telliden, on iki telliye kadar çeşitlendiğini, üretim şekli ve amacına bağlı olarak oyma, yaprak, akustik, elektro, perdeli perdesiz, dört telli bas vb. çeşitlerinin olduğu açıklanmıştır. Kitapta yer alan etüt ve egzersizlerin tamamı bozuk düzeni ile çalışılmak üzere, eserlerin ise çoğunluğu yine bozuk düzeni bir kısmı da bağlama düzeni ile çalışılmak ve seslendirilmek üzere tezeneli (mızraplı) çalım tekniği ile düzenlenmiştir diye belirtilmiştir. 1. Bölümün, notasyondaki parmak ve tel numaraları ile tezene vuruşlarını gösteren genel bir görünümün ardından bazı hatırlatma ve uyarılar ile sona erdiği belirtilip, ikinci bölümün açıklama ve uyarılar ile birlikte etüt, egzersiz ve alıştırmalardan; üçüncü bölümün ise Bozuk düzeninde ve bağlama düzeninde seslendirilecek eserlerden oluştuğu açıklanmıştır. Yazar, eğitim-öğretim materyalinde yer alan eserlerin, geleneksel halk müziği repertuarından çok, farklı besteci ve yorumcular tarafından bağlama/saz için yazılmış ezgiler, bağlama/saz için yazılmış olmasa da bağlamada/sazda seslendirilmesi mümkün olan klasik türk müziği saz eserleri ve klasik batı müziği solo çalgı eserlerinden seçildiğini açıklanmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde parmak numaraları;

0: Boş tel

1: İşaret parmağı

2: Orta Parmak

3: Yüzük parmağı

4: Serçe parmak

5: Başparmak

Tel numaraları

① alt tel grubu

② orta tel grubu

③ en üst tel grubu, olacak şekilde yazar tarafından belirtilip temel tezene vuruşlarına da yer vermiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin ikinci bölümünde, bağlamada/sazda parmak güçlendirme; koordinasyon; tezene çalışmaları; hızlı düşünme ve uygulama; tonal, makamsal ve kromatik yapıdaki bazı dizileri yatay ve dikey boyutlarda pekiştirme; bağlı çalma; aksak yapıdaki ölçüleri pekiştirme; diğer parmaklara göre zayıf olan yüzük ve serçe parmaklarına kondisyon yükleme vb. amaçlar ile hazırlanmış etüt, egzersiz ve alıştırmalara yer verildiği açıklanmıştır. Bu çalışmalarında hepsinin bağlamada/sazda bozuk düzen adlı düzen için hazırlandığı belirtilmiştir. Makamsal ve tonal dizi çalışmalarının halk müziği ezgileri arasında en fazla rastlanılan hüseyini makamı dizisine ayrılıp, yine devamında da yine yaygın olarak karşılaşılan kürdi, hicaz ve nihavent makamı dizileri ile ilgili alıştırmalar ile kromatik dizilere ve arpejlere ilişkin etütsel çalışmalara yer verildiği açıklanmıştır. İkinci bölümde yer alan etüt, egzersiz ve alıştırmalar ile ilgili notasyonun çoğu, yazar tarafından bestelenmiş olup, 5 eser aktarıcı kişi-kişiler aracılığı ile eğitim-öğretim materyalinde yer bulmuştur.

Eğitim-öğretim materyalinin üçüncü bölümünde ise besteci ve sanatçılara ait olan notasyonlara yer verilmiş, birkaç eser yazar tarafından bağlamaya/saza uyarlanıp notaya alınmıştır.

Ayrıca eğitim-öğretim materyalinin genelinde etüt, egzersiz ve alıştırmalar için notaya alınmış eserlerin tartım yapıları; “2/4”, “3/4”, “4/4”, “8/4”, “3/8”, “5/8”, “6/8”, “7/8”, “9/8”, “10/8”, “11/8”, “12/8” tartım yapıları şeklindedir.

Eğitim-öğretim materyalinde; dinamik işaretler-artikülyasyon işaretlerinden legato (bağ) işaretine 10 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerinden puandorg işaretine 3 eserde, Tril “tr” işaretine 3 eserde yer verilmiştir. Eserde anlatılmak istenen duygu ve hissiyatı belirtmek amacı ile kullanılan ve İtalyanca terimler olup Türkçe karşılığı bulunan, dinamik işaretlerden müzikte ifade (müzikal anlatım) işaretlerine 1 eserde, İtalyanca terim olarak 2 eserde ve Dinamik İşaretlerinden vurgulama işaretlerinden de staccato işaretine 8 eser de yer verilmiştir.

Eserlerin bazılarında tempoyu belirtmek için; metronom değerleri notasyonda eserin kaç kaçlık olduğunu belirten tartım yapısının üzerinde belirtilip, dinamik işaretlerinden hız (tempo) işaretlerine 21 eserde yer verilmekle birlikte toplam 25 eserde hız (tempo) işaretleri kullanılmıştır. Bu bilgiler ile birlikte, müzik parçasının daha ifadeli çalınması amacı ile tempoyu hızlandıran veya ağırlaştıran terimlerin hem İtalyanca hem de Türkçe karşılığı olan “*accelarando*” (yavaşça hızlanarak-giderek hızlanma) işaretine 1 eserde yer verilmiştir. 1 eserde ise “*rit/riterdando*” (hızı ağırlaştırmak) işaretine yer verip, hız derecesini belirten “*tempo*” işaretine 2 eserde yer verilmiştir. Yine dinamik işaretlerden olan süsleme işaretlerine de ait “*çarpma*” işaretine 6 eserde yer verilmiştir.

Nüans işaretlerine ise 4 eserde yer verilip, gürlüğün aşamalı değişimini belirten ve yavaş yavaş artırılması manasına gelen “*crescendo-cres.*” işaretine de 3 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin genel manada nüans ve dinamik işaretlerin kullanılıp kullanılmama açısından ele aldığımız da, nüans ve dinamik işaretlerin çoğuna yer verilmiş ve akademik ivme sağlanmıştır.

EK-24

“*TEMEL BAğLAMA ÖĞRETİMİ YÖNTEM VE TEKNİKLERİ*”, Servet YAşAR,
şubat 2015

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Yayın toplam 8 konu başlığından oluşmaktadır. Eğitim-öğretim materyalinin giriş kısmın da; bağlamanın/sazın tarihsel süreci ve Anadolu’daki kullanılma süreci hakkında, bağlamanın/sazın yapısal özellikleri ve bağlama/saz eğitimi ile ilgili bilgilere yer

verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin devamında; bağlamada/sazda tutuş, semboller ve tezene tekniği ile bilgilere, vücut üzerinde konumlandırılması yani teknenin ve klavyenin konumlanması, tezene tutuşu gibi bilgiler açıklamalar ve görsellerle desteklenip, temel bağlama/saz öğretimi kapsamında kullanılacak sembol, ifadeler ve anlamları ile birlikte tezene (mızrap) tekniğine yer verilmiştir.

Görsel 72. Servet Yaşar'ın "Temel Bağlama Öğretimi Yöntem Ve Teknikleri" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Temel Bağlama Öğretimi Kapsamında Kullanılacak Sembol İfadeler Ve Anlamları

- ↓ :Yukarıdan aşağıya doğru tele temas eden vuruş
- ↑ :Aşağıdan yukarıya doğru tele temas eden vuruş
- ↓ :Yukarıdan aşağıya doğru tele temas etmeden geçen vuruş
- ↑ : Aşağıdan yukarıya doğru tele temas etmeden geçen vuruş
- ① : Alt tel (birinci gurup teller)
- ② : Orta tel (ikinci gurup teller)
- ③ : Üst tel (üçüncü gurup teller)
- 1 : Birinci parmak (işaret parmağı)
- 2 : İkinci parmak (orta parmak)
- 3 : Üçüncü parmak (yüzük parmağı)
- 4 : Dördüncü parmak (serçe parmak)
- 5 : Beşinci parmak (başparmak)
- P : Pozisyon (parmak numaralarının yerine kullanılan bir ifadedir. 1p, 2p, 3p vb.)
- Px : Pozisyonda genişleme
- v : Klavye üzerinde tezene kullanmadan parmakla çarparak ses çıkarma
- ^ : Klavye üzerinde tezene kullanmadan parmakla çekerek ses çıkarma
- (/) : Klavye üzerinde tezene kullanmadan parmakla kaydırarak ses çıkarma

(Yaşar, 2015: 15)

Birinci konu başlığı, tezene tekniği ve sistematığının belirlenmesi konusudur. Yazar, birinci konu kapsamında temel bağlama/saz öğretiminin 1. Düzeyine yönelik olarak, 2'lik, noktalı 4'lük, 4'lük ve 8'lik sürelerden oluşan tartım kümelerine yer verilmiştir. Tartım kümesi 2'lik süre olarak belirlenmiş ve bu süre içinde seslerin daha küçük sürelerle bölünmesiyle birbirinden farklı tartım kümelerinin oluşturulduğunu açıklamıştır. Konuyla ilgili açıklamalar ile örnek notasyon ve ezgi çalışmalarına yer verilmiştir. Konu başlığının devamında uzatma bağı ile ilgili açıklamalar ile örnek notasyon ve ezgi çalışmalarına yer verilmiştir. Diğer bir konu da Çarpma Tekniğinin kullanılması başlığıdır. Yazar eğitim-öğretim materyalinde yer verdiği “çarpma” işaretini, Uluslararası literatür de bilinen çarpma işareti ile değil, legato ile çarpma işaretini notalar üzerinde belirtmiş, konu ile ilgili açıklamaları yazıp, örnek notasyon ve ezgi çalışmalarına yer vermiştir. Yazarın eğitim-öğretim materyalinde belirttiği son iki işaretten biri olan işaretse çekme tekniğidir. İşaretle ilgili açıklamalar ile örnek notasyon ve ezgi çalışmalarına yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde belirtilen son işaret ise glissando işaretidir. Yazar işaretin Uluslararası literatür de bilinen şeklini görsel olarak eğitim-öğretim materyalinin içerisinde yer vermemiştir. Fakat Çarpma İşaretin de olduğu gibi glissando işaretinin kendi yazılış şekli ile değil legato bağı ile notasyonların üzerinde belirtmiştir. yazar işaretle ilgili açıklamalar ile örnek notasyon ve ezgi çalışmalarına yer vermiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde yer alan diğer başlıklardan biri de bağlamada pozisyon kullanımı başlığıdır. Yazar, bağlamada/saz 1.2.3. ve 4. parmak kullanımı ile ilgili pozisyon kavramını açıklayıp ve klavye üzerindeki konumundan bahsetmiştir. 1. Tel yani alt tel grubu üzerinden açıklamalar yapıp, görseller ile destekleyip, örnek notasyon ve egzersizlere yer vermiştir. Bağlamada/saz alt tel grubu (La teli) üzerinden Sib, Si, Do, Do# notalarına sırası ile 1.2.3. ve 4. Parmak ile basılacağını ve aynı mantıkla Do, Do#, Re ve Re# notalarına da sırası ile 1.2.3.ve 4. Parmak ile basılacağını belirtmiş ve belirtilen pozisyonları notaların altına yazmıştır. “p” harfinin Pozisyon ve “px” harfleri de Extansiyon olarak adlandırılmıştır. La teli (alt tel) olmak üzere; 1. Pozisyon Sib, 2. Pozisyon Si, 3. Pozisyon Do, 4. Pozisyon Do#, 5. Pozisyon Re, 6. Pozisyon Mib, 7. Pozisyon Mi, 8. Pozisyon Fa, 9. Pozisyon Fa#, 10. Pozisyon Sol, 11. Pozisyon Sol3#, 12. Pozisyon La, 13. Pozisyon Sib ve 14. Pozisyonun ise Si notasından başlamak üzere her pozisyonun 1. Parmakla başlayacağı anlaşılmaktadır. (px)

sembolünün ilgili ilgili pozisyon numarasının yanına konularak, genişleme yapılacak komalı ses alınmış olur. Belirlenen pozisyona göre temel çerçevede komalı perdeye temas edecek parmağın, tizleşme ya da pesleşme yönünde ile uygulamanın gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Misal; Sol notasının altına 7px sonra devamındaki notanın Fa#3 olması, La notasının altına 1px yazdıktan sonra devamındaki notanın Sib2 olması ya da Sib2 notasının altına 1px yazıp, devamındaki notanın Do ya da La olması gibi. Yazarın da belirttiği üzere, “px” sembolü için nota yazımı ya da çıkıcı olabilir. Yazar bağlama/saz klavyesi üzerinde pozisyonlarının belirlenmesin de 1. Parmağın rolünün önemli olduğunu belirtip, 1. Parmağın klavye üzerinde aldığı konuma göre; 1.2.3.4. ve 5. Parmakların pozisyon içindeki yerlerinin belirleneceğini belirtmiştir. Ancak ilgili pozisyon için de sadece 5. Parmağın (başparmak) 3. Tel grubunda (üst tel) kullanıldığını açıklamıştır. Pozisyonlarla ilgili etüt çalışmalarına yer verilmiştir.

İkinci Konu başlığı, Tezenenin kendi süresini bölerek yapılan uygulamalar başlığıdır. Yazar bu konunun, tartım kümesinin 2’lik süre olarak tanımlanması ve en küçük tezene (mızrap) vuruş yönünün 8’lik süre olarak belirlenerek, aynı yapı içinde 16’lık sürelerle de rastlanması durumunda, olası tartım kümeleri üzerinde yapılması gereken uygulamaların olduğunu açıklanmıştır. Konu başlığında; çarpma işaretine, çekme işaretine ve glissando işaretinin örnek notasyonlar ile açıklamalarına yer verilmiş ve işaretlerin notasyonların üzerinde daha iyi kavranabilmesi için egzersiz örneklerine yer verilmiştir.

Üçüncü konu başlığı, tezene tekniği ve sistematığının belirlenmesi konusudur. Yazar, bu konunun, tartım kümesinin 4’lük süre olarak tanımlanması ve en küçük tezene (mızrap) vuruş yönünün 16’lık süre olarak, belirlenmesi durumunda, olası tartım kümeleri üzerinde belirlenen tezene tekniği ve sistematığına ilişkin uygulamaların yer aldığını açıklamıştır. Konu başlığında; uzatma bağına, çarpma işaretine, çekme işaretine ve glissando işaretinin örnek notasyonlar ile açıklamalarına yer verilip, işaretlerin notasyonların üzerinde daha iyi kavranabilmesi için egzersiz örneklerine ve Türk halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Dördüncü konu başlığı, tezenenin kendi süresini bölerek yapılan uygulamalar başlığıdır. Yazar, dördüncü konunun, 3. Konu kapsamındaki uygulamaların devam ettiğini tartım kümeleri içinde 32’lik nota değerlerine rastlanması durumunda,

yapılması gereken uygulamalara yer verildiğini açıklamıştır. Konu başlığında çarpma çalışması örnek notasyonu ile türk halk müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Beşinci konu başlığı, tezene tekniği ve sistematığının belirlenmesi konusudur. Yazar beşinci konunun, 3. Konu da yer alan 4'lük tartım kümelerinin yanı sıra 3/8'lik tartım kümeleri üzerindeki uygulamalara da yer vermiştir. 5. Konunun, 4'lük tartım kümeleri üzerinde tezene tekniği 3. Konu kapsamında verilen uygulamayla devam ettiği belirtilip, 3/8'lik uygulamaların ise, noktalı 4'lük, noktalı 8'lik, 8'lik ve 16'lık sürelerden oluşan tartım kümelerinden oluştuğu ifade edilmiştir. Konu kapsamında uygulamanın açıklamasına ile tekniğin muhtemel 7/8, 8/8 ve 9/8'lik tartım yapıları üzerinden örnek notasyonlar ve türk halk müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

Altıncı konu başlığı, tezenenin kendi süresini bölerek yapılan uygulamalar konusudur. Yazar Altıncı konunun, 5. Konu kapsamındaki uygulamaların aynen devam ettiğini ve 4. Konu kapsamındaki tartım kümeleri içinde 32'lik değerlere ara ara rastlanılmasının yanı sıra, 3/8'lik tartım kümeleri içinde de ara ara yer alan 32'lik değerlere rastlanması durumunda, aynı ilave simgelerin kullanıldığını ifade etmiştir. Ayrıca tezenenin (mızrap) tele teması haricinde, bağlama/saz klavyesi üzerinde parmakların tele eşit bir şekilde çarparak veya çekerek ses çıkarmaya yönelik ifadelerin tıpkı 4. Konu kapsamında yer alan bilgiler gibi bu konu kapsamında da kullanıldığını ifade etmiştir. Konu ile uygulamanın açıklamasına yer verilip, tekniğin muhtemel 7/8, 8/8 ve 9/8'lik tartım yapıları üzerinde açıklaması ile birlikte örnek notasyonlara ve türk halk müziği notasyonuna yer verilmiştir.

Yedinci konu başlığı, tezene tekniği ve sistematığının belirlenmesi konusudur. Yazar, yedinci konu kapsamındaki tartım kümelerinin, 1/4'lük ve 3/8'lik olarak belirlendiğini ifade edip ancak, bu tartım kümeleri üzerinde tezene (mızrap) tekniğine ilişkin olarak diğer konulardan farklı uygulamaların gerçekleştirildiğini açıklamıştır. Konu başlığında; uzatma bağına, çarpma işaretine, çekme işaretine ve glissando işaretinin örnek notasyonlar ile açıklamalarına yer verilmiş ve işaretlerin notasyonların üzerinde daha iyi kavranabilmesi için egzersiz örnekleri ile pekiştirilmiştir. Tekniğin muhtemel 5/8, 7/8, 8/8'lik ve 9/8'lik tartım yapıları üzerinden notasyonlara ve türk halk müziği notasyonuna yer verilmiştir.

Sekizinci konu başlığı da, tezenenin kendi süresini bölerek yapılan uygulamalar konusudur. Yazar, genel olarak tezenenin tele temasının haricinde, bağlama/saz klavyesi üzerinde parmakların tele eşit bir şekilde çarparak veya çekerek ses çıkarmaya yönelik ifadelerle, bu konu kapsamında da yer verildiğini ifade etmiştir. Bu bilgilere göre, 7. Konudaki tezene (mızrap) yönlerinin sabit kaldığını, 8. Konuda ilave olan 16'lık değerlerin bölüdüğü 8'lik süre içindeki iki 16'lık süreler üzerine bağ işareti konularak 2. Sesin bağlı olduğu notanın altında veya üstünde kalma durumunun dikkate alınarak uygulamaların yapıldığı ifade edilmiştir. Bu bilgiler ışığında yazar, aynı tel üzerinde her bir tezene (mızrap) vuruşuna isabet eden 8'lik süre içinde iki 16'lık sürenin gelmesi durumunda; birinci 16'lık süreye tezene teması yapılır ve bu yönde tezene hareketine devam ederken, ikinci 16'lık süre tizlerde ise sesin parmakla çarparak, pestlerde ise sesin çekerek alınmasını öngörmüştür.

Eğitim-öğretim materyalinde genel anlam da örnek notasyonlara, gerek notanın üst kısmın da ya da notanın alt kısmında açıklamalar ile notasyonda bulunan tartım kümelerinin üzerine yazılması gereken işaretlerin yazılarak çalışılması gerektiği açıklanmıştır. Yani aynı çalışma notasının “çarpma, çekme, uzatma bağı ve glissando” işaretleri ile çalışılması gerektiği ifade edilmiştir.

Yazar, eğitim-öğretim materyalinde dinamik ve nüans işaretler harici, “ ^ ” işaretinin çekme işareti olduğunu açıklayıp, bu işarete de 13 ezgi notasında yer vermiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan hız (tempo) terimleri, notaların tartım yapısının üzerinde sayısal olarak 55 eserde yazılmıştır ve eser için de metronom değerinin sayısal olarak yükseldiğini belirten tempo işaretine de 2 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 38 eser de, tril “tr” işaretine 2 eserde ve glissando işaretine 21 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma bağına 32 eserde ve legatoya (bağ) 6 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-25

“BAĞLAMA EĞİTİMİ Yöntem ve Teknikleri”, Savaş EKİCİ, 2016

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralli ciltlidir. Eğitim-öğretim materyali ile birlikte 2 adet “DVD” verilmektedir. Eğitim-öğretim materyalinin giriş kısmında, çalışmanın tekne büyüklüğü 38-42 cm arasında olan bağlamalar/sazlar için, bozuk düzen ya da kara düzen adı ile bilinen akort düzenlerinin esas alınarak hazırlandığı açıklanmıştır. Eğitim-öğretim materyalinde genel olarak T.R.T. repertuarında bulunan türk halk müziği ve türk sanat müziği ezgilerine yer verilmiş olup, bu ezgilerin amaca yönelik olarak bazen sadeleştirilerek (basitleştirilerek), bazen de daha küçük nota değerlerinde ana temayı bozmadan yazıldığı açıklanmıştır. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde; zeybek, konya, silifke, azeri, teke ve yozgat/kayseri yöresi ezgilerin çalınması gereken tezene vuruşları ile yazıldığı ve ne nota ne de söz ile anlatılamayan müzikal ifadelerin mutlaka bilinmesi dile getirilmiştir.

Yazar, okullaşmanın artmasına rağmen gerek bağlama/saz eğitimi gerek metot çalışmaları gerekse de metoda dayalı eğitim anlayışı bakımından çok mesafe alınamadığını belirtip, hem bağlama/saz eğitimi hem de metot anlayışının tekrardan gözden geçirilip acil olarak akademik düzeyde konunun ele alınmasını açıklamıştır. Bu düşünceyle, batı müziği ülkelerindeki çalgı eğitimi anlayışı ile türk müziği çalgı eğitimine yönelik yeni metot çalışmalarının yapılmasını gerektiğini belirtip, yapmış olduğu çalışmalar ve denemeler sonucu bağlama/saz eğitimini 4 madde de açıklayıp maddeleri şu şekilde yazmıştır;

1. Müfredat ve metot
2. Çalgıdan doğru ses çıkarma teknikleri (doğru oturuş, doğru tutuş, doğru sağ ve sol el teknikleri)
3. Çalgı ile müzikal deşifre
4. Yöresel icraların öğretimi ve usta çırak ilişkisi, olarak belirtmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde bağlamanın/sazın tarihsel gelişimiyle ilgili bilgilere yer verilip, Türk çalgılarının fotoğrafları ile açıklamalarına yer verilmiştir.

Yazar bağlamanın/sazın üç bölümden oluştuğunu bunların da; tekne, kapak ve sap kısımlarından olduğunu açıklayıp, halk arasında tekneye göğüs, sap bölümüne kol ve

burgulara ise kulak denilerek insana benzetildiğini belirtmiştir. Bağlamanın/sazın usta çırak ilişkisi içerisinde çok değişik boy ve ölçülerde yapılarak günümüze kadar geldiği ifade edilip, bu nedenle de oldukça geniş bir aileye sahip olduğu ifade edilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde, bağlamanın/sazın gerek eğitimde gerekse toplu çalışmalarda kullanılabilmesi için, ton ve ses rengi gibi özellikleri de dikkate alınarak bazı standart boy ve ölçülerin belirlendiğinin ve bu boyların tür ve ölçü bilgilerine yer verilmiştir.

Yazar tarafından, düzenin bağlamada/sazda akort karşılığında kullanılan bir terim olduğu ifade edilip, bağlamada/sazda yapılan akort değişikliklerinin, yöreler arası icra farklılığını (tavrı) vurgulamada ve anlatımı güçlendirmede önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Bir yörede bilinen bir düzenin, diğer yörelerde bilinmediği gibi farklı adla bilinebilmektedir denilip, örneğin; Ankara, Konya, Kütahya gibi yörelerde bilinen “kara düzen” adı ile bilinen düzen veya akort, Kastamonu ve Çankırı dolaylarında “bozuk düzen” adı ile bilinmektedir diye açıklanmıştır.

Yazar, bağlamada/sazda kullanılan düzenlere göre; bozuk düzen (bu düzen; kara düzen ve saz düzeni adları ile bilinmektedir), bağlama düzeni (bu düzen; veysel, kopuz, alevi ve aşık düzeni adları ile de bilinmektedir), misket düzeni (bu düzen; kastamonu ve istanbul’da karanfil düzeni adı ile de bilinmektedir), abdal düzeni (bu düzen; çöğür ve bozlak düzeni adları ile de bilinmektedir), acem düzeni (bu düzen; müstezat ve eskişehir’de kervan düzeni adı ile de bilinmektedir), müstezat düzeni (bu düzen; elazığ ve istanbul çevrelerinde rast düzeni, çankırı dolaylarında ise zil düzeni adı ile bilinir), kütahya düzeni (bu düzen; bozuk, zeybek ve hüdayda düzeni gaziantep barak bölgesinde ise; dertli düzeni adları ile de bilinmektedir), kayseri düzeni (bu düzen; tar düzeni, gaziantep barak bölgesinde; hurşut düzeni adı ile de bilinmektedir), acemaşiran düzeni, hüzzam düzeni, hüseyini düzeni (orta telin bir oktav pesteki la sesine akortlanmış şekline bozuk düzeni denilmiştir) , ümmi düzeni (bu düzene ramazan güngör “boğma düzeni” demektir), sabahi düzeni, yeksani düzeni (bu düzen; ırıvza, kaval ve bozuk düzeni adları ile de bilinmektedir), segah düzeni, eviç düzeni, zirgüle düzeni, şur düzeni (bu düzen; bozuk-pozuk düzeni adlı ile de bilinmektedir), çifttelli düzeni ve ızırva düzeni (bu düzen; dede düzeni adı ile de bilinmektedir) bilgilerine yer verilmiştir. Yazarın açıkladığı bu bilgiler sol anahtarı üzerinde, alt tellerin, orta tellerin ve üst tellerin olmak üzere boş tellerin nota adlandırılışı ile diyapazona göre akort edilen

boş tellerin akort çekildiği nota adı bilgilerine yer verilip, düzenlerin karar sesleri belirtilmiştir.

Görsel 73. Savaş Ekici'nin "Bağlama Eğitimi Yöntem Ve Teknikleri" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan İşaretler

- ▣ Yukarıdan aşağıya doğru vuruş.
- ∨ Aşağıdan yukarıya doğru çekiş.
- + Baş parmak.
- o Boş tel.
- 1 Birinci parmak. (İşaret parmağı)
- 2 İkinci parmak. (Orta parmak)
- 3 Üçüncü parmak. (Yüzük parmağı)
- 4 Dördüncü parmak. (Küçük parmak)

Çapma ses.(Tezene vurulmadan, parmak çarpması ile)

- ① Birinci gurup teller.(Alt teller)
- ② İkinci gurup teller. (Orta teller)
- ③ Üçüncü gurup teller.(Üst teller)

(Ekici, 2016: XII).

Eğitim-öğretim materyalinde, bağlamanın/sazın tutuluşunu, sağ ve sol ek teknikleri ile ilgili açıklamalara yer verilip, görseller ile açıklamalar desteklenmiştir. 1.ve 2. Parmağın kullanımı, 1.2. ve 3. Parmağın kullanımı ile ilgili örnek notasyonlara yer verilmiştir. "La (alt telde boş), Si, Si bemol, Si bemol iki b^2 , Do, Do #, Re, Mi, Mi bemol ve Mi bemol b^2 , Fa, Fa #, Sol, La, oktav Si, oktav si bemol, oktav Si bemol b^2 , oktav Do, oktav Do # ve oktav Re seslerinin, bağlamada/sazda bulunan perde yerleri görseller ile belirtilip, perdelerde bulunan seslerin sol anahtarında nota yerleri ifade edilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde tartım kalıpları ile ilgili notasyonlara yer

verilmiştir. Dörtlük nota, sekizlik nota, onaltılık nota ve farklı tartım yapıları örnek notasyonlar ile desteklenmiştir. Notaların üzerinde parmak numaraları ve tel numaraları da yazılmıştır.

Usuller başlığında; 3/8, 6/8, 12/8, 5/8, 7/8, 9/8, ve 10/8 tartım yapıları ile ilgili örnek notasyonlara, usullere ait olan mızrap hareketlerine, notaların üzerinde parmak ve tel numaralarına yer verilmiştir. Kondisyon çalışmaları başlığında da farklı tartım yapılarında notasyon örnekleri bulunmaktadır.

Eğitim-öğretim materyalinde, yöresel tavrılar başlığında yöresel tavrılar; azeri tavrı, zeybek tavrı, teke zortlatması tavrı, konya tavrı ve silifke tavrı maddeler halinde yazılmıştır. Yazar, bağlamada/saz belirgin bir teknik özelliği olan tavrıların başlıcalarını numaralandırarak, alt alta sıralayıp şu şekilde açıklamıştır;

1. Azerbaycan Ezgileri/Azeri Üslubu veya Tavrı
2. Zeybek Bölgesi
3. Teke Bölgesi
4. Konya Tavrı
5. Silifke-Mut Yöresi
6. Kayseri ve Yozgat-Sürmeli Tavrı
7. Halay Bölgesi
8. Ankara Tavrı
9. Barlar
10. Karadeniz Bölgesi
11. Karşılımlar'dır.

Bu başlıkta yer alan tavrılar ile ilgili teorik bilgilere yer verilip; tavrın notasyon üzerinde tezene vuruş bilgilerine, türk halk müziği örnek notasyonlarına, eserlerin notasyonları üzerinde parmak ve tel numaralarına yer verilmiştir. Yazar, “Yozgat/Kayseri Yöresi” başlıklı kısımda süsleme işaretlerine ait “Tril/tr” işaretini örnek notasyon ve türk halk müziği notasyonlarında belirtip, “tr” işaretinin yazılması gerektiği yerleri , nota yazısı ile belirtmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde bulunan notasyonlara, Dinamik ve Nüans işaretlerinin kullanılıp kullanılmama durumlarına baktığımız zaman;

Dinamik işaretlerden, süsleme işaretlerine ait olan çarpma işaretine 63 eserde yine süsleme işaretlerine ait olan puandorg işaretine 4 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerden artikülasyon işaretlere ait olan legato (bağ) ve uzatma bağı işaretine 42 eserde, dinamik işaretlerden kısaltma işaretlerine ait olan 8 va (ek çizgi) işaretine 1 eserde yer verilmiştir.

Yazar, dinamik işaretlerden staccato işaretinin açıklamasını yapıp, örnek notasyon üzerinde tezene/mızrap işaretlerini de belirtip “Tülbent Oyun Havası” adlı oyun havasının staccato işareti ile çalınmasını belirtmiştir. Fakat notasyon üzerinde işarete yer vermemiştir. Aynı bilgiler ışığında, teke zortlatması veya tavrını oluşturan 9/16 tartım yapısındaki türk halk müziği notasyonlarının da staccato işareti eşliğinde çalınmasını açıklamıştır. Fakat notasyon üzerinde bu işarete yer vermemiştir. Nüans işaretlerinden “*f (forte)*” işaretine 1 notada yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) işaretleri kullanılmamıştır.

EK-26

“Kara Düzen Bağlama Metodu Temel Düzeyde Bağlama Eğitimi”, Doğan ELMALI, Baskı Mart, 2017

Eğitim-öğretim materyalinin giriş kısmı 1. Ünite, temel bilgiler-1 başlığında müziğin tanımı yapılmış ve porte üzerinden bağlamada/sazda alt tel grubunda yer alan, 2. ve 3. dizek arasındaki LA sesinden bir üst oktavta bulunan LA sesine kadar bir oktav LA minör gam dizesi yazılmıştır. Temel Bilgiler-2 başlığında da, tekrar işaretlerinden olan “röpriz”, ölçü tekrar işaretine, senyö işaretine, dolap işaretine, tel numaralarına, parmak numaralarına ve tezene vuruşu yön işaretlerine yer verilmiştir. Temel Bilgiler-3 başlığında ise, değiştirici işaretlerden olan; bemol, diyez ve natürel işaretinin tanımının yazılıp, 1/4 notanın, 2/8 notanın, 1/4'lük notanın (sus) ve 1/8'lik notaların (sus) tanımları ile birlikte, ok yönleri ile birlikte el ile vuruş şekil ve yönleri yazılmıştır. Bağlamanın tanıtımı başlığında, bağlamanın görselleri eşliğinde; ses deliği, tel tutacağı, tekne, akort burguları, üst ve alt eşik, perdeler, klavye (nota perdeleri) ve göğüs kısımları belirtilmiştir. Bağlamada duruş ve tutuş şekilleri başlığında da, oturuş pozisyonları ile sağ ve sol elin tezene tutuş şekillerine yer verilmiştir. Devamında görsel olarak bağlama/saz üzerinde bulunan; üst tel, orta tel, alt tel ve ara sesler olmadan

perdeler üzerinde notaların yerleri gösterilmiştir. Porte ve bağlama üzerinde nota yerleri başlığında da sol anahtarında bağlamanın/sazın alt tel grubu olan boş alt tel “La” sesinden başlayıp, ara değiştirici perdeler olmadan en aşağıda bulunan “Re” perdesine kadar notaların yerleri ile notaların perde numaraları birlikte gösterilip, açıklanmıştır. Boş tellerde tezene çalışması başlığında, sağ bilek hareketini güçlendirmek için tezene çalışmasına yer verilip, örnek notasyon üzerinde bağlamada/sazda bulunan boş tel gruplarından; la, re ve sol telleri notasyon üzerine yazılıp, seslerin ait olduğu tel grup numaraları da yuvarlak içerisinde notasyonun üzerinde belirtilmiştir.

Bağlamada La-Si-Do notaları başlığında alt tel grubu boş teli olarak La perdesi 0 numara, Si perdesi 1. Parmak ve Do perdesi de 2. Parmak ile numaralandırılıp, perde yerlerine de gösterilecek şekilde yer verilip, notasyonların üzerine tezene (mızrap) vuruş yön şekilleri ile birlikte notaların altına parmak numaraları yazılmıştır. Devamında da bağlamada/sazda alt tel grubunda bulunan; Re, Si bemol (si b2), Mi, Fa, Sol, 17. Perde de bulunan La, 18. Perde de bulunan Si bemol, 21. Perde de bulunan Do ve 23. Perde de bulunan Re notalarının perde bilgileri ile birlikte, alıştırma ve Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

2. Ünite de, nota yazımında nota çubukları ile birlikte yazılan; 8'lik ve çift onaltılık, çift onaltılık ve sekizlik ile bu iki kümenin sırayla arka arkaya yazılış örnekleri, 16'lük nota, 1/4'lük senkoplu nota, 3/16'lük ve 1/16'lük nota tartım şekillerine, alıştırma notasyonları ile Türk Halk Müziği notasyonları üzerinden örnekler sunulmuştur. Devamında da aynı mantıkla, 1/16'lük, ve 3/16'lük nota kümeleri ve 8'lik sus ve 2/16'lük nota yazımı kümelerine alıştırma notasyonları ile Türk Halk Müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

3. Ünite de usuller başlığında, 3 gruba ayrılmıştır. Bu usuller; basit usuller (ana usuller), birleşik usuller ve karma usullerdir. basit usuller de, 2,3 ve 4 zamanlı usuller olup, bunların üçerli şekilleri de mevcuttur. 2 zamanlı usullerin üçerli şekli 6/8, 3 zamanlı usullerin üçerli şekli 9/8 ve 4 zamanlı usullerin üçerli şekli de 12/8'dir. Birleşik usuller de iki farklı usulün belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan usullerdir. Bunlar da; 5,6,7,8, ve 9 zamanlı usullerdir. Son olarak ise karma usuller, en az iki birleşik usulün bir araya gelmesiyle oluşan usullerdir. Bu usuller de; 10,11,12 vb.

zamanlı usullerdir. Bu bilgiler ışığında farklı yapılara ait usullerin notasyon üzerinde yazım örnekleri, vuruş şekilleri ve örnek türk halk müziği notasyonlarına yer verilmiştir.

4. Ünite de ise yazar tarafından, basitten zora doğru türkü repertuarı notalarının yer aldığı belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlerden süsleme işaretlerine ait olan çarpma işaretine 14 eserde, glissando işaretine 1 eserde ve tril “tr” işaretine de 9 eserde yer verilmiştir. Yine dinamik işaretlerden artikülasyon işaretlerine ait olan uzatma bağına 26 eserde ve legato (bağ) işaretine de 32 eser de yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans ve hız (tempo) işareti kullanılmamıştır.

EK-27

“Bağlamada Bozuk Düzen” Kenan Mahmut DURUL, 1. Baskı Mart, 2018

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinin I. Bölümün de; tel simgeleri (tel grupları), sol el parmak simgeleri (numaraları) ve tezene yön simgelerine yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde, tezene uygulama örnek notasyonlarına yer verilmiş ve bozuk düzeninde temel pozisyonları açıklama ve görseller ile belirtilmiştir, temel pozisyonlara ait örnek alıştırmaya notasyonlarına yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan başlıklardan biri de bağlı çalış tekniğidir. Bu başlık altında legato (bağ) kullanılarak bağlı çalım notasyonuna ait örnek etütlere yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer verilen diğer bir başlık ise hicaz (garip) dörtlüsü ve hicaz (garip) dizisi çalışma notasyonlarıdır.

Eğitim-öğretim materyalinin II. Bölümün de yer alan bilgiler, bozuk düzenin de yer alan teknik bilgiler ve teknik etütlerdir. Bu kısımda tezene (mızrap) işaretleri, çekerek çalış tekniği, parmak vurarak çalış tekniği konularıdır. Bu bilgiler ile birlikte, teknik çalışma ait olan; tezene, vurma, çekme, tril işareti ve bağ işaretinin yer aldığı örnek notasyon ve etütlere yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin II. Bölümün de yer alan bilgiler; ana, birleşik, karma usuller ile ilgili açıklamalar ve örnek notasyonlarla ilgilidir. Örnek etütler de yer verilen usuller (tartım yapıları); 3/8, 5/8, 6/8, 7/8, 8/8, 9/8 ve 10/8’lik usullerdir.

Eğitim-öğretim materyalinin IV. Bölümün de yani son bölümün de yer alan bilgiler, çırpma tezeneye ait olan alttan çırpma ve üstten çırpma ile ilgili örnek notasyonlardan oluşmaktadır. Yukarı yönlü çırpma tezene çalışmaları başlığında da alttan çırpma alışımıyla ilgili örnek notasyon, aşağıya yönlü çırpma tezene çalışma başlığında da alttan çırpma ile ilgili örnek notasyonlara ve çırpma tezene etütlerine yer verilmiştir. Devamında da; zeybek tavrı, teke tavrı ve konya tavrının uygulama bilgileri ile örnek notasyonlarına yer verilmiştir.

Görsel 74. Kenan Mahmut Durul'un "Bağlamada Bozuk Düzen" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Tezene Yön Simgeleri-1

4-TEZENE* YÖNLERİ SİMGELERİ:

*Tezene: Günümüzde plastik malzemeden yapılan, tellere vuruşlar yaparak ses çıkartmaya yarayan gereçtir.

4.1- (̄), (̄), (̄) Bu işaretler yukarıdan aşağıya doğru tezene vuruş işaretleridir.

4.2- (̄), (̄), (̄) Bu işaretler aşağıdan yukarıya doğru tezene vuruş işaretleridir.

(Durul, 2018: 14)

Görsel 75. Kenan Mahmut Durul'un "Bağlamada Bozuk Düzen" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Yer Alan Tezene Yön Simgeleri-2

Not: Gitar metotlarında kullanılan yukarıdan aşağıya doğru vuruş işareti olan simge (⌞) ve aşağıdan yukarıya doğru vuruş işareti olan simge (∨) bu metotta kullanılmıştır. Aynı anlama gelen (↓), (↑) simgeler tercih edilmemiştir.

Aynı anda birden fazla duyurulması gereken sesler için ise yukarıdan aşağıya (⌞) veya aşağıdan yukarıya (∨) doğru vuruş yapılacak anlamına gelen işaretler kullanılmıştır.

Bu işaretler ile ilgili açıklamalar ilgili etütlerin sonunda açıklama ibaresi olarak sunulmuştur (Bkz. Sayfa 96), (Bkz. Sayfa 110).

4.3- (⌞) : Yaylı çalgılarda yay topuğundan yay ucuna kadar çekerek ses çıkartmak için kullanılır. Bağlama sazında herhangi bir grup tele yukarıdan aşağıya doğru tezene vuruşunu simgeler.

4.4- (∨) : Yaylı çalgılarda yay ucundan yay topuğuna kadar iterek ses çıkartmak için kullanılır. Bağlama sazında herhangi bir grup tele aşağıdan yukarıya doğru tezene vuruşunu simgeler.

5- (H) : Hammer (Çekiç): Bu işaret sol elin 1. 2. 3. ve 4. parmaklardan herhangi biri ile klavye (sap) üzerinde tellere vuruşlar yaparak ses çıkartılacağını simgeler (Örnek: Sayfa 65). İlgili notanın ve portenin üzerinde bulunur.

6- (P) : Pull (Çekme): Sol el parmaklarının herhangi biri ile telleri çekerek ses çıkartılacağını simgeler (Örnek: Sayfa 64). İlgili notanın ve portenin üzerinde bulunur.

7- (—) : Legato (Bağlı Çalma): Notaların birbirine bağlanarak çalınacağını simgeler. İlgili notanın ve portenin üzerinde bulunur (Örnek: Sayfa 42).

8- (S.h.t.) : Bu simge etüdün sürekli hızlanarak tekrar edileceğini gösterir (S: sürekli, h: hızlanarak, t: tekrar) (Örnek: Sayfa 56).

9- (Po) : Pozisyon

10- (A.Ç.) : Alttan çırpma (Örnek: Sayfa 96, Açıklama Sayfa 110).

11- (Ü.Ç.) : Üstten çırpma (Örnek: Sayfa 100, Açıklama Sayfa 110).

12- (∅) : Tel çapı

(Durul, 2018: 15)

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan hız (tempo) terimleri, notaların tartım yapısının üzerinde sayısal olarak 14 eserde yazılmıştır. Dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 1 eserde ve tril "tr" işaretine 5 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait

olan; uzatma bağına 3 eser de, legatoya (bağ) 24 eser de ve hece bağına da 4 eserde yer verilmiştir. Son olarak dinamik işaretlerden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 4 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-28

“Bağlama Egzersizleri” Oğuzhan AÇIKGÖZ, 3. Baskı, Aralık 2018

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsız ciltli olup DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinin başlangıç kısmında eğitim-öğretim materyaliyle ilgili açıklamalar ile çalışma tavsiyeleri yer almaktadır. Devamında görseller ve notasyon eşliğinde alt tel, orta tel ve üst tel ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde de yer alan konular; parmak numaralarını geliştirici egzersizler, yatay gam çalışmaları, temel düzey dikey çalışmaları, yatay ve dikey çalışmalar ile birlikte klasik türk müziğinde yer alan makam bilgileri eşliğinde klasik batı müziğinde yer alan majör ve minör modlar ile çalışma notasyonlarına yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan diğer başlıklar ise; çarpma ve tril çalışmaları, parmak esnetme çalışmaları ve dikey ters mızrap çalışmaları ile atonal çalışmalar, arpej çalışmaları ve enstrümantal eserlerin notasyonları yer almaktadır.

Notasyonların altında parmak numaralarına yer verilip, notaların üzerinde tel grup numarası, legato işaretiyle yazılmış çarpma işareti ile birlikte yazar, eğitim-öğretim materyalinde “” işaretine yer vermiştir. Notaların altında da parmak numara bilgisine yer verilmiştir.

Yazar tarafından eğitim-öğretim materyalinde “” işareti ile ilgili şu bilgi verilmiştir; belirli bir ölçüden veya bir nota kümesinden sonra gelen bu işaretin, başka bir tel numarası yazana kadar diğer ölçüleri veya nota kümelerinin aynı tel sıralaması ile devam edeceği anlamına geldiğini ifade edilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde dinamik işaretlere ait olan süsleme işaretlerinden; çarpma işaretine 15 eserde yer verilmiş olup 14 eserde yer alan çarpma işareti legato (bağ) ile gösterilip 1 eserde de uluslararası literatür de yer alan çarpma işaretinin doğal hali kullanılmıştır. Dinamik işaretlerinden tril “tr” işaretine 5 eserde yer verilmiş olup,

tril “tr”işareti legato (bağ) ile gösterilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma bağına 1 eserde, legato (bağ) bağına 2 eserde ve akor bağına da 1 eserde yer verilmiştir. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 4 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, hız (tempo) ve nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-29

“Bağlama Esprileri” Oğuzhan AÇIKGÖZ, Aralık, 2018

Yayın büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltli ve DVD eklidir. Eğitim-öğretim materyalinin başlangıç kısmında eğitim-öğretim materyaliyle ilgili açıklamalar ile çalışma tavsiyeleri yer almaktadır. Devamında görseller ve notasyon eşliğinde alt tel, orta tel ve üst tel ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde sadece türk halk müziği notasyonları yer almaktadır. Notaların üzerinde mızrap (tezene) yön bilgileri, tel grup numarası ile legato işaretiyle yazılmış çarpma işareti ve çekme işaretleri ile birlikte yazarın eğitim-öğretim materyalinde açıkladığı nota kümesi ve ölçü boyunca aşağı-yukarı mızrap yön vuruş bilgileri yazılmıştır. Notaların altında da parmak numara bilgisine yer verilmiştir.

Yazar, eğitim-öğretim materyalinde “➤” işareti ile ilgili şu bilgiyi açıklamıştır; nota kümesinin üzerindeki bu işaretin, o küme içindeki her bir notanın sırasıyla aşağı yukarı mızrap vuruşları ile seslendirileceğini belirtmiştir. Yazar, eğitim-öğretim materyalinde yer alan bu işaretle birlikte, “➤➤” işaretinin açıklamasını da şu şekilde yazmıştır; nota kümesinin üzerindeki bu işaretin, ölçü boyunca her bir küme için geçerli olduğunu ifade etmiştir ve “^” işaretinin de çekmeyi ifade ettiği, yazar tarafından belirtilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin içerisinde de “➤” işaretine 69 eserde, “➤➤” işaretine 53 eserde ve “^” çekme işaretine de 58 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinde, dinamik işaretlerden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 70 eserde yer verilmiş olup 70 eserin içerisinde sadece 2 eserde çarpma işaretinin uluslararası lütratür de yer alan şekli ile kullanılmış, eğitim-öğretim materyalinin içerisindeki nota yazımların da çarpma işaretlerinin 68 tanesi legato (bağ)

ile gösterilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan uzatma bağına 8 eserde yer verilmiştir. Son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 2 eserde yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim materyalinin, hız (tempo), nüans işaretleri kullanılmamıştır.

EK-30

“Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket ve Müstezat Düzenlerinde” Erdal ERZİNCAN, 2019

Yayın, büyük boy eğitim-öğretim materyali olup, spiralsiz ciltlidir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan başlıklar sırası ile önce Türkçe sonra İngilizce olarak yazılmıştır. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan düzenler; bağlama düzeni, bozuk düzeni, misket düzeni ve müstezat düzenidir. Düzenlere ait, alt boş tel, orta boş tel ve üst boş tellerin çekildiği sesleri gösteren görsellere yer verilmiştir. Kitapta kullanılan imgeler; parmak imgesi, pozisyonlar, doğal pozisyonlar, genişletilmiş pozisyonlar ve ses sahası göğüs tahtasına taşmış pozisyonlardır. Diğer imgeler ise;

Görsel 76. Erdal Erzincan'ın “Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket Ve Müstezat Düzenlerinde” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Teknik İşaretler-1

Tezene (Mızrap) Vuruş Yönleri: ↑ ↓

Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya doğru vuruş yönünü ifade eder.

Sıyırtma Tezene: ↓↓ ↑↑

Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya sıyırtarak yapılan vuruş biçimlerini ifade eder.

Pençeli Tezene: ⇄

(s-a-m) parmaklarının aynı anda tezene ile birlikte vuruş biçimini ifade eder.

Tarama Tezene: ↯ ↰

Tezenenin yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya tarayarak yapılan vuruş biçimlerini ifade eder. Bu yolla da belirtilen seslerin eşit bir şekilde duyurulması amaçlanır.

Takma Tezene: ↓↓ ↓↑ ↑↑ ↓↓ ↑↑

Tezeneyi tele yaslayarak aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya takarak ses çıkarma eylemini ifade eder. Bu teknikte kullanılacak olan kısa oklar, yalnızca bir telin (bir tel kümesi), uzun oklar ise iki telin (iki tel kümesi) aynı anda duyurulacağına açıklık getirecektir.

Çırpma Tezene 1: ↯ ↰

Vuruş mesafesini dar kullanarak işaret edilen notanın ikiye bölünmesini sağlar.

Çırpma Tezene 2: ↯. ↰.

Vuruş mesafesini dar kullanarak hareketin iki nota üzerinde oluşumunu sağlar.

Görsel 77. Erdal Erzincan'ın “Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket Ve Müstezat Düzenlerinde” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Teknik İşaretler-2

Vurma-Çekme (Sol El):

Vurma: Üzerine geldiği sesin tezene kullanmadan parmakla vurarak elde edileceğini ifade eder.

Çekme 1: Belirtilen notanın üzerinde basılı olan sol el parmağını çekerek ses çıkarma eylemini ifade eder.

Çekme 2: Bir önceki sestem bağımsız olarak belirtilen parmakla teli çekerek ses elde etmeyi ifade eder.

Vurma-Çekme (Sağ El):

Vurma: Sağ el parmaklarıyla klavye üzerinde gösterilen perdeye vurarak ses elde etmeyi ifade eder.

Çekme 1: Bir önceki sesin üzerindeki parmağı çekerek ses elde etmeyi ifade eder.

Çekme 2: Bir önceki sestem bağımsız olarak belirtilen parmakla teli çekerek ses elde etmeyi ifade eder.

Tel Çekme: Portenin üst kısmında belirtilen sağ el parmakları ile teli çekerek ses çıkarmayı ifade eder.

Uzatma İmgesi:

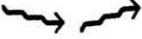
Bir perdeye basıldıktan sonra elde edilen sesin belirtilen değer kadar uzatılması gerektiğini ifade eder. Üç sıra biçiminde belirtilen kesik ve düz çizgiler yukarıdan aşağıya doğru 3., 2. ve 1. teldeki sesleri ifade etmek için kullanılacaktır. Buradaki düz çizgi ya da çizgiler de uzayan sesin hangi telde olduğuna açıklık getirecektir.

Sessiz Vurma:

Bir sonraki sesi elde etmek amacıyla, parmağı belirtilen perdede tutma eylemini ifade eder.

(Erzincan, 2019: 23)

Görsel 78. Erdal Erzincan'ın "Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket Ve Müstezat Düzenlerinde" Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Teknik İşaretler-3

Kaydırma:

Bir sestem diğeri sese geçerken, aynı parmakla yapılan kaydırma hareketini ifade eder.

Susturma: $\$f$

Boşta kalan sol el parmaklarını tellerin üzerine değdirerek sesin uzamasını durdurmayı ifade eder.

Pençe Vuruşu: $\begin{matrix} s-i & i \\ \downarrow & \uparrow \end{matrix}$

Belirtilen parmaklarla ok yönünde yapılan vuruşu ifade eder. Pençe vuruşunun ikiden daha fazla parmak ile uygulandığı durumlar baştaki ve sondaki parmak sembollerinin arasına konulan (-) işaretiyle ifade edilmiştir. Örnek: s-i, i-a.

Tarama Pençe: $\begin{matrix} s-i & i-s \\ \downarrow\downarrow & \uparrow\uparrow \end{matrix}$

Belirtilmiş olan parmaklarla ok yönünde yapılan taramalı pençe vuruşunu ifade eder.

Sıyirtma Pençe: $\begin{matrix} s-i \\ \downarrow\downarrow\downarrow \end{matrix}$

Belirtilmiş olan parmaklarla (parmakların birbirini çok hızlı bir şekilde takip etmesiyle) ok yönünde yapılan sıyirtma pençe vuruşunu ifade eder.

Parmak Trili 1: \parallel

Belirtilen sese göre aynı teldeki en yakın birinci ya da ikinci perde (tize doğru) üzerinden parmakla yapılan tril hareketini ifade eder.

Parmak Trili 2: $\begin{matrix} \parallel \\ \textcircled{\circ} \end{matrix}$

Parantez içinde belirtilen ses yardımıyla yapılan parmak trili hareketini ifade eder.

Aynı pozisyon içindeki ortak sesler nedeniyle parmak trilinin hangi parmakla yapılacağı zaman zaman belirsizlik kazanabilmektedir. Böyle bir durumda parantez içinde belirtilen parmak numarasıyla belirsizlik ortadan kaldırılacaktır.

Görsel 79. Erdal Erzincan'ın “Bağlama İçin Besteler Bağlama, Bozuk, Misket Ve Müstezat Düzenlerinde” Adlı Eğitim-Öğretim Materyalinde Kullanılan Teknik İşaretler-4

Bend:

Belirtilen perde üzerinde telin aşağı ve yukarıya doğru esnetilmesi eylemini ifade eder.

Göğse Vurma:

(m) parmağının uç kısmıyla göğse ritmik amaçlı vuruşu ifade eder. İcra esnasında ritmik ihtiyacı giderme amaçlı yapılan göğse vurma tekniği, bağlama çalgısının özgünlüğünü ortaya koyması bakımından önemlidir. Keyfi bir kullanımı olan bu teknik hem kişiye göre hem de icra edildiği ortama göre değişkenlik gösterebilmektedir. Örnek teşkil edebileceği düşüncesiyle sadece *Mektup* adlı eserin notasyonunda belirtilmiştir. Yine uygulama şekli çoğunlukla kişiye göre değişebilen piano ve forte gibi nüans işaretlerine de örnek teşkil etmesi amacıyla *Felek Senin Elinden*, *Sarı Tambura* ve *Mektup* adlı eserlerde yer verilmiştir.

Not: Eserlerin notasyonunda tekrarlanan ölçü ya da ölçüler için yeniden imge kullanımına ihtiyaç duyulmamıştır. Nitekim yapılan bu tercihle notaların üzerindeki imge kalabalığı önemli ölçüde azaltılmıştır.

Kitapta kullanılan sağ el ve sol el tabirleri solak icracılar dikkate alınarak hazırlanmamıştır.

(Erzincan, 2019: 25)

Eğitim-öğretim materyalinde yer alan tüm eserlerin 3 tel gruplu bağlamalara/sazlara yönelik hazırlandığı, ancak bilindiği gibi bu gruplardaki tel sayıları ve türleri kullanılan tekniğe veya kişisel ihtiyaçlara göre değişkenlik gösterebildiği şeklinde belirtilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde yer alan eserlerin icrasında da farklı tel sayısı ve türünü içeren bağlamaların/sazların kullanımına ihtiyaç duyulduğu yazılmıştır. Tezeneli icrada kullanılacak bağlamaların/sazların alt tel grubunda; ikisi çelik birisi bam (sırma) olmak üzere üç tel, orta tel grubunda iki çelik tel, üst tel grubunda ise biri çelik diğeri bam (sırma) olmak üzere iki tel kullanılmalıdır. Hem alt hem de üst tel gruplarında kullanılacak olan bam (sırma) telleri çelik tellere göre bir

oktav pest olarak akort edilmelidir. Şelpe icrasında ise her grup grupta bir tane çelik tel kullanılmalıdır, diye yazar tarafından belirtilmiştir. Ayrıca yayında yer alan tüm eserlerin notasyona uygun olarak stüdyo ortamında icra edildiği belirtilmiştir.

1. ve 2. bölümde yer alan notasyonlar; bağlama düzeni, bozuk düzeni, misket düzeni ve müstezat düzenlerinde notaya alınmış eserlerden oluşmaktadır. Eserlerin tümü Erdal Erzincan'a ait notasyona alınmış eserleri kapsamaktadır. Notaların üzerinde tezene (mızrap) yön işaretlerine, yazar tarafından kullanılan imgelere, pozisyonlara ait numaralara yer verilmekle birlikte, notaların altında da parmak numaralarına yer verilmiştir. Bazı notasyonlar da, sözleri olan eserin, söz ve saz kısımları için alt alta 2 ayrı partiyon notaya alınmıştır.

Eğitim-öğretim materyalinde, nüans işaretlerinden 3 eserde "*p, pp, ff*" işaretlerine yer verilmiştir. Dinamik işaretlere ait olan hız (tempo) terimleri, notaların tartım yapısının üzerinde sayısal olarak 20 eserde belirtilip, dinamik işaretlerinden süsleme işaretlerine ait olan; çarpma işaretine 1 eserde, puandorg işaretine 7 eserde ve glissando işaretine de 3 eserde yer verilmiştir. Dinamik işaretlerinden artikülasyon işaretlerine ait olan; uzatma başına 20 eserde ve legatoya (bağ) 19 eserde yer verilip, son olarak dinamik işaretlerinden vurgulama işaretlerine ait olan staccato işaretine de 9 eserde yer verilmiştir. Eğitim-öğretim materyalinde genel anlamda nüans ve dinamik işaretlere yer verilerek akademik ivme sağlanmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	İbrahim Şamil SUNGUR	İmza:	
Doğum Yeri:	AFYONKARAHİSAR		
Doğum Tarihi:	27 Şubat 1990		
Medeni	Bekâr		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Mualla Zeyrek İ.O.	GENEL	ESKİŞEHİR	2001
Ortaöğretim	Mualla Zeyrek İ.O.	GENEL	ESKİŞEHİR	2004
Lise	Eskişehir AGSL	MESLEKİ	ESKİŞEHİR	2008
Lisans	N.E.Ü. AKEF	MÜZİK	KONYA	2013
Yüksek Lisans	N.E.Ü.EĞTM BİL.	MÜZİK	KONYA	2019

Becerileri:

İlgi Alanları: **Müzik Eğitimi, Halk Müziği, Bağlama,**

Müzik Öğretmenliği

İş Deneyimi:

Aldığı Ödüller:

Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:

Doç. Dr. Attila ÖZDEK-N. Erbakan Ün. AKEF Müzik Eğt. Anabilim Dalı, Konya

Dr. Öğr. Üyesi Soner ALGI- N. Erbakan Ün. AKEF Müzik Eğt. Anabilim Dalı, Konya

Prof. Dr. Sema SEVİNÇ- N. Erbakan Ün. AKEF Müzik Eğt. Anabilim Dalı, Konya

Tel: **05538748126**

Adres

EV: Büyükdere Mah. Kaplanlı Cad. No: 16/3 Odunpazarı-ESKİŞEHİR